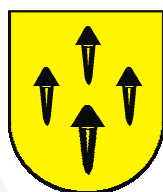

**AKTUALIZACJA
PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
NA LATA 2015 - 2018
Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2019 - 2022
DLA GMINY RAJGRÓD**

Zleceniodawca

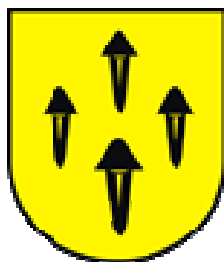
Gmina Rajgród
ul. Warszawska 32
19 - 206 Rajgród

Wykonawca

EKOTON sp. z o. o.
siedziba: ul. Ciepła 12/4 15 - 472 Białystok
biuro: ul. Włókiennicza 7A lok. 14U
15 - 464 Białystok
tel./fax: (+48) 85 744 67 95
www.ekoton.pl

Zamawiający:

Gmina Rajgród
ul. Warszawska 32
19 - 206 Rajgród

Wykonawca:

EKOTON Sp. z o.o.
siedziba: ul. Ciepła 12/4; 15 - 472 Białystok
biuro: ul. Włókiennicza 7A lok. 14U,
15 - 464 Białystok
tel./fax. (85) 744-67-95

Zespół autorów:

dr Grzegorz Chocian
mgr inż. Beata Gładkowska - Chocian
mgr inż. Joanna Bartnikiewicz

Listopad 2014

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	5
1.1 PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA	5
1.2 CEL AKTUALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA	5
1.2 OKRES OBJĘTY OPRACOWANIEM	6
1.3 METODYKA I ZAKRES PROGRAMU	7
1.3.1 <i>Metodyka opracowania</i>	7
1.3.2 <i>Zakres opracowania</i>	8
1.4 POWIĄZANIA PROGRAMU Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI	9
2. OCENA REALIZACJI DOTYCHCZASOWEGO PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA	41
3. INFORMACJE OGÓLNE	54
3.1 POŁOŻENIE I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY	54
3.2 LUDNOŚĆ	59
3.3 GOSPODARKA	60
3.4 DZIEDZICTWO HISTORYCZNE I KULTUROWE	64
3.5 TURYSTYKA	68
3.6 KOMUNIKACJA I TRANSPORT	72
4. STAN ŚRODOWISKA	73
4.1 POWIETRZE	73
4.2 WODA I ŚCIEKI	74
4.2.1 <i>Wody powierzchniowe i podziemne</i>	74
4.2.2 <i>Źródła zanieczyszczeń wód</i>	79
4.2.3 <i>Infrastruktura wodno - ściekowa</i>	80
4.3 OCHRONA DZIEDZICTWA PRZYRODNICZEGO	82
4.3.1 <i>Lasy</i>	82
4.3.2 <i>Formy ochrony przyrody</i>	84
4.4 GOSPODARKA ODPADAMI	95
4.5 KLIMAT AKUSTYCZNY	97
4.6 PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE	99
4.7 ZAOPATRZENIE W ENERGIĘ CIEPLNĄ I ELEKTRYCZNĄ	100
4.8 ZAOPATRZENIE W GAZ	102
4.9 ZŁOŻA SUROWCÓW	102
4.10 NADZWYCZAJNE ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA	103
4.11 EDUKACJA EKOLOGICZNA	104
4.12 ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE MATERIAŁÓW, WODY I ENERGII	108
5. PODSUMOWANIE STANU OBECNEGO	112
6. CELE I KIERUNKI OCHRONY ŚRODOWISKA	118
7. PLAN OPERACYJNY	123
7.1 ZADANIA WŁASNE	123
7.2 ZADANIA KOORDYNOWANE	124
7.3 ZAMIERZENIA INWESTYCYJNE W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA	131
8. ZAGADNIENIA SYSTEMOWE	132
8.1 ZARZĄDZANIE I MONITORING ŚRODOWISKA	132
8.2 ZARZĄDZANIE I MONITORING REALIZACJI PROGRAMU	135
8.2.1 <i>Monitorowanie Programu</i>	135
8.2.2 <i>Uwarunkowania realizacyjne Programu</i>	138
8.2.3 <i>Uwarunkowania prawne</i>	138

8.2.4	<i>Planowanie przestrzenne</i>	139
8.2.5	<i>Uwarunkowania społeczne</i>	139
8.2.6	<i>Związek z integracją europejską</i>	140
8.2.7	<i>Efekt transgraniczny</i>	140
9.	ASPEKTY FINANSOWE REALIZACJI PROGRAMU	141
10.	STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM	148
	SPIS RYCIN	151
	SPIS TABEL	151
	SPIS LITERATURY	151
	ZASOBY INTERNETOWE	153

1. WSTĘP

1.1 Podstawa prawna opracowania

Podstawę prawną opracowywania Programów ochrony środowiska stanowi ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2013 poz. 1232 ze zm.), która zgodnie z art. 17 nakłada obowiązek sporządzania Programów ochrony środowiska na organy wykonawcze województwa, powiatu oraz gminy. Projekty opracowanych dokumentów podlegają zaopiniowaniu przez:

- Ministra właściwego do spraw środowiska w przypadku projektów wojewódzkich programów,
- Organ wykonawczy województwa w przypadku projektów powiatowych,
- Organ wykonawczy powiatu w przypadku projektów gminnych.

Programy ochrony środowiska sporządzane są co 4 lata, natomiast co 2 lata opracowuje się raporty z wykonania Programów. Raporty te przedstawiane są odpowiednio: Sejmikowi Województwa, Radzie Powiatu lub też Radzie Miasta lub Gminy. Ponadto ustawa Prawo ochrony środowiska nakłada na organ opracowujący Program, obowiązek sporządzania Prognozy oddziaływania na środowisko. Artykuł 51 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2013, poz. 1235 ze zm.) z dnia 3 października 2008 roku, formułuje wytyczne, co do zawartości takiej Prognozy.

Niniejsze opracowanie stanowi aktualizację *Programu ochrony środowiska do 2014 r.* (uchwalonego 29 czerwca 2004 r. przez Radę Miejską w Rajgrodzie, Uchwałą Nr XIV/110/04).

Opracowanie sporządzono zgodnie ze stanem prawnym aktualnym na listopad 2014 r.

1.2 Cel aktualizacji *Programu ochrony środowiska*

Program ochrony środowiska ma na celu realizację założeń dokumentów strategicznych wyższego szczebla (krajowych, wojewódzkich i powiatowych) na poziomie Gminy Rajgród uwzględniając zasady ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju wdrażane na szczeblu regionalnym. Koncepcja niniejszego

Programu opiera się w głównej mierze o zapisy ustawy Prawo ochrony środowiska, Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2009 - 2012 z perspektywą do roku 2016, a także założenia Programu ochrony środowiska województwa podlaskiego na lata 2011 - 2014, Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Grajewskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą na lata 2016 - 2019 i Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym (wydane przez Ministerstwo Środowiska, 2002 r.).

Istotą *Programu* jest skoordynowanie zaplanowanych w nim działań z administracją rządową, samorządową (starostwo powiatowe, urzędy miast i gmin) oraz przedsiębiorcami i społeczeństwem a następnie ich realizacja przez wskazane podmioty przy efektywnym wykorzystaniu dostępnych środków finansowych. *Program* określa cele i zadania krótkoterminowe (4-letnie) oraz zadania długookresowe, przewidziane do realizacji do roku 2022. *Program* wyznacza priorytety ekologiczne, rodzaj i harmonogram działań proekologicznych, jak również środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym także mechanizmy prawno - ekonomiczne.

Niniejszy *Program* opracowano w celu:

- Ograniczenia negatywnego wpływu zanieczyszczeń na środowisko naturalne,
- Dążenia do sukcesywnej poprawy stanu środowiska na terenie Gminy Rajgród,
- Racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska.

Wobec powyższego realizacja niniejszego dokumentu poprzez wprowadzenie skutecznych mechanizmów chroniących środowisko przed degradacją, przyczyni się do poprawy stanu środowiska naturalnego na analizowanym obszarze oraz stworzy warunki dla wdrożenia obowiązującego prawodawstwa w tym zakresie.

1.2 Okres objęty opracowaniem

Program obejmuje lata 2015 - 2018 z perspektywą na lata 2019 - 2022. Okres obowiązywania niniejszego *Programu* został podzielony na:

- Okres operacyjny (lata 2015 - 2018) wraz z określonymi celami krótkoterminowymi oraz działaniami służącymi ich realizacji,
- Okres perspektywiczny (lata 2019 - 2022), wyrażony poprzez jeden cel długoterminowy dla każdego z priorytetów ochrony środowiska.

1.3 Metodyka i zakres *Programu*

1.3.1 Metodyka opracowania

Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska na lata 2015 - 2018 z perspektywą na lata 2019 - 2022 opracowano w oparciu o obowiązujące akty prawne oraz aktualne programy, polityki i strategie z zakresu ochrony środowiska i gospodarki odpadami, w tym wymienione poniżej dokumenty.

Krajowe

- Polityka ekologiczna państwa w latach 2009 - 2012 z perspektywą do roku 2016,
- II Polityka ekologiczna państwa (dokument z perspektywą do 2025 roku),
- Krajowy Plan Gospodarki Odpadami
- Krajowy Program Oczyszczania Kraju z Azbestu
- Krajowy Program zwiększania lesistości
- Krajowy Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych wraz z Aktualizacją Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (AKPOŚK 2009 i AKPOŚK 2010).

Wojewódzkie

- Program ochrony środowiska województwa podlaskiego na lata 2011 - 2014,
- Plan gospodarki odpadami województwa podlaskiego na lata 2012 - 2017,
- Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu województwa podlaskiego, 2009 r.,
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego,
- Strategia rozwoju województwa podlaskiego do 2020 roku,
- Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej, 2013 rok

Powiatowe i gminne

- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Grajewskiego na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019,
- Plan rozwoju lokalnego powiatu grajewskiego w latach 2007-2013,
- Plan ochrony przed szkodliwością azbestu i program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Powiatu Grajewskiego na lata 2007-2032,
- gminny Program ochrony środowiska do 2014 r., kwiecień 2004 r.,
- Plan rozwoju lokalnego Gminy Rajgród na lata 2008 - 2015,
- Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Rajgród, 2011 r.
- Gminny program opieki nad zabytkami gminy Rajgród na lata 2013- 2016,

Dodatkowo, na potrzeby opracowania niniejszego dokumentu posłużono się następującymi źródłami informacji:

- Główny Urząd Statystyczny,
- Państwowy Instytut Geologiczny,
- Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska,
- Ministerstwo Środowiska,
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku.

Oprócz powyższego opracowując niniejszy dokument uwzględniano informacje uzyskane od pracowników Urzędu Miejskiego w Rajgrodzie na podstawie ankiety oraz konsultacji przeprowadzanych drogą telefoniczną i elektroniczną.

1.3.2 Zakres opracowania

Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska na lata 2015 - 2018 z perspektywą na lata 2019 - 2022 dla Gminy Rajgród swym zakresem obejmuje informacje ogólne (m.in. środowiskowe i gospodarcze) o Gminie. *Program* ocenia realizację dotychczasowego *Programu ochrony środowiska*. W opracowaniu przedstawiono charakterystykę

aktualnego stanu środowiska wraz z jej podsumowaniem przy pomocy analizy SWOT. Ustalenia *Programu* obejmują priorytety i działania ekologiczne, cele i kierunki ochrony środowiska oraz plan operacyjny określający przedsięwzięcia wytypowane na podstawie zdefiniowanych celów. Niniejszy *Program* porusza zagadnienia systemowe związane z zarządzaniem i monitoringiem środowiska oraz monitoringiem realizacji *Programu*, a także aspekty finansowe realizacji *Programu*. Wśród głównych funkcji niniejszego dokumentu należy podkreślić:

- Wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju,
- Realizację Polityki ekologicznej państwa na terenie Gminy Rajgród,
- Strategiczne zarządzanie na analizowanym terenie w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami,
- Zestawienie informacji na temat stanu środowiska przyrodniczego oraz jego poszczególnych komponentów,
- Podsumowanie stanu środowiska poprzez zidentyfikowanie mocnych i słabych stron Gminy, a także określenie głównych zagrożeń ekologicznych i szans rozwoju Gminy Rajgród,
- Wskazanie działań mających na celu poprawę stanu środowiska przyrodniczego.

1.4 Powiązania Programu z dokumentami strategicznymi

Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska na lata 2015 - 2018 z perspektywą na lata 2019 - 2022 dla Gminy Rajgród stworzona jest w oparciu o cele zawarte w dokumentach strategicznych unii europejskiej, kraju i województwa oraz planów i programów na szczeblu powiatowym i gminnym. Uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych wyższego szczebla oraz z opracowań powiatowych posłużyły do wyznaczenia celów i kierunków ochrony środowiska niniejszego *Programu*, który jest z nimi kompatybilny. Główne założenia tych dokumentów zostały opisane poniżej.

Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej jest wynikiem wieloletnich prac Wspólnot Europejskich zmierzających do lepszej ochrony wód poprzez wprowadzenie wspólnej europejskiej polityki wodnej, opartej

na przejrzystych, efektywnych i spójnych ramach legislacyjnych. Zobowiązuje państwa członkowskie do racjonalnego wykorzystywania i ochrony zasobów wodnych w myśl zasady zrównoważonego rozwoju.

Celem niniejszej dyrektywy jest ustalenie ram dla ochrony śródlądowych wód powierzchniowych, wód przejściowych, wód przybrzeżnych oraz wód podziemnych, które:

a) zapobiegają dalszemu pogarszaniu oraz chronią i poprawiają stan ekosystemów wodnych oraz, w odniesieniu do ich potrzeb wodnych, ekosystemów lądowych i terenów podmokłych bezpośrednio uzależnionych od ekosystemów wodnych;

b) promują zrównoważone korzystanie z wód oparte na długoterminowej ochronie dostępnych zasobów wodnych;

c) dążą do zwiększonej ochrony i poprawy środowiska wodnego między innymi poprzez szczególne środki dla stopniowej redukcji zrzutów, emisji i strat substancji priorytetowych oraz zaprzestania lub stopniowego wyeliminowania zrzutów, emisji i strat priorytetowych substancji niebezpiecznych;

d) zapewniają stopniową redukcję zanieczyszczenia wód podziemnych i zapobiegają ich dalszemu zanieczyszczaniu;

e) przyczyniają się do zmniejszenia skutków powodzi i susz, a przez to przyczyniają się do:

- zapewnienia odpowiedniego zaopatrzenia w dobrej jakości wodę powierzchniową i podziemną, które jest niezbędne dla zrównoważonego, i sprawiedliwego korzystania z wód,

- znacznej redukcji zanieczyszczenia wód podziemnych,

- ochrony wód terytorialnych i morskich, oraz

- osiągnięcia celów odpowiednich umów międzynarodowych, w tym mających za zadanie ochronę i zapobieganie zanieczyszczaniu środowiska morskiego, poprzez wspólnotowe działanie na mocy art. 16 ust. 3, celem zaprzestania lub stopniowego wyeliminowania zrzutów, emisji i strat priorytetowych substancji niebezpiecznych, z ostatecznym celem osiągnięcia w środowisku morskim stężeń bliskich wartościom tła dla substancji występujących naturalnie i bliskich zeru dla syntetycznych substancji wytworzonych przez człowieka.

Pakiet energetyczno - klimatyczny

W dniu 23 stycznia 2008 r. Komisja Europejska przedstawiła pakiet dokumentów, głównie legislacyjnych, określanych, jak tzw. pakiet energetyczno-klimatyczny. Dokumenty te mają na celu realizację przyjętych przez Radę Europejską w 2007 r. założeń dotyczących przeciwdziałania zmianom klimatycznym, stanowiących, że do 2020 r. Unia Europejska:

- o 20 % zredukuje emisje gazów cieplarnianych (z opcją 30% redukcji, o ile w tym zakresie zostaną zawarte stosowne porozumienia międzynarodowe) w stosunku do poziomu emisji z 1990r.

- o 20 % zwiększy udział energii odnawialnej w finalnej konsumpcji energii;
- o 20 % zwiększy efektywność energetyczną, w stosunku do prognoz na rok 2020,
- zwiększy udział biopaliw w ogólnej konsumpcji paliw transportowych co najmniej do 10%.

Dwa kluczowe elementy przyjętego pakietu odnoszące się do emisji gazów cieplarnianych to:

- dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/29/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. zmieniająca dyrektywę 2003/87/WE w celu usprawnienia i rozszerzenia wspólnotowego systemu handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych (tzw. dyrektywa EU ETS), oraz decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/406/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie wysiłków podjętych przez państwa członkowskie, zmierzających do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych w celu realizacji do roku 2020 zobowiązań Wspólnoty dotyczących redukcji emisji gazów cieplarnianych (tzw. decyzja non-ETS).

W skład Pakietu energetyczno-klimatycznego wchodzi sześć aktów prawnych. Dwa z nich zostały przedstawione przez Komisję Europejską jeszcze w 2007 roku, pozostałe cztery w styczniu 2008 roku. Projekty tych dokumentów dotyczą:

- ❖ Promowania energii ze źródeł odnawialnych.
- ❖ Norm emisji z samochodów.
- ❖ Specyfikacji paliw.
- ❖ Wspólnych wysiłków na rzecz redukcji emisji.
- ❖ Wychwytywania i składowania dwutlenku węgla.
- ❖ Przeglądu europejskiego systemu handlu emisjami.

Wśród decyzji najważniejszych dla Polski można wskazać:

- pracujące w Polsce instalacje będą mogły w okresie 2013-2019 skorzystać z tzw. okresu przejściowego w odniesieniu do proponowanego obowiązku zakupu całości uprawnień na aukcjach,
- instalacje działające na rynku na dzień 31.12.2008 r. będą nabywały na aukcjach jedynie część uprawnień. Przykładowo, w roku 2013 instalacje zobowiązane będą do zakupu 30% uprawnień na aukcjach (wartość odniesiona do ich średnio-rocznych zweryfikowanych emisji w latach 2005-2007). Tempo redukcji ilości darmowych uprawnień w kolejnych latach jest w gestii Polski natomiast ilość ta będzie maleć do roku 2019.
- darmowe uprawnienia będą mogły również pozyskać instalacje, które w wymienionym powyżej terminie fizycznie rozpoczęły działania inwestycyjne na potrzeby produkcji energii elektrycznej.

Docelowo, w roku 2020 instalacje będą nabywać na aukcjach 100% uprawnień. W roku 2018 Polska może złożyć do Komisji Europejskiej wnioski o przedłużenie okresu przejściowego wraz z uzasadnieniem. Komisja może wnioski przyjąć bądź odrzucić.

- w okresie przejściowym Polska będzie miała możliwość zastosowania systemu wskaźników emisyjnych zależnych od wykorzystywanego paliwa (węgiel, gaz) w celu określenia ilości darmowych uprawnień do emisji. Wskaźniki te będą odzwierciedleniem najbardziej efektywnych środowiskowo instalacji w UE.
- ponadto, w latach 2013-2016 Polska będzie mogła wykorzystać przychody ze sprzedaży uprawnień na budowę wysoce efektywnych elektrowni. Możliwe będzie także dofinansowanie przez Państwa członkowskie do 15 proc. kosztów inwestycji dla nowych instalacji przystosowanych do wychwytu i składowania CO₂, których poziom efektywności przekracza poziomy zawarte w załączniku I decyzji KE z dnia 21 grudnia 2006 r. (2007/74/WE).

Polityka ekologiczna państwa w latach 2009 - 2012 z perspektywą do roku 2016

Polityka ekologiczna państwa w latach 2009 - 2012 z perspektywą do roku 2016 określa cele i priorytety ekologiczne, poprzez które wskazuje kierunek działań koniecznych dla zapewnienia właściwej ochrony środowiska naturalnemu. Według dokumentu najważniejsze działania priorytetowe na najbliższe lata, to m.in.:

- Uporządkowanie gospodarki odpadami w tym zamknięcie składowisk odpadów nie spełniających wymogów UE,

- Wprowadzenie w życie tzw. zielonych zamówień,
- Wzmocnienie kadry inspekcji ochrony środowiska, która usprawni ochronę środowiska i pozwoli na kontrolę przestrzegania prawa,
- Wspieranie platform technologicznych i ekoinnowacyjności w ochronie środowiska,
- Przywrócenie podstawowej roli miejscowym planom zagospodarowania przestrzennego jako podstawy lokalizacji inwestycji,
- Opracowanie krajowej strategii ochrony gleb,
- Ochrona atmosfery (w tym realizacja założeń dyrektywy unijnej CAFÉ, dotyczącej ograniczenia emisji pyłów),
- Ochrona wód (w tym redukcja o 75% ładunku azotu i fosforu w oczyszczanych ściekach komunalnych),
- Modernizacja systemu energetycznego,
- Ochrona przed hałasem (w tym sporządzanie map akustycznych dla wszystkich miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców i opracowania programów ochrony środowiska przed hałasem),
- Działania związane z nadzorem nad chemikaliami dopuszczonymi na rynek.

II Polityka ekologiczna państwa (dokument z perspektywą do 2025 roku)

Wiodącą zasadą polityki ekologicznej jest zasada zrównoważonego rozwoju, uzupełniona szeregiem zasad pomocniczych i konkretyzujących, które znalazły zastosowanie w rozwiniętych demokracjach. *Program* stanowi realizację poniższych zasad polityki ekologicznej państwa w skali gminy. Zasady te odzwierciedlają tendencje europejskiej polityki ekologicznej:

- Zasada przezorności,
- Zasada wysokiego poziomu ochrony środowiska,
- Zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego,
- Zasada regionalizacji,
- Zasada uspołecznienia,

- Zasada "zanieczyszczający płaci",
- Zasada prewencji,
- Zasada stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT),
- Zasada subsydiarności,
- Zasada klauzul,
- Zasada skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej.

Krajowy Plan Gospodarki Odpadami

Zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. 2013, poz. 21 z późn. zm.) krajowy plan gospodarki odpadami jest nadrzędnym dokumentem w zakresie gospodarki odpadami, z którym muszą być zgodne plany gospodarki odpadami opracowywane na niższych szczeblach administracji. Celem dalekosiężnym KPGO 2014 jest osiągnięcie systemu gospodarki odpadami zgodnego z zasadą zrównoważonego rozwoju, w którym w pełni realizowane są zasady gospodarki odpadami, a w szczególności hierarchia postępowania z odpadami, czyli po pierwsze zapobieganie powstawania odpadów, a następnie przygotowanie do ponownego użycia, recykling, inne metody odzysku, unieszkodliwianie, przy czym najmniej pożądanym sposobem ich zagospodarowania jest składowanie.

Główne cele strategiczne wynikające z KPGO to:

- uniezależnienie wzrostu ilości wytwarzanych odpadów od wzrostu gospodarczego kraju,
- zwiększenie udziału odzysku, w tym w szczególności odzysku energii z odpadów, zgodnego z wymaganiami ochrony środowiska,
- zmniejszenie ilości odpadów kierowanych na składowiska odpadów,
- wyeliminowanie praktyki nielegalnego składowania odpadów,
- utworzenie i uruchomienie bazy danych o produktach, opakowaniach i gospodarce odpadami.

KPGO formułuje również dodatkowe cele szczegółowe dla poszczególnych grup odpadów. W przypadku odpadów komunalnych są to:

- objęcie zorganizowanym systemem odbierania odpadów komunalnych wszystkich mieszkańców najpóźniej do 2015 r.
- objęcie systemem zbiórki odpadów komunalnych 100 % mieszkańców najpóźniej do 2015 r.,
- objęcie 100 % mieszkańców systemem selektywnego zbierania odpadów najpóźniej do 2015 r.,
- zmniejszenie ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania, aby nie było składowanych:
 - w 2013 więcej niż 50 %,
 - w 2020 więcej niż 35 % masy tych odpadów wytworzonych w 1995 r.
- zmniejszenie masy składowanych odpadów komunalnych do poziomu maks. 60 % wytworzonych odpadów do końca 2014 r.,
- przygotowanie do ponownego wykorzystania i recykling materiałów odpadowych, przynajmniej takich jak papier, metal, tworzywa sztuczne i szkło z gospodarstw domowych i w miarę możliwości odpadów innego pochodzenia podobnych do odpadów z gospodarstw domowych na poziomie minimum 50 % ich masy wytworzonej do 2010 roku.

Krajowy Program Oczyszczania Kraju z Azbestu (2009 - 2032)

Dokument wyznacza następujące cele dotyczące azbestu:

- usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest,
- minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju,
- likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Cele te realizowane powinny być przez następujące działania:

- do 2012 r. przeprowadzenie pełnej i rzetelnej inwentaryzacji oraz ustalenie rozmieszczenia terytorialnego azbestu i wyrobów zawierających azbest,
- utworzenie i uruchomienie elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest,

- podjęcie prac legislacyjnych umożliwiających egzekwowanie obowiązków nałożonych na podmioty fizyczne i prawne oraz zasilanie danymi elektronicznego systemu monitorowania realizacji Programu,
- działania edukacyjno-informacyjne,
- zadania w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest,
- działania w zakresie oceny narażenia i ochrony zdrowia, w tym działalność Ośrodka Referencyjnego Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem.

Program tworzy m.in. następujące możliwości:

- składowanie odpadów azbestowych na składowiskach podziemnych,
- wdrażanie nowych technologii umożliwiających unicestwienie włókien azbestu,
- pozostawianie w ziemi - w dopuszczonych prawem przypadkach - wyrobów azbestowych wycofanych z użytkowania.

Krajowy Program zwiększania lesistości

KPZL jest opracowaniem studialnym, o charakterze strategicznym. Program ten jest instrumentem polityki leśnej w zakresie kształtowania przestrzeni przyrodniczej kraju i zawiera ogólne wytyczne sporządzania regionalnych planów przestrzennego zagospodarowania w dziedzinie zwiększania lesistości, będącej jednym z ważniejszych elementów polityki leśnej państwa (1997). Konsekwentna realizacja celów tej polityki powinna zapewnić zwiększenie lesistości kraju do 30 % w roku 2020 i 33 % po roku 2050. Zwiększenie lesistości kraju uzasadnione jest przede wszystkim potrzebą większego wykorzystania funkcji lasów w:

- retencjonowaniu i łagodzeniu ekstremalnych stanów przepływu wód powierzchniowych i gruntowych,
- przeciwdziałaniu degradacji i erozji gleb oraz stepowieniu krajobrazu,
- wiązaniu CO₂ i gazów przemysłowych z powietrza, wody i gleby oraz neutralizacji ich negatywnego działania,
- korzystnej modyfikacji warunków hydrologicznych i topoklimatycznych na terenach rolniczych,

- zachowaniu zasobów genowych flory i fauny oraz przywracaniu różnorodności biologicznej i naturalności krajobrazu,
- tworzeniu możliwości wypoczynku dla ludności oraz poprawy warunków życia na terenach zurbanizowanych.

Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK)

Przepisy prawne Unii Europejskiej w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych określone zostały w szczególności w dyrektywie Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 roku, dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych. W Traktacie Akcesyjnym przewidziano, że przepisy prawne Unii Europejskiej w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych określone ww. dyrektywą będą w Polsce w pełni obowiązywały od 31 grudnia 2015 r., do tego czasu:

- wszystkie aglomeracje ≥ 2000 RLM muszą być wyposażone w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków o efekcie oczyszczania uzależnionym od wielkości oczyszczalni,
- aglomeracje < 2000 RLM wyposażone w dniu wejścia polski do unii w systemy kanalizacyjne powinny posiadać do tego terminu oczyszczalnie zapewniające odpowiednie oczyszczanie,
- zakłady przemysłu rolno-spożywczego o wielkości > 4000 RLM są zobowiązane do redukcji zanieczyszczeń biodegradowalnych.

KPOŚK określa działania, które będą podejmowane do końca okresu przejściowego, wynegocjowanego dla tej dyrektywy tj. do końca 2015 r. Program stanowi spis przedsięwzięć zaplanowanych do realizacji w zakresie zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych (budowy, rozbudowy i/lub modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych i systemów kanalizacji zbiorczej) w aglomeracjach w celu prawidłowego i uporządkowanego procesu implementacji dyrektywy 91/271/EWG. KPOŚK jest dokumentem strategicznym, w którym oszacowano potrzeby i określono działania na rzecz wyposażenia aglomeracji miejskich i wiejskich, o RLM większej od 2 000, w systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków komunalnych. Program koordynuje działania gmin i przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych w realizacji infrastruktury sanitacji na ich terenach.

Aktualizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (AKPOŚK 2009 i AKPOŚK 2010)

AKPOŚK 2009 obejmuje:

- wszystkie aglomeracje o RLM $\geq 10\ 000$ objęte AKPOŚK 2005 o skoncentrowanym zaludnieniu i działalności gospodarczej, w stosunku do których wydanie rozporządzenia wyznaczającego aglomerację nie budzi zastrzeżeń i wątpliwości,
- wszystkie aglomeracje o RLM z przedziału $\geq 2000 < 10000$ utworzone rozporządzeniami wojewodów wydanymi przed dniem 28 lutego 2008 r.

AKPOŚK 2010 swoim zakresem obejmuje wyłącznie dane dotyczące terminów realizacji inwestycji. Pozostałe wartości pozostają zgodne z dokumentem AKPOŚK2009.

Program ochrony środowiska województwa podlaskiego na lata 2011 - 2014

W Programie Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011 - 2014 ujęto analizę uwarunkowań wynikających z Polityki ekologicznej państwa oraz pozostałych dokumentów strategicznych krajowych i wojewódzkich. Program zawiera ocenę stanu środowiska województwa podlaskiego z uwzględnieniem prognozowanych danych oraz wskaźników ilościowych charakteryzujących poszczególne komponenty środowiska w latach 2011 - 2014. W opracowaniu dokonano klasyfikacji i hierarchizacji najważniejszych problemów środowiskowych oraz określono cele i kierunki ochrony środowiska do 2018 r., a także cele krótkoterminowe, przewidziane do realizacji do roku 2014.

Cel długoterminowy: Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza

Cele krótkoterminowe:

1. Wdrażanie i realizacja założeń Programów służących ochronie powietrza
2. Spełnienie wymagań prawnych w zakresie jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych)

Cel długoterminowy: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych i racjonalizacja ich wykorzystania

Cele krótkoterminowe:

1. Zapewnienie dobrej jakości wody pitnej
2. Racjonalizacja gospodarowania zasobami wód

3. Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych
4. Zwiększenie retencji w zlewniach oraz zapobieganie suszy i skutkom wezbrań powodziowych
5. Odtworzenie ciągłości ekologicznej i renaturalizacja rzek

Cel długoterminowy: Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej na różnych poziomach organizacji: na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym) oraz georóżnorodności.

Cele krótkoterminowe:

1. Pogłębianie i udostępnianie wiedzy o zasobach przyrodniczych województwa
2. Stworzenie prawno-organizacyjnych warunków i narzędzi dla ochrony przyrody
3. Zachowanie lub odtworzenie właściwej struktury i stanu ekosystemów i siedlisk
4. Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach wiejskich
5. Zapobieganie konfliktom ekologicznym na obszarach chronionych

Cel długoterminowy: Zmniejszenie zagrożenia hałasem poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących standardów

Cele krótkoterminowe:

1. Rozpoznanie i ocena stopnia narażenia mieszkańców województwa na ponadnormatywny hałas
2. Eliminacja narażenia mieszkańców na hałas

Cel długoterminowy: Ochrona przed polami elektromagnetycznymi

Cele krótkoterminowe:

1. Utrzymanie poziomów promieniowania elektromagnetycznego poniżej wartości dopuszczalnych

Cel długoterminowy: Ograniczanie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii

Cele krótkoterminowe:

1. Zwiększenie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii

Cel długoterminowy: Zapobieganie powstaniu poważnych awarii przemysłowych

Cele krótkoterminowe:

1. Monitoring obszarów zagrożonych wystąpieniem poważnych awarii przemysłowych

Cel długoterminowy: Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi

Cele krótkoterminowe:

1. Ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalni

Cel długoterminowy: Ochrona powierzchni ziemi

Cele krótkoterminowe:

1. Zagospodarowanie powierzchni ziemi zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju
2. Wskazanie obszarów zanieczyszczonych i ich rekultywacja

Cel długoterminowy: Wzrost świadomości ekologicznej

Cele krótkoterminowe:

1. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie ochrony powietrza i właściwej gospodarki odpadami
2. Oszczędność wody oraz jej ochrona jako wynik większej świadomości ekologicznej mieszkańców
3. Wzrost świadomości ekologicznej w obrębie pozostałych elementów środowiska

Plan gospodarki odpadami województwa podlaskiego na lata 2012 - 2017

Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego został przyjęty Uchwałą Sejmiku Województwa Podlaskiego Nr XX/233/12 z dnia 21 czerwca 2012 r. Dokument

zawiera analizę stanu gospodarki odpadami w województwie w podziale na rodzaje odpadów. Przedstawione w Planie cele i zadania dotyczą okresu 2012 - 2017 i dla odpadów komunalnych przedstawiają się następująco:

1. Zwiększenie udziału odzysku, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz papieru i tektury, jak również odzysku energii z odpadów zgodnego z wymogami ochrony środowiska,
2. Zwiększenie ilości zbieranych selektywnie odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych,
3. Wyeliminowanie praktyki nielegalnego składowania odpadów.

Ponadto dla poszczególnych grup odpadów określono cele szczegółowe.

Dla realizacji osiągnięcia postawionych celów niezbędne jest prowadzenie następujących działań:

1. Działania zmierzające do zapobiegania powstawaniu odpadów, ograniczenia ilości odpadów oraz ich negatywnego oddziaływania na środowisko,
2. Działania wspomagające prawidłowe postępowanie z odpadami w zakresie zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania,
3. Realizacja wskazanego systemu gospodarowania odpadami opartego na regionach gospodarki odpadami (RGO).

Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu województwa podlaskiego

Nadrzędnym długoterminowym celem Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu województwa podlaskiego jest likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na zdrowie człowieka i środowisko.

Cel ten jest zgodny z celami zdefiniowanymi w Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski z 2002 roku, które to cele zostały utrzymane w Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2008-2032. Osiągnięcie tego celu będzie możliwe w perspektywie długoterminowej (okres do 2032 roku) poprzez usunięcie z terenu województwa stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest i ich bezpieczne unieszkodliwienie.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego

Plan określa zasady ochrony środowiska i korzystania z jego zasobów (ogólne i szczegółowe) w zakresie planowania przestrzennego na obszarze województwa podlaskiego.

Zasady ogólne:

- Nasywanie obszarów sieci ekologicznej różnymi formami ochrony prawnej ze strefowaniem reżimów ochronnych i zagospodarowania oraz wzmacnianie więzi między obszarami węzłowymi,
- Niepodejmowanie decyzji przestrzennych mogących prowadzić do zniszczenia lub dewaloryzacji cennych układów przyrodniczych, w tym przenoszenie działań i urządzeń uciążliwych (tam, gdzie to możliwe) poza obszary sieci ekologicznych,
- Podporządkowanie zagospodarowania i działalności gospodarczej w obszarach prawnie chronionych zasadom określonym w planach ich ochrony lub w stanowiących je aktach prawnych,
- Zmniejszanie kosztów ekologicznych, społecznych i ekonomicznych funkcjonowania i rozwoju osadnictwa poprzez kształtowanie zwartych przestrzennie obszarów zurbanizowanych i hamowanie „rozlewania się zabudowy” zwłaszcza w obszarach podmiejskich większych miast oraz na terenach atrakcyjnych dla rekreacji,
- Zarządzanie popytem na zasoby naturalne we wszystkich formach, a zwłaszcza nieodnawialne, pod kątem oszczędności przestrzeni, surowców i energii,
- Dostosowanie zagospodarowania turystycznego i wypoczynkowego do naturalnej chłonności obszarów, a nie kryterium zysku,
- Dostosowanie rozwoju rolnictwa i leśnictwa do istniejących układów przyrodniczych, w tym siedliskowych, z wykorzystaniem ich możliwości i predyspozycji - bez osłabienia,
- Uwzględnianie nadrzędności ochrony środowiska i krajobrazu również na obszarach wiejskich poza systemami sieci ekologicznej, a zwłaszcza ochrony przed „żywiotową urbanizacją” i chemizacją,

- Zmniejszanie transportochłonności osadnictwa i gospodarki poprzez racjonalne rozmieszczenie miejsc pracy, zamieszkania, usług i wypoczynku oraz preferowanie transportu zbiorowego,
- Lokalizowanie elementów infrastruktury transportowej w sposób minimalizujący jej negatywny wpływ na środowisko,
- Stosowanie nowoczesnych rozwiązań technicznych i technologicznych w transporcie, przemyśle i gospodarce komunalnej, ograniczających do minimum ich negatywny wpływ na środowisko,
- Zapewnienie priorytetu działań chroniących wody powierzchniowe i podziemne oraz powiązane z nimi ekosystemy lądowe przed ponadnormatywnymi zanieczyszczeniami i zmianami reżimów hydrologicznych w procesach urbanizacyjnych i gospodarczych, w tym zmniejszanie wodochłonności gospodarki komunalnej, przemysłu i rolnictwa,
- Uwzględnianie wyników państwowego monitoringu środowiska oraz państwowych norm wykorzystania środowiska w procesach planowania przekształceń i rozwoju zagospodarowania przestrzennego oraz jego realizacji.

W *Planie* zawarte zostało kształtowanie sieci ekologicznej na obszarze województwa. Środowisko przyrodnicze poddano analizie w zakresie uwarunkowań wewnętrznych do zagospodarowania przestrzennego. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa precyzuje także kierunki ochrony zasobów środowiska województwa:

1. W zakresie ochrony przyrody:
 - Wdrożenie „Europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000”,
 - Ochrona elementów systemu przyrodniczego województwa.
2. W zakresie ochrony powierzchni ziemi:
 - Likwidacja źródeł zanieczyszczeń,
 - Ograniczenie niekorzystnych skutków przemysłowej eksploatacji powierzchniowej złóż surowców mineralnych,
 - Ochrona gleb przed erozją,
 - Ochrona wartościowych gruntów rolnych,

- Ochrona powierzchni ziemi przed nadzwyczajnymi zagrożeniami środowiska.
3. W zakresie ochrony powietrza atmosferycznego:
- Ograniczenie emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych oraz jej skutków,
 - Uwzględnienie wyników monitoringu powietrza w procesach sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
 - Ustalanie dopuszczalnego poziomu niektórych substancji.
4. W zakresie ochrony wód śródlądowych - powierzchniowych i podziemnych:
- Utrzymanie ilości wód powierzchniowych na poziomie zapewniającym ochronę równowagi biologicznej,
 - Doprowadzenie jakości wód powierzchniowych powyżej albo co najmniej na poziomie wymaganym w przepisach,
 - Eliminowanie źródeł zanieczyszczeń, zwłaszcza w zlewniach rzek wchodzących w skład obszarów prawnie chronionych,
 - Prowadzenie racjonalnej gospodarki zasobami wodnymi,
 - Wdrażanie dyrektyw UE w dziedzinie ochrony wód,
 - Opracowanie planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy,
 - Ustanowienie obszarów ochronnych zbiorników wód śródlądowych,
 - Realizowanie międzynarodowych porozumień z Białorusią i Litwą w sprawie kontroli jakości i ochrony wód granicznych,
 - Przestrzeganie zakazów i nakazów zawartych w decyzjach administracyjnych wyznaczających strefy ochrony pośredniej i bezpośredniej komunalnych ujęć wód,
 - Prowadzenie stałego monitoringu wód śródlądowych w zakresie jakości i ich ilości.
5. Ochrona lasów i zadrzewień oraz wzbogacanie ich walorów,
6. Ochrona przed hałasem, wibracjami i elektromagnetycznym promieniowaniem niejonizującym,

7. Ochrona przed nadzwyczajnymi zagrożeniami środowiska,
8. Ochrona przeciwpowodziowa.

Strategia rozwoju województwa podlaskiego do 2020 roku

Strategia określa cele strategiczne i operacyjne:

- Cel strategiczny 1. Konkurencyjna gospodarka;
- Cel strategiczny 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe;
- Cel strategiczny 3. Jakość życia.

U podstaw skutecznej realizacji celów strategicznych leżą cele horyzontalne, których wątki przenikają cele strategiczne:

- Cel horyzontalny: Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze podstawą harmonii aktywności człowieka i przyrody;
- Cel horyzontalny: Infrastruktura techniczna i teleinformatyczna otwierająca region dla inwestorów, mieszkańców, sąsiadów i turystów.

Przyjęte cele horyzontalne z jednej strony warunkują, z drugiej zaś wspierają możliwości skutecznego osiągnięcia celów strategicznych. Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze województwa podlaskiego ma stanowić nie tyle samoistny cel rozwojowy, co wzmocnić naturalną przewagę województwa postrzeganego jako posiadające doskonale zachowane środowisko naturalne. Konieczna dbałość o utrzymanie wysokiej jakości środowiska jest w układzie celów traktowana jako ważny czynnik zwiększający możliwości wzrostu konkurencyjnej gospodarki - szczególnie jej „zielonych” sektorów. Wizerunek regionu o unikalnym środowisku będzie czynnikiem sprzyjającym rozwojowi powiązań zewnętrznych, poprzez przyciąganie inwestorów zainteresowanych szybko rozwijającą się zieloną gospodarką i jako element promujący na zewnętrznych rynkach regionalne marki.

Utrzymanie dobrej jakości środowiska to także kluczowa determinanta wysokiej jakości życia mieszkańców regionu.

W ramach CELU STRATEGICZNEGO 3. JAKOŚĆ ŻYCIA zdefiniowano CEL OPERACYJNY 3.4. OCHRONA ŚRODOWISKA I RACJONALNE GOSPODAROWANIE JEGO ZASOBAMI

Rozwój gospodarki jest zawsze związany z korzystaniem z zasobów naturalnych. Większość zasobów jest jednak ograniczona ilościowo bądź odnawia się w długim

czasie. Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów, w tym przestrzeni, jest więc priorytetem w kontekście zapewnienia ich dostępności dla przyszłych pokoleń. Efektywne użytkowanie zasobów jest również ważne ze względów ekonomicznych i geostrategicznych. Obecnie obowiązujące wzorce produkcji mają negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze (zwłaszcza na jakość powietrza, wód, gleb i różnorodność biologiczną), a tym samym na zdrowie i jakość życia człowieka. Niezbędne są zatem przejście na rozwój zasobooszczędny, racjonalizacja wykorzystania zasobów środowiska oraz przemyślane działania kompensacyjne. Zdrowe środowisko przyrodnicze jest równie ważne dla jakości życia, jak stan gospodarki czy czynniki społeczne.

Generalnie dobry stan zachowania środowiska przyrodniczego w regionie nie zwalnia z troski o środowisko i z obowiązku stałego przeciwdziałania czynnikom oraz zjawiskom negatywnie oddziałującym na różnorodność biologiczną. Także ochrona krajobrazu należy do najważniejszych działań podejmowanych w ramach planowania zagospodarowania przestrzennego.

W trosce o zwiększenie dyspozycyjnych zasobów wód dobrej jakości na potrzeby gospodarki i społeczeństwa, należy dążyć do jak najlepszego oczyszczania ścieków komunalnych i przemysłowych, a także do propagowania zmian sposobu gospodarowania w zlewni, tak aby doprowadzić do zmniejszenia ryzyka zanieczyszczenia wód ze źródeł rozproszonych (rolniczych). Szczególnie intensywne działania powinny być skierowane na jak najskuteczniejszą ochronę głównych zbiorników wód podziemnych oraz stref ochrony ujęć wód podziemnych i powierzchniowych. Efektywna gospodarka wodna powinna prowadzić także do utrzymania niezbędnej ilości zasobów wody oraz usuwania bądź zmniejszania wszelkich zagrożeń związanych z jej deficytem i nadmiarem. Wsparcie w tym zakresie ukierunkowane zostanie w szczególności na wykorzystanie inżynierii ekologicznej. Wspierane będą inwestycje związane z gospodarką wodno-ściekową, w tym systemy odbioru ścieków komunalnych, budowa oczyszczalni ścieków, poprawa parametrów istniejących oczyszczalni, jak również wspieranie gospodarki osadami ściekowymi. Na terenach o zabudowie rozproszonej, w tym w szczególności na obszarach wiejskich, promowany będzie rozwój indywidualnych systemów oczyszczania ścieków.

W województwie podlaskim głównymi źródłami emisji zanieczyszczeń powietrza są: ciepłownie miejskie, przemysłowe, rozproszone źródła emisji z sektora komunalnobytowego, a także zanieczyszczenia komunikacyjne. Działania prorozwojowe koncentrować się będą wokół ograniczenia emisji zanieczyszczeń powietrza z energetyki i transportu drogowego, w tym gazów cieplarnianych i pyłów

oraz rozpowszechnienia technologii zwiększających efektywność produkcji i wykorzystania energii.

Celem zrównoważonej gospodarki odpadami jest ochrona środowiska i zdrowia ludzkiego poprzez zapobieganie powstawaniu i zmniejszanie niekorzystnego oddziaływania związanego z wytwarzaniem i gospodarowaniem odpadami oraz, pośrednio, poprawa efektywności użytkowania zasobów nieodnawialnych środowiska. Realizacja tak postawionego celu wymaga stopniowego odchodzenia od systemu składowania odpadów do systemu opartego na przetwarzaniu i odzysku surowców oraz energetycznym wykorzystaniu odpadów. Priorytetowym kierunkiem interwencji jest wdrożenie selektywnego zbierania/odbierania odpadów komunalnych i objęcie nim wszystkich mieszkańców i organizacji województwa. Należy dążyć do zmniejszenia liczby nieefektywnych, lokalnych składowisk odpadów oraz wspierania niskoodpadowych technologii produkcji oraz efektywnych technologii odzysku i unieszkodliwiania. Wszystkie organiczne odpady komunalne i odpady z przemysłu spożywczego powinny być zagospodarowane energetycznie.

Istotnym kierunkiem działań będzie wspieranie efektywności energetycznej, m.in. poprzez wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym oraz zwiększanie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, takiej jak np. oświetlenie.

Główne kierunki interwencji:

- Edukacja ekologiczna i zwiększenie aktywności prośrodowiskowej społeczeństwa
- Ochrona powietrza, gleb, wody i innych zasobów
- Efektywny system gospodarowania odpadami
- Gospodarka niskoemisyjna (w tym efektywność energetyczna)

Ochrona zasobów przyrodniczych i wartości krajobrazowych oraz odtwarzanie i renaturalizacja ekosystemów zdegradowanych.

Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej

Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej został opracowany w związku z przekroczeniem poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM 10 oraz pyłu zawieszonego PM 2,5 w powietrzu w 2011 i 2012 r. Podstawowym dokumentem wskazującym na konieczność wykonania Programu Ochrony Powietrza w strefie

podlaskiej jest ocena jakości powietrza w województwie podlaskim za 2011 i 2012 rok, wykonana przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku, w których strefa podlaska została zakwalifikowana do klasy C pod względem ochrony zdrowia mieszkańców.

Program Ochrony Powietrza koncentruje się na istotnych powodach występowania przekroczeń poziomów dopuszczalnych ww. zanieczyszczeń, a także na znalezieniu skutecznych i możliwych do zrealizowania działań, których wdrożenie spowoduje obniżenie poziomów tych zanieczyszczeń, co najmniej do poziomów dopuszczalnych/docelowych, przy czym działania te powinny być uzasadnione finansowo i technicznie. Realizacja zadań wynikających z Programu Ochrony Powietrza ma na celu zmniejszenie stężeń substancji zanieczyszczających w powietrzu w danej strefie do poziomów dopuszczalnych/docelowych i utrzymywania ich na takim poziomie.

Program ochrony środowiska dla Powiatu Grajewskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą na lata 2016 - 2019

W Programie ochrony środowiska dla powiatu grajewskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą na lata 2016 - 2019 zostały określone następujące cele:

Nadrzędny cel to:

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ POWIATU GRAJEWSKIEGO SZANSĄ NA POPRAWĘ I PROMOCJĘ ŚRODOWISKA NATURALNEGO

Cele długoterminowe:

1. Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza
2. Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych i racjonalizacja ich wykorzystania
3. Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej na różnych poziomach organizacji
4. Zmniejszenie zagrożenia hałasem poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących Standardów
5. Ochrona przed polami elektromagnetycznymi

6. Ograniczanie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii
7. Zapobieganie powstaniu poważnych awarii przemysłowych
8. Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi
9. Ochrona powierzchni ziemi
10. Wzrost świadomości ekologicznej

Cele krótkoterminowe i wyznaczone działania służące realizacji tych celów są następujące:

1 cel strategiczny:

Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza

Cele krótkoterminowe:

Ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych

Działania:

- Rozwój i modernizacja infrastruktury drogowej
- Docieplanie budynków (termomodernizacja)
- Powstawanie pasów zieleni wzdłuż szlaków komunikacyjnych
- Zwiększanie powierzchni leśnej

2 cel strategiczny:

Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych i racjonalizacja ich wykorzystania

Cele krótkoterminowe:

Zapewnienie dobrej jakości wody pitnej mieszkańcom

Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi powiatu

Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych poprzez zapobieganie eutrofizacji

Działania:

- Nadzór i kontrola stacji uzdatniania wody oraz prowadzenie niezbędnych modernizacji
- Ograniczenie stosowania nawozów sztucznych i środków ochrony roślin poprzez popularyzację rolnictwa ekologicznego
- Budowa szczelnych płyt gnojowych i zbiorników na gnojowicę
- Stosowanie technologii oszczędzających wodę w zakładach przemysłowych i gospodarstwach rolno-hodowlanych
- Rozwój i modernizacja infrastruktury wodno-ściekowej
- Modernizacja komunalnych oczyszczalni ścieków, powstawanie oczyszczalni przydomowych

3 cel strategiczny:

Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej na różnych poziomach organizacji

Cele krótkoterminowe:

Pogłębienie i udostępnienie wiedzy o zasobach przyrodniczych powiatu

Stworzenie prawno-organizacyjnych warunków i narzędzi dla ochrony przyrody

Ochrona struktury i zapewnienie stabilności siedlisk i ekosystemów

Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach wiejskich powiatu

Zapobieganie konfliktom ekologicznym na obszarach chronionych

Działania:

- Informowanie mieszkańców o stanie środowiska naturalnego
- Pogłębianie świadomości ekologicznej poprzez działania z zakresu edukacji ekologicznej, popularyzacja wiedzy o obszarach szczególnie cennych i zagrożonych
- Stworzenie skutecznego narzędzia do zarządzania obszarami Natura 2000 w postaci planów zadań ochrony lub planów ochrony
- Wdrażanie istniejących planów i programów obszarów chronionych

- Działania na rzecz aktywnej ochrony przyrody - związane bezpośrednio ze specyfiką cennych ekosystemów
- Kanalizacja ruchu turystycznego na obszarach przyrodniczo cennych poprzez wyznaczanie szlaków turystycznych
- Rekultywacja zdegradowanych terenów poprzez zalesienia
- Kompensacje i minimalizacje w obrębie obszarów chronionych zwłaszcza obszarów Natura 2000
- Kontynuacja tradycyjnych form rolnictwa ekstensywnego
- Organizowanie spotkań i kampanii informacyjnych, miejscowej społeczności, potencjalnych inwestorów i organizacji ekologicznych w celu poszukiwania wspólnego dialogu

4 cel strategiczny:

Zmniejszenie zagrożenia hałasem poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących Standardów

Cele krótkoterminowe:

Rozpoznanie i ocena stopnia narażenia mieszkańców na ponadnormatywny hałas

Eliminacja narażenia mieszkańców na hałas

Działania:

- Rozwój infrastruktury drogowej i modernizacja nawierzchni
- Budowa odpowiednich elementów architektonicznych zabezpieczających przed wpływem nadmiernego hałasu drogowego (ekrany akustyczne, odpowiednia konstrukcja budynków) wzdłuż dróg lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie
- Synchronizacja sygnalizacji świetlnej (tzw. „zielona fala”), stosowanie ograniczeń prędkości na terenach zabudowanych, zwłaszcza w strefach osiedli mieszkaniowych
- Tworzenie pasów zieleni wzdłuż dróg

5 cel strategiczny:

Ochrona przed polami elektromagnetycznymi

Cele krótkoterminowe:

Utrzymanie poziomów promieniowania elektromagnetycznego poniżej dopuszczonej wartości

Działania:

- Prawidłowa lokalizacji, budowa i eksploatacja urządzeń i instalacji emitujących pole elektromagnetyczne

6 cel strategiczny:

Ograniczanie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii

Cele krótkoterminowe:

Zwiększenie wykorzystania OZE

Działania:

- Promocja innowacyjnych technologii w zakresie „zielonej energii”
- Ograniczenie zużycia energii (energochłonności) - rezygnacja z konwencjonalnych źródeł pozyskiwania energii na rzecz pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych

7 cel strategiczny:

Zapobieganie powstaniu poważnych awarii przemysłowych

Cele krótkoterminowe:

Monitoring obszarów zagrożonych wystąpieniem poważnych awarii przemysłowych

Działania:

- Kontrola szczelności zbiorników i instalacji paliwowych
- Monitoring zakładów i instalacji wykorzystujących substancje niebezpieczne
- Ograniczenie materiałochłonności i wykorzystania substancji niebezpiecznych w zakładach przemysłowych
- Utrzymanie sprawnego systemu alarmowego
- Stała aktualizacja tras przewozu substancji niebezpiecznych

8 cel strategiczny:

Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi

Cele krótkoterminowe:

Ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalni

Działania:

- Racjonalne wykorzystanie złóż kopalni

9 cel strategiczny:

Ochrona powierzchni ziemi

Cele krótkoterminowe:

Zagospodarowanie powierzchni ziemi zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju

Identyfikacja obszarów zanieczyszczonych i zdegradowanych, ich rekultywacja i zagospodarowanie

Działania:

- Ochrona cennych przyrodniczo obszarów przed nadmiernym przekształceniem - racjonalna zabudowa nie wpływająca negatywnie na stabilność ekosystemów
- Przekształcenie nieużytków poprzez zalesienia

10 cel strategiczny:

Wzrost świadomości ekologicznej

Cele krótkoterminowe:

Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie ochrony powietrza i racjonalnej gospodarki odpadami

Oszczędność wody oraz jej ochrona jako wynik większej świadomości ekologicznej mieszkańców

Pogłębienie świadomości ekologicznej w obrębie pozostałych elementów środowiska

Działania:

- Rozpowszechnianie recyklingu i właściwego sposobu segregacji odpadów
- Ograniczenie marnotrawstwa zasobów wodnych
- Propagowanie ekologicznego stylu życia
- Tworzenie lokalnych ośrodków edukacji ekologicznej
- Wspieranie instytucji i organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną środowiska
- Mobilizowanie społeczeństwa do podejmowania działań proekologicznych: angażowanie do działań mieszkańców w każdym wieku

Plan rozwoju lokalnego powiatu grajewskiego w latach 2007-2013

Plan rozwoju lokalnego dla powiatu grajewskiego określa szczegółowo rodzaje zadań, jakie będą realizowane na terenie powiatu w latach 2007-2013 na obszarze powiatu grajewskiego. W dokumencie zidentyfikowano główne zagrożenia i problemy rozwojowe i na tej podstawie wyznaczono cele strategiczne.

cel strategiczny A - wzmocnienie struktury gospodarczej, w szczególności poprzez:

1. poprawę dostępności regionalnego centrum gospodarczego/istniejących i planowanych obiektów przemysłowych (dzielnica przemysłowa Miasta Grajewa) do sieci dróg krajowych,
2. organizację i wdrożenie w powiecie systemów selektywnej zbiórki odpadów i recyklingu,
3. organizację i wdrożenie programu zagospodarowania odpadów produkcji rolniczej, roślinnej i zwierzęcej z wykorzystaniem ich jako odnawialnego źródła do produkcji energii,
4. zwiększenie atrakcyjności turystycznej i kulturalnej powiatu,
5. stworzenie otoczenia sprzyjającego rozwojowi przedsiębiorstw,
6. udzielanie pomocy w wykreowaniu, rozwoju i promocji lokalnych produktów turystycznych,
7. współorganizacja szkoleń w zakresie usług turystycznych, a w szczególności agroturystycznych,

8. wspieranie wspólnie z gminami i organizacjami pozarządowymi budowy urzędzeń obsługi turystyki (szlaki turystyczne, w tym turystyki kwalifikowanej: pieszej, motorowej, wodnej i konnej),
9. zainicjowanie powstania lokalnej organizacji turystycznej.

cel strategiczny B - wspieranie wzrostu rozwoju gospodarczego poprzez zarządzanie zasobami ludzkimi, w szczególności poprzez:

1. zapewnienie w powiecie odpowiedniej infrastruktury społeczno - edukacyjnej służącej do prowadzenia działalności dydaktycznej na poziomie wyższym oraz działalności rozwojowej, naukowo - badawczej powiązanej z dydaktyką na poziomie wyższym, umożliwiającej poprawę dostępu do wiedzy i jakości kształcenia mieszkańcom powiatu,
2. zapewnienie w powiecie odpowiedniej infrastruktury niezbędnej do wspierania rozwoju kwalifikacji zawodowych mieszkańców,
3. uporządkowanie i poszerzenie oferty szkoleniowej na obszarze powiatu,
4. wspieranie rozwoju edukacyjnego młodzieży wiejskiej,
5. wspieranie rozwoju edukacyjnego studentów,
6. szkolenie w zakresie podwyższania kwalifikacji zawodowych,
7. szkolenie młodzieży i osób dorosłych w zakresie języków obcych oraz wykorzystania technik informatycznych,
8. kursy specjalistyczne dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych wynikające z potrzeb rozwoju lokalnego,
9. praktyki zawodowe ułatwiające nabycie praktycznych umiejętności związanych z wyuczonym zawodem,
10. szkolenie w zakresie rozpoczynania i prowadzenia działalności gospodarczej,
11. rozwój kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli,
12. usługi doradcze wspomagające kształcenie kadry zawodowej,
13. warsztaty edukacyjne dla młodzieży i dorosłych, publikacje i seminaria,
14. wspieranie szans edukacyjnych poprzez system stypendialny,

15. badania i analizy lokalnego rynku pracy,
16. świadczenie usług w zakresie pośrednictwa pracy na rzecz bezrobotnych i pracodawców,
17. świadczenie usług w zakresie poradnictwa zawodowego - udzielanie bezrobotnym pomocy w wyborze nowego zawodu,
18. kształtowanie pozytywnych postaw bezrobotnych wobec pracy zawodowej i aktywnego poruszania się na rynku pracy poprzez organizowanie zajęć w klubie pracy,
19. organizowanie szkoleń w zakresie zmiany kwalifikacji zawodowych,
20. inicjowanie działań mających na celu łagodzenie negatywnych skutków zwolnień grupowych - zwolnienia monitorowane,
21. wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy poprzez organizowanie staży absolwenckich, miejsc pracy w ramach prac interwencyjnych i robót publicznych, subsydiowania zatrudnienia młodzieży,
22. wspieranie przedsiębiorczości poprzez udzielanie kredytów przez banki z częściową dopłatą do oprocentowania bezrobotnym na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej i pracodawcom na tworzenie nowych miejsc pracy,
23. szkolenie i przekwalifikowanie zawodowe osób niepełnosprawnych,
24. dofinansowanie przystosowania stanowisk pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych,
25. dofinansowanie likwidacji istniejących barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych,
26. udzielanie pożyczek na rozpoczęcie działalności osób niepełnosprawnych,
27. dofinansowanie funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej,
28. przygotowanie i realizacja programów na rzecz profilaktyki i promocji zdrowia oraz przeciwdziałania uzależnieniom,
29. zapewnienie miejsc w placówkach pomocy społecznej dla dzieci, dorosłych i osób niepełnosprawnych,
30. inicjowanie powstania rodzinnych domów dziecka i profesjonalnych rodzin zastępczych.

cel strategiczny C - wykorzystanie potencjału obszarów i grup społecznych pozostających w toku dotychczasowych przemian poza głównym nurtem przemian w kraju, w szczególności poprzez:

1. budowę i modernizację dróg powiatowych o znaczeniu lokalnym,
2. budowę i modernizację lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej,
3. kompleksowe programy rewitalizacji zdegradowanych centrów miast Grajewa, Szczuczyna i Rajgrodu, oraz poprzemysłowych, zdegradowanych obszarów miasta Grajewa i powojkowych terenów miasta Grajewa,
4. poprawa jakości usług medycznych świadczonych na terenie powiatu - lokalna infrastruktura ochrony zdrowia,
5. poprawa warunków w jakich świadczone są usługi edukacyjne,
6. rozbudowa sportowej infrastruktury szkół powiatowych,
7. sporządzanie uproszczonych planów urządzania lasów i inwentaryzacji stanu lasów,
8. wspieranie Krajowego Programu Zwiększania Lesistości,
9. wspieranie programów zalesiania gruntów rolnych w ramach programu rozwoju obszarów wiejskich,
10. wspieranie i wdrażanie zintegrowanych systemów oszczędzania energii i ochrony środowiska, w tym termomodernizacja,
11. wspieranie wykorzystywania alternatywnych źródeł energii,
12. sporządzenie mapy akustycznej powiatu,
13. podjęcie działań zmniejszających uciążliwość hałasu drogowego dla mieszkańców poprzez: poprawę nawierzchni dróg oraz organizację ruchu drogowego,
14. wspomaganie reorientacji zawodowej mieszkańców wsi - propagowanie produkcji rolniczej nieżywnościowej.

Niniejszy *Program* zachowuje spójność w zakresie wyznaczonych celów i kierunków ochrony środowiska z celami i zadaniami określonymi w Planie rozwoju lokalnego dla powiatu grajewskiego.

Plan ochrony przed szkodliwością azbestu i program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Powiatu Grajewskiego na lata 2007-2032 oraz Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Rajgród

Głównym celem obu Planów jest wyeliminowanie negatywnego wpływu wyrobów zawierających azbest na zdrowie mieszkańców i środowisko naturalne oraz bezpieczne usunięcie i zdeponowanie go na wyznaczonych składowiskach, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi. Dokumenty zostały sporządzone na szczeblu powiatowym i gminnym.

Gminny Program Ochrony Środowiska do 2014 r.

Głównym celem Programu jest określenie polityki zrównoważonego rozwoju gminy, która ma być realizacją polityki ekologicznej państwa w skali gminy. W ramach Programu określona została misja Programu - GMINA RAJGRÓD EKOLOGICZNYM CENTRUM TURYSTYCZNYM. Powyższa misja jest realizowana poprzez cele i zadania ekologiczne gminy Rajgród, które są zgodne z polityką ekologiczną kraju, województwa podlaskiego i powiatu grajewskiego. Realizacja Programu odbywa się przez cele długoterminowe obejmujące lata 2004-2014 oraz przez cele krótkoterminowe (szczegółowe) w ramach każdego z celów długoterminowych, realizowane w latach 2004 - 2007.

Cele długoterminowe to:

Cel 1 - Racjonalna gospodarka wodno - ściekowa i ochrona zasobów wodnych

Cel 2 - Ochrona powierzchni ziemi

Cel 3 - Ochrona klimatu atmosferycznego

Cel 4 - Ochrona środowiska naturalnego

Cel 5 - Edukacja ekologiczna społeczności gminnej

Cel 6 - Zrównoważony rozwój gospodarczy

Plan rozwoju lokalnego Gminy Rajgród na lata 2008 - 2015

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Rajgród na lata 2008 - 2015 wskazuje podstawowe kierunkami działań warunkujących osiągnięcie zakładanych celów:

1. wzrostu atrakcyjności turystycznej gminy,
2. rozwoju systemu komunikacji,
3. rozwoju infrastruktury technicznej,
4. poprawy warunków i jakości życia mieszkańców,

CEL I: Wzrost atrakcyjności turystycznej gminy:

- wykorzystanie sąsiedztwa Biebrzańskiego Parku Narodowego i jego otuliny w celu przyciągnięcia turystów do Gminy Rajgród,
- zwiększenie potencjału turystycznego gminy m.in. poprzez zagospodarowanie plaży miejskiej i uporządkowanie brzegu jeziora z dbałością o jego naturalne walory przyrodnicze,
- promocja walorów przyrodniczych gminy,
- stworzenie dogodnych warunków do ściągnięcia inwestorów z zakresu turystyki.

CEL II: Rozwój systemu komunikacji:

- modernizacja drogi dojazdowej do gruntów rolnych w Rajgrodzie - Kolonia Podliszewo,
- modernizacja dróg w mieście Rajgród (ul. Jaćwieskiej, Kolonia Lewa, Kolonia Prawa, ul. Opartowo, ul. Zabród),
- modernizacja dróg na terenach wiejskich (Rydzewo - Kosówka, do drogi powiatowej przez wieś Przestrzele do drogi powiatowej, do wsi Turczyn, Woźnawieś - Kuligi, Skrodzkie - Tworki).

CEL III: Rozwój infrastruktury technicznej:

- rozbudowa sieci wodociągowej, zwłaszcza na terenach wiejskich,
- poprawa gospodarki ściekowej poprzez budowę sieci kanalizacyjnej,

- modernizacja oczyszczalni ścieków,
- termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej.

CEL IV: Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców:

- poszerzenie dostępu mieszkańców obszarów wiejskich do placówek upowszechniania kultury,
- budowa boiska sportowego przy Szkole Podstawowej w Rajgrodzie,
- modernizacja oświetlenia ulicznego w miejscowościach Orzechówka i Przestrzele.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Rajgród na lata 2013 - 2016

Program opieki nad zabytkami gminy Rajgród tworzy podstawę dla działań związanych z ochroną dóbr kultury na lata 2013-2016. Podstawę do opracowania programu stanowi gminna ewidencja zabytków. Dokument ten stanowi swego rodzaju bazę dla dalszych działań z zakresu dziedzictwa kulturowego. Właściwe określenie zasobów zabytkowych oraz wyszczególnienie obiektów o wysokich wartościach historycznych i architektonicznych jest warunkiem niezbędnym w formułowaniu priorytetów w zakresie ochrony dóbr kultury. Celem programu opieki nad zabytkami gminy Rajgród jest wzmocnienie ochrony i opieki nad obiektami zabytkowymi, a także dążenie do poprawy stanu technicznego zabytków poprzez wprowadzenie i realizację przez władze gminy rozwiązań systemowych, takich jak:

- 1) włączenie problematyki ochrony zabytków do bieżących zadań gminy Rajgród,
- 2) rozpoznanie koniecznych działań w celu utrzymania zabytków w dobrym stanie, poprawy stanu zachowania lub zahamowania procesów degradacji,
- 3) upowszechnianie wiedzy o miejscowych zabytkach,
- 4) stworzenie podstaw współpracy z właścicielami zabytków,
- 5) wykorzystanie zasobów zabytkowych i walorów gminy Rajgród,
- 6) podjęcie rozwiązań w celu podniesienia atrakcyjności zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i inwestycyjne,
- 7) prowadzenie działań w zakresie planowania przestrzennego oraz gospodarki nieruchomościami mających na celu przede wszystkim powstrzymanie degradacji

obiektów i obszarów o wartościach zabytkowych i kulturowych oraz podjęcie działań w celu poprawy stanu ich zachowania,

8) monitorowanie stanu zachowania i sposobu wykorzystania zabytków.

2. OCENA REALIZACJI DOTYCHCZASOWEGO PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

Jednym z elementów niniejszego *Programu* jest uwzględnienie oceny osiągnięcia celów ekologicznych wskazanych w *Programie ochrony środowiska do 2014 roku*. W związku z powyższym poniżej przedstawiono ocenę realizacji celów i kierunków działań ekologicznych realizowanych przez Gminę Rajgród do 2014 roku.

Podstawową zasadą przyjętą w *Programie ochrony środowiska do 2014 roku* była zasada zrównoważonego rozwoju umożliwiająca efektywniejsze zagospodarowanie istniejącego potencjału Gminy (zasobów środowiska, surowców naturalnych, obiektów, sprzętu, jak i ludzi oraz wiedzy). Nadrzędny przyjęty cel strategiczny (misja) wspomagający zrównoważony rozwój na obszarze Gminy Rajgród został określony następująco:

GMINA RAJGRÓD EKOLOGICZNYM CENTRUM TURYSTYCZNYM

Program był realizowany w oparciu o cele długoterminowe obejmujące lata 2004 - 2014 oraz cele krótkoterminowe (szczegółowe) w ramach każdego z celów długoterminowych, realizowane w latach 2004 - 2007.

Cel 1: Racjonalna gospodarka wodno - ściekowa i ochrona zasobów wodnych

Główne cele krótkoterminowe tego celu długoterminowego to:

- zakończenie zwodociągowania gminy
- oszczędzanie zasobów wodnych
- budowa zbiorników retencyjnych
- przywrócenie prawidłowego funkcjonowania melioracji
- rozbudowa sieci kanalizacyjnej
- budowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków

- ochrona przeciwpowodziowa.

Cel 2: Ochrona powierzchni ziemi

Główne cele krótkoterminowe tego celu długoterminowego to:

- utrzymanie czystości na obszarze gminy
- zabezpieczenie gleb przed erozją
- kompleksowa gospodarka odpadami
- zmniejszenie ilości powstających odpadów
- selekcjonowanie odpadów
- recykling i odzysk odpadów
- bezpieczne dla środowiska unieszkodliwianie odpadów w tym niebezpiecznych.

Cel 3: Ochrona klimatu atmosferycznego

Główne cele krótkoterminowe tego celu długoterminowego to:

- zwiększenie liczby terenów leśnych w celu ochrony atmosfery
- uporządkowanie ewidencji gruntów zalesionych
- ochrona przed hałasem
- zmniejszanie emisji pyłów w atmosferze poprzez wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii
- oszczędność energii cieplnej

Cel 4: Ochrona środowiska naturalnego

Główne cele krótkoterminowe tego celu długoterminowego to:

- korzystanie z zasobów odnawialnych

- ochrona bioróżnorodności
- racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych
- ochrona przyrody w ramach sieci Natura 2000 dbałość o utrzymanie stanu naturalnego środowiska
- dbałość o poprawę stanu naturalnego środowiska
- racjonalne czerpanie z zasobów środowiska naturalnego
- rozwój obszarów chronionych
- poszukiwanie nowych zasobów surowców nieodnawialnych.

Cel 5: Edukacja ekologiczna społeczności gminnej

Główne cele krótkoterminowe tego celu długoterminowego to:

- zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców
- edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży
- promowanie zdrowego stylu życia
- edukacja ekologiczna ludzi dorosłych
- propagowanie zasad zrównoważonego rozwoju
- kształtowanie polityki informacyjnej mającej na celu rezygnację przez firmy i instytucję z kotłowni węglowych
- wzrost wiedzy społeczeństwa o stanie środowiska naturalnego, jego zagrożeniach oraz sposobach przeciwdziałania zagrożeniom
- tworzenie lokalnych ośrodków edukacji ekologicznej
- wspieranie instytucji zajmujących się ochroną środowiska.

Cel 6 Zrównoważony rozwój gospodarczy

Główne cele krótkoterminowe tego celu długoterminowego to:

- wspomaganie wdrożenia programów rolno - środowiskowych
- wspieranie rozwoju turystyki przyrodniczej, ekoturystyki i agroturystyki
- wspieranie rozwoju rolnictwa integrowanego i ekologicznego
- zmniejszanie materiałochłonności, wodochłonności i energochłonności produkcji oraz zmniejszanie poboru wody na cele komunalne
- ekologiczny rozwój gospodarczy.

Harmonogram działań przyjętych do realizacji w *Programie ochrony środowiska do 2014 roku* przyporządkowywał realizację poszczególnych zadań w ramach wyznaczonych priorytetów w programie zadaniowym obejmującym zadania własne Gminy oraz zadania koordynowane:

- zadania własne samorządu gminnego - obejmowały przedsięwzięcia finansowane w całości lub w części ze środków pozostających w dyspozycji Gminy,
- zadania koordynowane - realizowane przez organy administracji państwowej i samorządowej oraz przez podmioty gospodarcze i osoby fizyczne; źródła finansowania tych zadań zależały od skali i podmiotu realizującego.

Wymienione cele realizowane miały być poprzez działania o charakterze inwestycyjnym i nieinwestycyjnym, prowadzące do eliminacji lub ograniczenia natężenia oddziaływania czynników zagrażających zasobom środowiska naturalnego oraz do odtwarzania użytkowanych zasobów. W Tabeli 1 zaprezentowano stopień realizacji założonych zadań.

Poza zadaniami wyznaczonymi do realizacji przez Gminę w *Programie ochrony środowiska do 2014 roku* Gmina podjęła również inne zadania inwestycyjne wpisujące się w cele i priorytety wyznaczone w dokumencie. Poszczególne zadania zaprezentowane zostały w Tabeli 2.

Do roku 2014 zostały zrealizowane następujące zadania:

Tabela 1 Zadania na terenie Gminy Rajgród zrealizowane do roku 2014

Lp.	Nazwa zadania	Termin realizacji	Koszty (zł)	Źródła finansowania	Czy zrealizowano? tak/nie	Uwagi
1.	Zwodociągowanie gminy	2011	2713742,10 Wartość netto ponieważ ZGKiM odzyskał Vat	PROW	TAK	Zwodociągowanie gminy
	Rozbudowa sieci wodociągowej na terenie gminy Rajgród - Orzechówka i Miecze	2012	209 740,20 brutto	PROW	TAK	Rozbudowa sieci wodociągowej na terenie gminy Rajgród - Orzechówka i Miecze
	„Budowa kanalizacji sanitarnej i wodociągu rozdzielczego w Rajgrodzie w ulicach Ostejki, Piaski, Żabia, Plancik, Warszawska”	2012-2013	2 542 358,38 brutto	RPOWP	TAK	„Budowa kanalizacji sanitarnej i wodociągu rozdzielczego w Rajgrodzie w ulicach Ostejki, Piaski, Żabia, Plancik, Warszawska”
2.	Budowa kanalizacji sanitarnej				TAK	Patrz wiersz 1
3.	Zakup kontenerów i samochodu - śmieciarki	2009-2010	210 500,00 Wartość netto ponieważ ZGKiM odzyskał Vat	PROW	TAK	
4.	Budowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków	2013	794 499,43	PO RYBY	TAK	2013

Lp.	Nazwa zadania	Termin realizacji	Koszty (zł)	Źródła finansowania	Czy zrealizowano? tak/nie	Uwagi
5.	Uszczelnianie zbiorników na odpady ściekowe				NIE	Obecnie są podejmowane działania w kierunku spisywania szamb z terenu Gminy
6.	Modernizacje kotłowni poprzez zastosowanie źródeł energii odnawialnej	2014	1 183 580,94	RPOWP	TAK	Działania w trakcie realizacji
7.	Sanitacje wsi				TAK	Patrz wiersz 4
8.	Edukacja ekologiczna w szkołach i placówkach kulturowych (np. konkursy ekologiczne)	Co rocznie	Ok. 120-130 brutto	Środki własne Gminy Rajgród	TAK	Zakup kielbasek dla dzieci na ognisko, dotyczy akcji „Sprzątanie świata”
9.	Selektywna zbiórka odpadów i ich recykling	2013	16335,43	Środki własne Gminy Rajgród	TAK	
10.	Wsparcie ekologicznej działalności gospodarczej	1-2010 2-2011 3-2012 4-2013 5-2014	Ok. całkowity koszt 1-40444 2-23769 3-40783 4-38143 5-46456	Co rocznie -Ze środków Unii Europejskiej w ramach osi 4 PROW, działanie 413	TAK	„DNI RAJGRÓDU” w których lokalni przedsiębiorcy, wytwórcy mogą sprzedawać swoje produkty

Lp.	Nazwa zadania	Termin realizacji	Koszty (zł)	Źródła finansowania	Czy zrealizowano? tak/nie	Uwagi
11.	Wdrażanie programów rolno-środowiskowych				TAK	Gmina wspiera ODR udostępniając im salę do szkolenia rolników z terenu Gminy Rajgród
12.	Rekultywacja dzikich wysypisk				NIE	Na terenie Gminy nie ma dzikich wysypisk
13.	Stworzenie ośrodka edukacji ekologicznej				NIE	
14.	Edukacja ekologiczna w szkołach				TAK	Projekt EKOKLASY i zajęcia dotyczące segregacji odpadów
15.	Termomodernizacje budynków				NIE	Brak środków finansowych (planowany termin realizacji - 2015 r.)
16.	Tworzenie nowych obszarów zieleni i zadrzewień na terenach zabudowanych	1-2010 2-2009	1-218883,51zł (nasadzenie drzew i zieleni) 2-3761,94zł (zieleni drogowa)	PROW	TAK	1-„Renowacja zabytkowego parku miejskiego w Rajgrodzie”, nasadzenia drzew i zieleni. 2- „Budowa ciągu pieszo-jezdnego wraz z infrastrukturą oraz obiektami małej architektury i urządzenie zieleni niskiej w mieście Rajgród” Dom opieki społecznej zakupił drzewa na własny koszt

Lp.	Nazwa zadania	Termin realizacji	Koszty (zł)	Źródła finansowania	Czy zrealizowano? tak/nie	Uwagi
17.	Modernizacje melioracji				TAK	
18.	Rozwój bazy turystycznej opartej na infrastrukturze przyjaznej środowisku	W trzech ratach 2009 2010 2011	Całkowity koszt 233511,60zł	Środki własne Gminy Rajgród	TAK	Odkupienie od ośrodków turystycznych znajdujących się na terenie Gminy, sieci kanalizacyjnej
19.	Ekologiczne rolnictwo	2008 2009 2014	-	-	TAK	Zwolnienie gospodarstw ekologicznych z podatku rolnego: 2008- 4 gospodarstwa 2009- 5 gospodarstw 2014- 1 gospodarstwo
20.	Promocja ekologicznej turystyki				TAK	
21.	Tworzenie nowych obszarów zieleni i zadrzewień na terenach zabudowanych				TAK	Patrz wiersz 16
22.	Umieszczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego granic obszarów udokumentowanych i potencjalnych złóż kopalin				NIE	Plany zagospodarowania przestrzennego są sporządzone na niewielkich potacjach. Złoże kruszyw naturalnych na terenie Gminy stwierdzono jedynie w 2 miejscach
23.	Opracowanie planów eksploatacji kopalin i rekultywacji terenów poeksploatacyjnych				NIE	Nie odnotowano takich przypadków

Lp.	Nazwa zadania	Termin realizacji	Koszty (zł)	Źródła finansowania	Czy zrealizowano? tak/nie	Uwagi
24.	Zapewnienie ochrony naturalnych zbiorników retencyjnych, takich jak tereny podmokłe i nieuregulowane cieki wodne poprzez wprowadzenie odpowiednich zapisów do planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego gmin				TAK	Zapis w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego wsi Rybczyzna, wsi Czarna Wieś, części wsi Woźnawieś i części miasta Rajgród
25.	Opracowanie programów optymalizacji wykorzystania istniejących oczyszczalni ścieków z uwzględnieniem programu rozwoju sieci kanalizacji sanitarnej				NIE	Oczyszczalnie są zaprojektowane tak żeby obsłużyć daną sieć. Gmina nie planuje rozwoju sieci kanalizacyjnej, nie trzeba dostosowywać oczyszczalni ponieważ działają dobrze.
26.	Stała modernizacja i usprawnianie funkcjonowania oczyszczalni ścieków poprzez wprowadzanie najlepszych dostępnych technik (BAT)				NIE	Brak pozyskania środków na ten cel. Gmina planuje realizację zadania w 2016 roku
27.	Budowa urządzeń oczyszczających wody deszczowe, wprowadzane siecią kanalizacyjną do odbiorników				NIE	
28.	Budowa sortowni odpadów i kompostowni - jeden obiekt na powiat				BIOM	Taki obiekt znajduje się w miejscowości Koszarówka w powiecie Grajewskim
29.	Modernizacja oraz likwidacja i budowa nowych składowisk odpadów komunalnych				TAK	Rekultywacja - patrz wiersz 30

Lp.	Nazwa zadania	Termin realizacji	Koszty (zł)	Źródła finansowania	Czy zrealizowano? tak/nie	Uwagi
30.	Rekultywacja składowisk wyłączonej z eksploatacji (składowiska komunalne oraz wysypiska wiejskie i dzikie)	Przewidywany na 2015	Z kosztorysu 580042,25 zł		TAK	W trakcie procesu uzyskiwania decyzji zezwalającej na rekultywację składowiska
31.	Racjonalizacja wykorzystania i modernizacja istniejących scentralizowanych systemów grzewczych (modernizacja lub rozbudowa ciepłociągów i węzłów cieplnych z zastosowaniem najnowszych technologii i rozwiązań technicznych)	2012	ŚRODKI WŁASNE	SPÓŁDZIELNIA MIESZKANIOWA W RAJGRODZIE (wymiana istniejących kotłów C.O. z palia ciekłego - olej opałowy na paliwo stałe - Eko groszek)	TAK	
32.	Budowa nowych i modernizacja istniejących instalacji oczyszczających gazy odlotowe wprowadzane do atmosfery a w szczególności mających na celu poprawę skuteczności usuwania cząstek o średnicy ziarna poniżej 10 µm				NIE	Nie ma na terenie Gminy takich instalacji
33.	Budowa ekranów dźwiękochłonnych w miejscach nasilonej emisji hałasu				NIE	Gmina nie ma stwierdzonych przekroczeń emisji hałasu
34.	Monitorowanie składowisk odpadów przed rozpoczęciem eksploatacji, w trakcie i po jej zakończeniu				TAK	Patrz wiersz 30
35.	Monitorowanie jakości ścieków doprowadzanych i oczyszczanych w oczyszczalniach				TAK	Według pozwolenia wodnoprawnego takie monitorowanie jest przeprowadzane dla jakości ścieków odprowadzanych dwa razy do roku

Lp.	Nazwa zadania	Termin realizacji	Koszty (zł)	Źródła finansowania	Czy zrealizowano? tak/nie	Uwagi
36.	Prowadzenie szkoleń w zakresie prawa, zarządzania, technik ochrony środowiska, zagospodarowania przestrzennego, źródeł finansowania ochrony środowiska				TAK	Wysyłanie na bezpłatne szkolenia pracowników Urzędu Miejskiego w Rajgrodzie z tym zakresie
37.	Utworzenie rad ekologicznych przy urzędach gmin				NIE	
38.	Propagowanie umiarkowanego użytkowania zasobów naturalnych zgodnie z zasadami trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz kształtowanie proekologicznych wzorców konsumpcji w gospodarstwach domowych				TAK	Ulotki dla mieszkańców i plakaty w budynkach użyteczności publicznej z informacją o oszczędzaniu wody i prądu.
39.	Upowszechnianie informacji o podejmowanych akcjach, kampaniach i działaniach na rzecz aktywnej ochrony środowiska	Sprzątanie Świata 2011-2014	120-130 zł	Środki własne Gminy Rajgród	TAK	Zakup kielbasek dla dzieci na ognisko, dotyczy akcji „Sprzątanie świata”
40.	Wspieranie szkolnych kół zainteresowań, konkursów ekologicznych				TAK	Zajęcia odbywają się w szkołach na terenie Gminy. Organizowane są przez STOWARZYSZENIE SAMORZĄDÓW DORZECZA BIEBRZY

Źródło: dane pozyskane z Urzędu Miejskiego w Rajgrodzie

Tabela 2 Dodatkowe zadania zrealizowane na terenie Gminy Rajgród do 2014 roku

Lp.	Nazwa miejscowości	Zrealizowana inwestycja	Termin realizacji	Koszty (zł)	Źródła finansowania
1.	Rajgród	Dostawa nowego samochodu osobowego przystosowanego do jazdy w terenie w ramach zadania p.n. Monitoring środowiska na terenie Miasta i Gminy Rajgród	2012	57000,01	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW)
2.	Gmina Rajgród	Usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Rajgród	2011	17 848,00	WFOŚiGW
4.	Gmina Rajgród	Usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Rajgród	2013	86 862,00	WFOŚiGW
5.	Gmina Rajgród	Usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Rajgród	2014	150 644,888	WFOŚiGW
6.	Rajgród	Farma wiatrowa RAJGRÓD FW 6	2014	Koszty nie są znane	Właścicielem jest Grupa PEP-Farma Wiatrowa 6 sp. z o.o. ul. Wiertnicza 169 02-952 Warszawa
7.	Gmina Rajgród	„LATO W RAJGRÓDZIE” Wzajemna integracja mieszkańców Gminy Rajgród, gmin sąsiednich oraz turystów Ze szczególnym uwzględnieniem najmłodszych uczestników imprezy, a także podniesienie atrakcyjności turystycznej i promocja miasta Rajgród.	2012	40140,00	„Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju” objętego PROW
8.	Rajgród	„Budowa ciągu pieszo-jezdnego wraz z infrastrukturą techniczną oraz obiektami małej architektury i urządzenie zieleni niskiej w mieście Rajgród	2010	514 301,71	PROW
9.	Rajgród	Budowa pomostu na Jeziorze Rajgrodzkim w mieście Rajgród	2013	129 410	PO RYBY

Źródło: dane pozyskane z Urzędu Miejskiego w Rajgrodzie

Z danych uzyskanych z Urzędu Miejskiego w Rajgrodzie wynika, iż w obrębie wszystkich 40 zaplanowanych zadań podjęto realizację praktycznie wszystkich działań. 28 działań zostało jednoznacznie zrealizowanych lub stale jest realizowanych (oznaczenie TAK w kolumnie dotyczącej realizacji zadania). Z pozostałych 12 zadań oznaczonych jako niezrealizowane (NIE w kolumnie dotyczącej realizacji zadania):

- 1 zadanie jest w trakcie realizacji - Gmina rozpoczęła realizację zadania Uszczelnianie zbiorników na odpady ściekowe (ścieki) od spisu wszystkich zbiorników (szamb) na terenie Gminy,
- 2 zadania zostały przesunięte w czasie (głównie z powodu braku pozyskania środków na realizację) - Termomodernizacje budynków i Stała modernizacja i usprawnianie funkcjonowania oczyszczalni ścieków poprzez wprowadzanie najlepszych dostępnych technik (BAT),
- 6 zadań nie została zrealizowana, ponieważ nie istnieje taka potrzeba - np. wprowadza się do Planów Zagospodarowania Przestrzennego (PZP) miejsc występowania kruszyw, ponieważ Gmina posiada PZP tylko dla niewielkich fragmentów na których niezidentyfikowano złóż, Gmina Rajgród nie mogła też zrealizować zadania Budowa nowych i modernizacja istniejących instalacji oczyszczających gazy odlotowe wprowadzane do atmosfery a w szczególności mających na celu poprawę skuteczności usuwania cząstek o średnicy ziarna poniżej 10 µm ponieważ na terenie Gminy nie ma takich instalacji
- 3 definitywnie nie zostały zrealizowane - są wśród nich: Stworzenie ośrodka edukacji ekologicznej, Budowa urządzeń oczyszczających wody deszczowe, wprowadzane siecią kanalizacyjną do odbiorników oraz Utworzenie rady ekologicznej przy Urzędzie Miejskim

Poza zadaniami zaplanowanymi w *Programie ochrony środowiska do 2014 roku* Gmina Rajgród zrealizowała 6 zadań dodatkowych (z 9 zadań zamieszczonych w powyższej tabeli 3 dotyczą tego samego zadania - usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Rajgród). Zadania nie były ujęte w *Programie ochrony środowiska do 2014* jednak służą realizacji celów długoterminowych założonych w *Programie*.

Gmina Rajgród uczestniczy również w zadaniach koordynowanych realizowanych przez inne jednostki (np. Powiat, Nadleśnictwa, Ośrodek Doradztwa Rolniczego, pozarządowe organizacje ekologiczne, itp.)

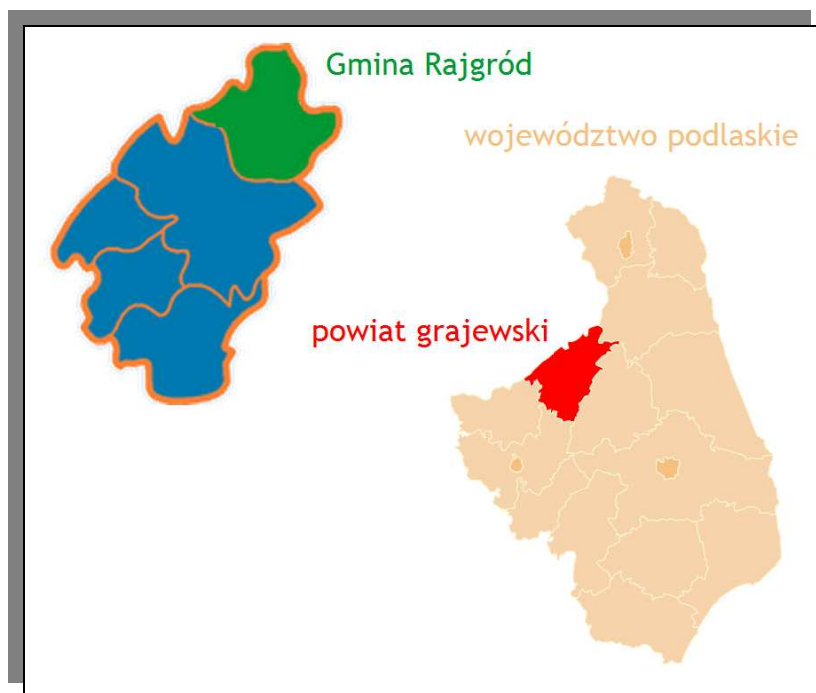
W chwili obecnej stan poszczególnych komponentów środowiska na terenie Gminy Rajgród jest oceniony jako stosunkowo dobry. W celu zachowania istniejącego stanu środowiska lub jego poprawy niezbędna jest kontynuacja realizacji polityki ochrony

środowiska w Gminie oraz dalsze przeznaczanie znaczących nakładów finansowych na działania, które doprowadzą do poprawy jego poszczególnych komponentów. W pełni szanując zasadę zrównoważonego rozwoju, należy szukać takich kierunków rozwoju, które doprowadzą do ograniczania emisji, oszczędności energii i zasobów wodnych, zachowania obszarów cennych przyrodniczo, wzmocnienia struktur ekologicznych, rozwijania aktywności obywatelskiej i świadomości ekologicznej społeczeństwa.

3. INFORMACJE OGÓLNE

3.1 Położenie i podział administracyjny

Gmina Rajgród położona jest w północno - wschodniej części Polski, w województwie podlaskim, powiecie grajewskim.

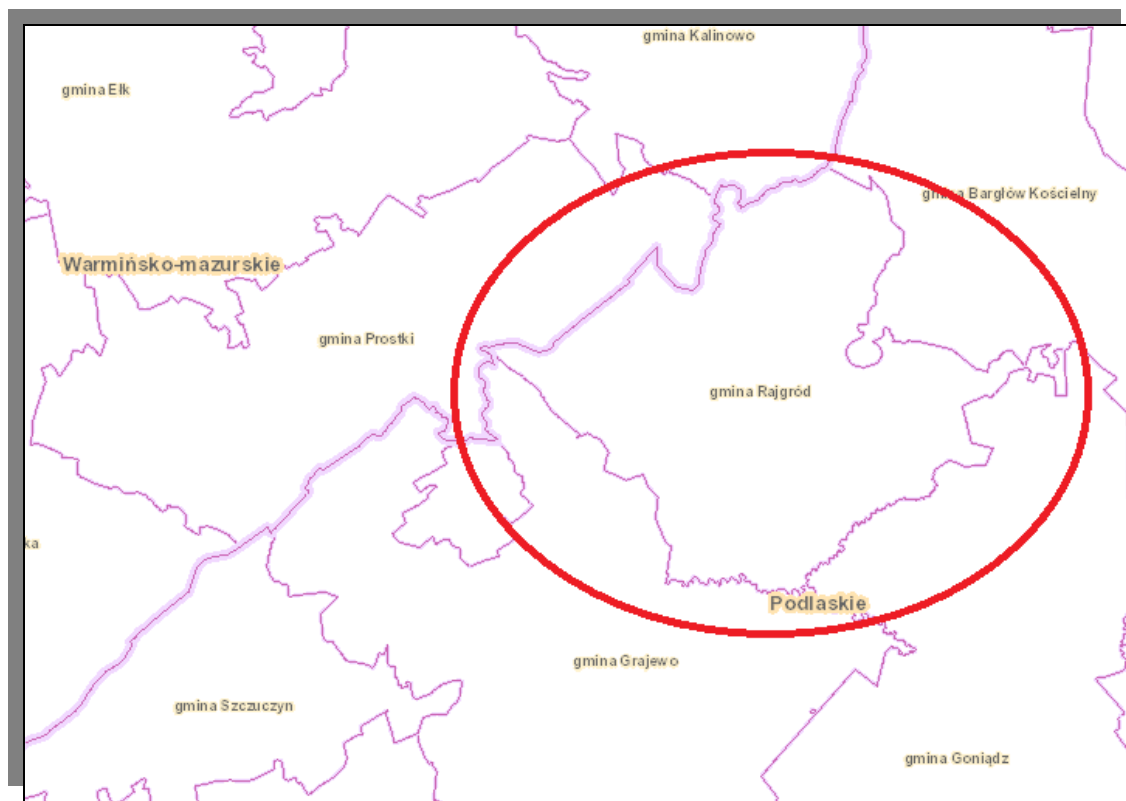
Rycina 1 Położenie Gminy Rajgród na tle województwa podlaskiego i powiatu grajewskiego

Źródło: opracowanie własne EKOTON sp. z o. o. na podst. www.pl.wikipedia.org i www.region.e-podlasie.pl

Gmina Rajgród graniczy z:

- Gminą Grajewo (powiat grajewski, woj. podlaskie),
- Gminą Goniądz (powiat moniecki, woj. podlaskie),
- Gminą Bargłów Kościelny (powiat augustowski, woj. podlaskie),

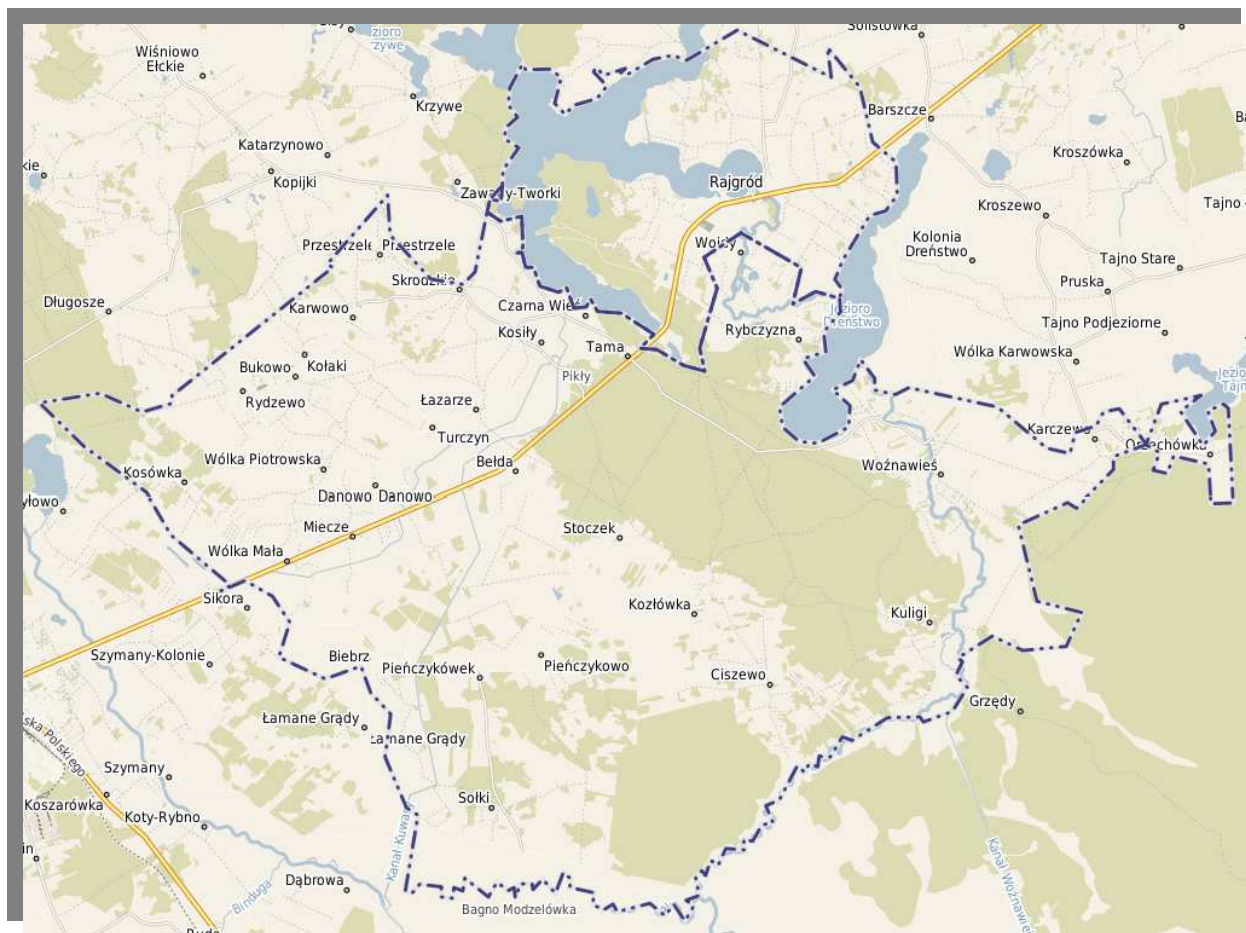
- Gminą Kalinowo i Gminą Prostki (powiat ełcki, woj. warmińsko-mazurskie).

Rycina 2 Sąsiedztwo Gminy Rajgród

Źródło: www.mapy.geoportal.gov.pl

Gmina Rajgród zorganizowana jest w oparciu o 30 sołectw rozlokowanych na łącznej powierzchni 207 km². Należą do nich: Bełda, Biebrza, Bukowo, Czarna Wieś, Ciszewo, Danowo, Karczewo, Kołaki, Kosity, Kosówka, Kozłówka, Kuligi, Łazarze, Miecze, Orzechówka, Pieńczykowo, Pieńczykówek, Przestrzele, Rybczyzna, Rydzewo, Skrodzkie, Sołki, Stoczek, Turczyn, Tworki, Wojdy, Woźnawieś, Wólka Mała, Wólka Piotrowska.

Rycina 3 Miejscowości na terenie Gminy Rajgród

Źródło: www.rajgrad.e-mapa.net

Na terenie Gminy Rajgród do dużych wsi liczących powyżej 300 mieszkańców należą tylko Biebrza i Woźnawieś. Jednostki osadnicze gminy z punktu widzenia ich wielkości, położenia na obszarze gminy oraz wyposażenia w podstawowe placówki i urządzenia obsługi ludności tworzą następującą strukturę hierarchiczną:

- a) Ośrodek gminny - miasto Rajgród o funkcjach:
 - ponadlokalnych w zakresie usług turystyczno - wypoczynkowych o znaczeniu krajowym,
 - lokalnych z zakresu: oświaty, administracji publicznej i gospodarczej, ochrony zdrowia, kultury, handlu, gastronomii, obsługi rolnictwa i komunikacji oraz rzemiosła usługowego i produkcyjnego.
- b) Jednostka o poszerzonym programie usług - wieś Belska w zakresie:

- niektórych funkcji powtarzalnych o znaczeniu gminnym dla obsługi zachodniej części gminy: wiejski ośrodek zdrowia, poczta, rozwinięty handel, jednostki obsługi i zaopatrzenia rolnictwa,
 - usług podstawowych: szkolnictwa, handlu, rzemiosła usługowego.
- c) Jednostki o podstawowym programie usług - wsie: Woźnawieś, Biebrza, Miecze, Rydzewo w zakresie: szkolnictwa podstawowego, handlu, obsługi rolnictwa, ewent. usług sakralnych, turystyczno - wypoczynkowych,
- d) Jednostki o funkcjach turystyczno - wypoczynkowych - wsie: Czarna Wieś, Woźnawieś, Rybczyzna w zakresie: zabudowy letniskowej, kwater agroturystycznych, kompleksów i działek letniskowych oraz ośrodków wypoczynkowych,
- e) Pozostałe jednostki o funkcji rolniczej w zakresie produkcji rolnej i zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, ewentualnie z załączkami usług turystycznych.

Tereny zabudowane w Gminie ukształtowane są w większości w formie zabudowy skupionej. Ten typ osadnictwa wiejskiego, z dominującą zabudową zagrodową charakteryzuje głównie zachodnią, rolniczą część gminy. Wyjątkiem jest tu wieś Biebrza, a właściwie osada o zwartej zabudowie, z kilkoma ulicami, która została założona dla pracowników powstałego tu zakładu doświadczalnego IMUZ w 1951 r. W południowej i południowo - wschodniej części Gminy przeważa na ogół zabudowa rozproszona i występuje przeważnie w formie luźnej zabudowy wiejskiej, rzadziej zaś w formie kolonijnej.

Główny ośrodek osadniczy - miasto Rajgród - zajmuje w granicach administracyjnych powierzchnię 3 518 ha, co stanowi 17% obszaru Gminy i skupia ponad 30 % ogółu ludności. W układzie przestrzennym miasta wyróżnić należy następujące strefy:

- a) centrum administracyjne i handlowo - usługowe, obejmujące historyczny układ urbanistyczny z XVI w. i zabudowę wzdłuż drogi krajowej Nr 61,
- b) pasmo zabudowy wielorodzinnej i jednorodzinnej w nowych osiedlach wzdłuż brzegów jeziora, na zachód od centrum,
- c) zabudowa zagrodowa na obrzeżach miasta (głównie w części wschodniej) obecnie przekształcona w zabudowę mieszkaniową,
- d) tereny przemysłowe w części południowej,
- e) tereny rolne, głównie we wschodniej części miasta.

Ogólnie biorąc układ przestrzenny miasta ma charakter uporządkowany i dostosowany pod względem zabudowy do pełnionych funkcji. Pewnym utrudnieniem w rozwoju przestrzennym miasta jest kolizyjność układu komunikacyjnego, tj. brak obwodnicy w ciągu drogi krajowej.

Według regionalizacji fizycznogeograficznej Polski (wg J. Kondrackiego) na terenie Gminy Rajgród znajdują się dwa mezoregiony wchodzące w skład dwóch różnych makroregionów i dwóch podprowincji.

Północną część Gminy zajmuje Pojezierze Elckie będące częścią makroregionu Pojezierza Mazurskiego i podprowincji Pojezierzy Wschodniobałtyckich. Obszar ten powstał w wyniku działalności lodowca i stanowi rodzaj krajobrazu młodoglacjalnego. Wysoczyzna morenowa pagórkowata osiąga wysokości od 120 - 140 m n.p.m. Spadki terenu są przeważnie dość duże i zmienne. W obrębie wysoczyzny spotyka się liczne formy wypukłe (ozy i kemy) jak również formy wklęsłe (obniżenia wytopiskowe). Pozostawione tu przez łądólód jeziora mają strome krawędzie, o wysokościach od 1 do 10 m nad poziom wody w jeziorze.

Kotlina Biebrzańska, wciskająca się na teren Gminy od południa, jest częścią makroregionu Niziny Północnopodlaskiej i prowincji Wysoczyzn Podlasko-Białoruskich. Kotlina Biebrzańska to podłużne obniżenie o długości około 130 km i szerokości od 2 do 35 km, ukształtowane przez lodowce. Środkiem tej Kotliny płynie rzeka Biebrza i jej dopływy. Obszar Kotliny charakteryzuje się płaską zabagnioną powierzchnią terenu, w obrębie której wyróżniają się meandrujące koryta rzek i sieć rowów melioracyjnych oraz płaskie wyniesienia form wdmowych i równin sandrowych.

Rycina 4 Gmina Rajgród na tle mezoregionów fizycznogeograficznych

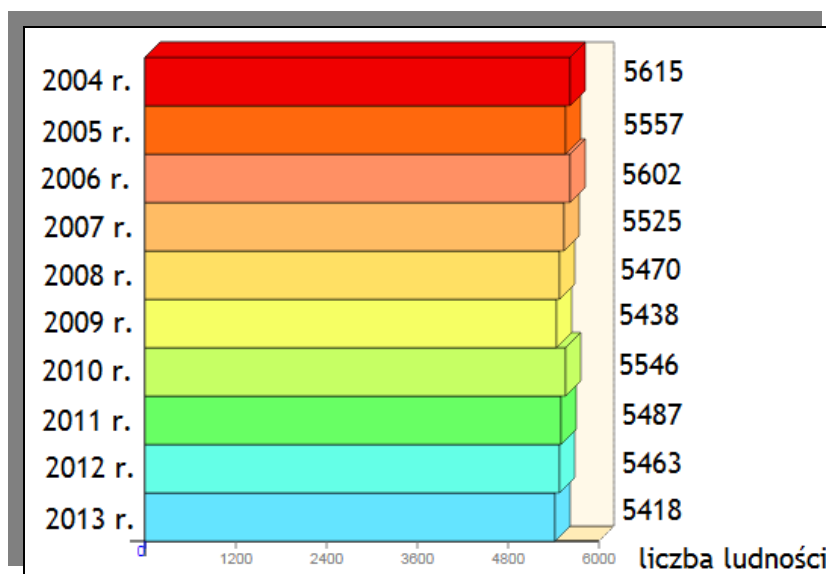
Źródło: Opracowanie własne EKOTON sp. z o.o. na podst. www.bazagis.pgi.gov.pl, www.pl.wikipedia.org

Klimat Gminy Rajgród charakteryzuje się długimi zimami, krótkim przedwiośniem, stosunkowo krótkim okresem wegetacji oraz upalnym, ale krótkim latem. Są to skutki wpływów mas powietrza polarno-kontynentalnego napływającego z północno-wschodniej części globu. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi 6 - 7°C (około 1,5°C niżej niż w centralnej Polsce). Ma na to wpływ długa zima trwająca ok. 100 dni. Średnia temperatura w styczniu spada nawet do -5°C, natomiast średnie temperatury letnich miesięcy są zbliżone do temperatur w innych regionach kraju i wynoszą 16 - 17,5 °C. Roczna suma opadów zawiera się w granicach 550 - 600 mm. Wiatry wieją ze średnią prędkością 3 - 4 m/s. W mikroklimacie panującym na terenie Gminy Rajgród zaznacza się wpływ dużych powierzchni wód otwartych (jezior) oraz terenów bagiennych, przejawiający się podwyższoną wilgotnością powietrza, niższą amplitudą wahań dobowych temperatury i lokalnymi zmianami kierunku i nasilenia wiatrów.

3.2 Ludność

Z danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) wynika, że na koniec 2013 roku liczba mieszkańców Gminy Rajgród wynosiła 5 418 osób (z tego 1626 osób zamieszkiwało Miasto Rajgród). Stanowi to nieco ponad 11 % ludności powiatu grajewskiego. Gęstość zaludnienia w Gminie wyniosła 26 osób/km² a zatem jest dwukrotnie niższa niż w skali powiatu (51 osób/km²). W Mieście Rajgród gęstość zaludnienia wyniosła 46 osób/km².

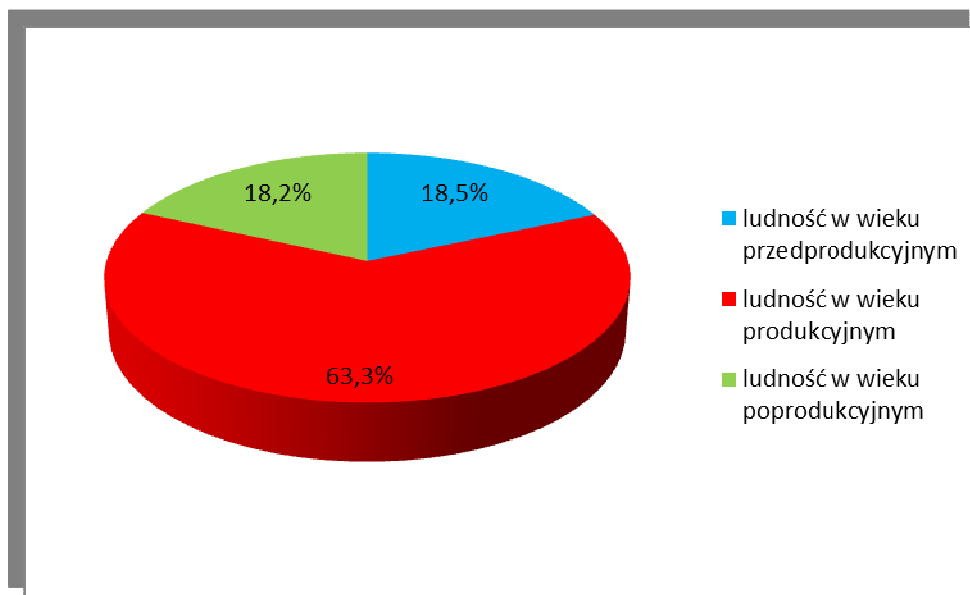
Liczba ludności w Gminie Rajgród na przestrzeni ostatnich 10 lat utrzymuje się na podobnym poziomie z niewielką tendencją spadkową od 2010 roku. Liczbę ludności od roku 2004 do 2013 (dane GUS, 2013 r.) przedstawiono na poniższej rycinie.

Rycina 5 Zmiany liczby ludności w Gminie Rajgród na przestrzeni lat 2004 - 2013

Źródło: Opracowanie własne EKOTON sp. z o. o. na podst. www.stat.gov.pl

Ludność w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym wynosi w Gminie po nieco ponad 18 %. Ludność w wieku produkcyjnym stanowi ponad 63 % ogółu. Sytuację prezentuje poniższy wykres.

Rycina 6 Udział ludności w Gminie Rajgród wg ekonomicznych grup wieku

Źródło: Opracowanie własne EKOTON sp. z o. o. na podst. www.stat.gov.pl

W 2013 roku zanotowano na terenie Gminy spory ujemny przyrost naturalny na poziomie -3,3 na 1000 osób.

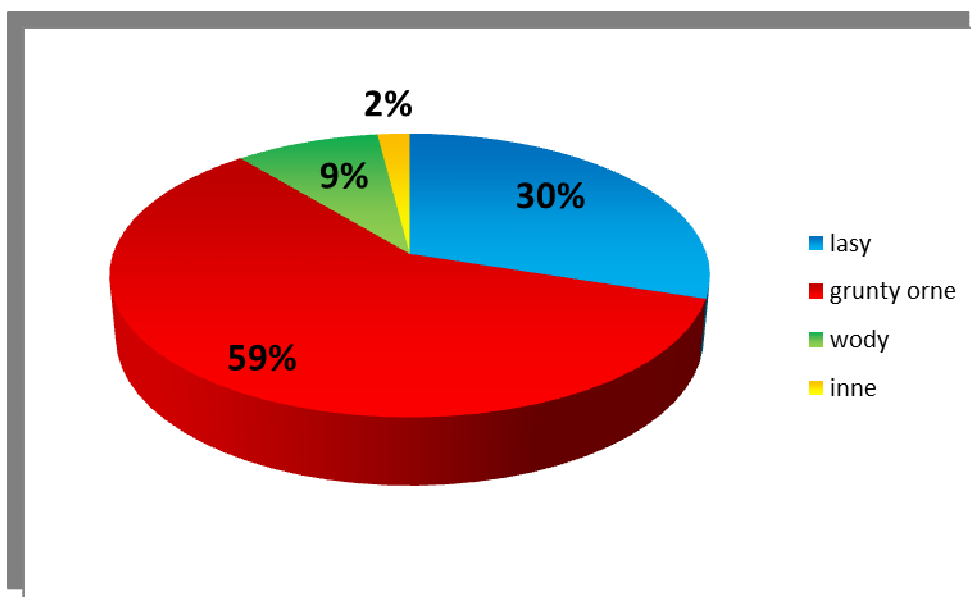
3.3 Gospodarka

Na terenie gminy dominują gleby rdzawe i bielicowe wytworzone z piasków gliniastych, słabo gliniastych i luźnych. Na obszarach podmokłym wykształciły się gleby bagienne i murszowe wytworzone z torfów niskich.

Struktura użytkowanie gruntów na terenie Gminy Rajgród wygląda następująco:

- lasy - 30 %,
- grunty orne - 59 %,
- wody - 9 %,
- inne - 2 %.

Sytuację prezentuje poniższa rycina.

Rycina 7 Udział ludności w Gminie Rajgród wg ekonomicznych grup wieku

Źródło: Opracowanie własne EKOTON sp. z o. o. na podst. www.stat.gov.pl

Głównymi gałęziami gospodarki, jakie rozwinęły się w Gminie są rolnictwo i leśnictwo oraz towarzysząca im działalność gospodarcza (duży udział turystyki).

Obszar Gminy Rajgród cechują przeciętne warunki przyrodnicze do produkcji rolnej. Grunty użytkowane rolniczo zajmują 59% ogólnej powierzchni Gminy. Większość gleb użytkowanych rolniczo zakwalifikowana jest do IV i V klasy bonitacyjnej. Cechą charakterystyczną wykorzystania przestrzeni rolniczej jest wysoki udział użytków zielonych.

Głównym obszarem rolniczym jest zachodnia część Gminy charakteryzująca się wysokim potencjałem produkcyjnym gleb (przewaga gruntów III i IV klasy bonitacyjnej oraz duży kompleks zmeliorowanych użytków zielonych w południowej części strefy). Drugi, dużo mniejszy obszar rozwoju rolnictwa, obejmuje tereny rolne położone na wschód i północny - wschód od Miasta Rajgród. Przeważają tu grunty orne średniej wartości produkcyjnej (dominacja IV klasy bonitacyjnej). Trzecia strefa użytków rolnych, obejmująca południowe tereny gminy w bezpośrednim sąsiedztwie Biebrzańskiego Parku Narodowego odznacza się przewagą użytków zielonych, gruntami ornymi najniższych klas oraz tradycyjnym kierunkiem zagospodarowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Na podstawie Dyrektywy Azotanowej od 2004 roku na terytorium Polski wyznaczane są obszary szczególnie narażone (OSN) na zanieczyszczenia pochodzące ze źródeł rolniczych. W związku z przeprowadzoną weryfikacją wyznaczenia wód wrażliwych

na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (OSN) na lata 2012 - 2016 wyznaczone zostały przez RZGW w Warszawie wody wrażliwe i obszary OSN na terenie województwa podlaskiego. Żaden z wyznaczonych obszarów nie znajduje się na terenie Gminy Rajgród.

Lasy, które stanowią 30 % powierzchni Gminy, zarówno państwowe jak i prywatne, zarządzane i nadzorowane są przez Nadleśnictwo Rajgród.

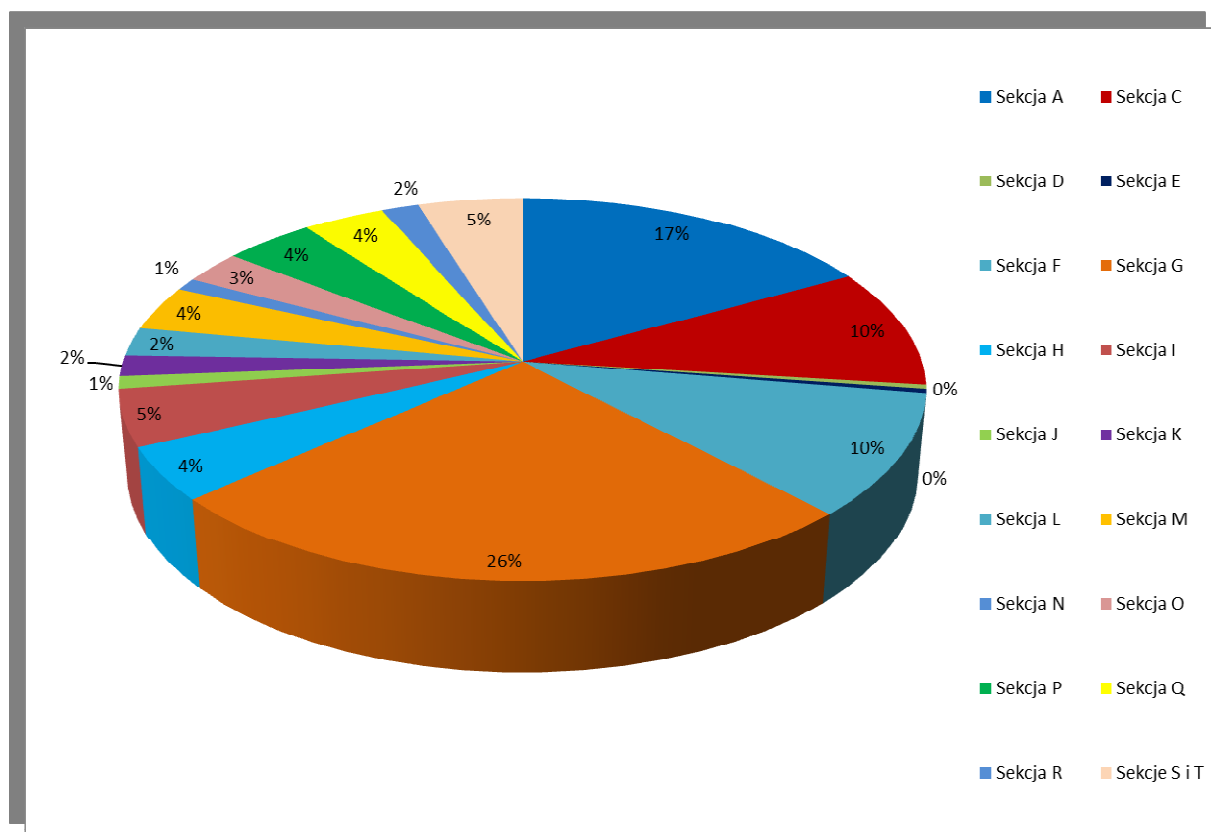
Poza sektorem rolniczym i publicznym, mieszkańcy zajmują się także turystyką (sportową, rekreacyjną i agroturystyką) oraz drobnymi usługami dla ludności miejscowej i przyjezdnej.

Według danych GUS, w 2013 roku na terenie Gminy Rajgród funkcjonowało 290 podmiotów gospodarki narodowej. Struktura jednostek gospodarczych wg sekcji i działów PKD 2007 oraz sektorów własnościowych (dane GUS, 2013r.) przedstawia się następująco:

- sekcja A: Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo - 49 jednostek,
- sekcja C: Przetwórstwo przemysłowe - 29 jednostek,
- sekcja D: Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych - 1 jednostka,
- sekcja E: Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją - 1 jednostka,
- sekcja F: Budownictwo - 30 jednostek,
- sekcja G: Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle - 74 jednostki,
- sekcja H: Transport i gospodarka magazynowa - 13 jednostek,
- sekcja I: Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi - 14 jednostek,
- sekcja J: Informacja i komunikacja - 3 jednostki,
- sekcja K: Działalność finansowa i ubezpieczeniowa - 15 jednostek,
- sekcja L: Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości - 7 jednostek,
- sekcja M: Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna - 11 jednostek,

- sekcja N: Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca - 3 jednostki,
- sekcja O: Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne - 8 jednostek,
- sekcja P: Edukacja - 12 jednostek,
- sekcja Q: Opieka zdrowotna i pomoc społeczna - 11 jednostek,
- sekcja R: Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją - 5 jednostek,
- sekcja S i T: Pozostała działalność usługowa. Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, organizacje i zespoły eksterytorialne - 14 jednostek.

Strukturę podmiotów gospodarczych Gminy Rajgród prezentuje poniższa rycina.

Rycina 8 Struktura podmiotów gospodarczych na terenie Gminy Rajgród

Źródło: Opracowanie własne EKOTON sp. z o. o. na podst. www.stat.gov.pl

Do największych podmiotów gospodarczych/ zakładów funkcjonujących na terenie Gminy Rajgród należą:

- Masarnia „Europa”,
- Piekarnia „Nerkowscy”,
- PPHU „Jędrus” - handel materiałami i sprzętem rolniczym, usługi transportowe,
- Zakład Doświadczalny Melioracji i Użytków Zielonych „Biebrza” - produkcja rolna

3.4 Dziedzictwo historyczne i kulturowe

Nazwa Miasta Rajgród składa się z dwóch członów: „Raj” - pochodzenia jaćwieskiego i „gród” - pochodzenia słowiańskiego.

Pierwsze ślady osadnictwa odnalezione na ziemiach rajgrodzkich pochodzą sprzed 7 tysięcy lat. Na przełomie II - I w p.n.e. na tych terenach mieszkali plemiona wywodzące się z ludów bałtyjskich plemion staropruskich, z których wytworzyły się w ciągu kilku następnych wieków nacje Prusów, Jaćwingów, Łotyszy i Litwinów. Na ziemiach rajgrodzkich istnienie jaćwieskie datuje się od II w. Na wyspie, gdzie wznosiło się wzgórze, Jaćwingowie założyli warowny gród, który jako Raj był główną siedzibą Zlińców. Raj został zniszczony w połowie XIII wieku przez mazowiecko-ruską wyprawę odwetową.

Następnie ziemie te dostały się pod panowanie litewskie, lecz również masowo napływali tu osadnicy mazowieccy. Jaćwingowie nie znali pisma, nie zostawili po sobie dokumentów, jedynie kurhany, nazwy rzek, jezior oraz grodziska.

Zaczątkami kolonizacji puszczy pojaćwieskich były małe osady osaczników kierowane przez urzędników książąt litewskich. Puszcze od południowego - zachodu kolonizowali Mazurzy, od północnego-wschodu Litwini, od południa Rusini i Podlasianie.

Osadnictwo puszczy pojaćwieskich trwało trzy wieki. Żywiołem osiedleńczym byli głównie Polacy i Litwini, ale nie zabrakło Żydów, Niemców, Rosjan, Tatarów. Puszcza Augustowska i bagna nadbiebrzańskie stworzyły naturalną przegrodę dla żywiołu osadniczego mazowieckiego i ruskiego.

W połowie XV wieku Rajgród otrzymał prawa miejskie. Ponownie nadała je Anna Kiszczyna w 1568 roku. Określono wówczas herb Rajgrodu: cztery czarne kowalskie ćwieki na złotym polu i napis SIGILLUM CIVITATIS RAJGRODEN.

Od unii lubelskiej (1569 r.) województwo podlaskie, a więc i Rajgród, weszło do Korony. Od 1571 r. do trzeciego rozbioru Polski Rajgród był miastem królewskim i siedzibą powiatu. 10 lipca 1794 r. pod Rajgrodem prusacy rozbili pospolite ruszenie i złamali opór mieszczan. 29 maja 1831 r. pod Rajgrodem miała miejsce zwycięska bitwa wojsk polskich z Rosjanami. W szarży ułanów poznańskich poległ major hrabia Franciszek Mycielski. Po powstaniu styczniowym Rajgród utracił prawa miejskie, które przywrócono w 1924 r. W okresie okupacji sowieckiej i hitlerowskiej miejscową konspiracją dowodził porucznik Andrzej Sobolewski pseudonim „Lis”, który walczył na Grzędach dowodząc 6. szwadronem 9. psk AK.

Dziedzictwo kulturowe to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, to także dorobek naszych czasów. Najczęściej utożsamiamy dziedzictwo kulturowe z archeologią, architekturą i sztuką. Pamiętać należy o nieodnawialności źródeł informacji o życiu i działalności naszych przodków oraz o potrzebie zachowania tych źródeł dla przyszłych pokoleń.

Rada Miejska w Rajgrodzie uchwałą Nr XXV/160/12 z dnia 28 grudnia 2012 r. przyjęła gminny program opieki nad zabytkami gminy Rajgród na lata 2013- 2016. Jest to dokument o charakterze uzupełniającym do aktów planowania w gminie: planów zagospodarowania przestrzennego i Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Służy inicjowaniu i koordynowaniu prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechnianiu i promowaniu dziedzictwa kulturowego. Celem jest zachowanie naszego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

Poniżej zaprezentowano zabytki nieruchome zlokalizowane na terenie Gminy Rajgród, ujęte w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków oraz Gminnej Ewidencji Zabytków.

Tabela 3 Zabytki nieruchome zlokalizowane na terenie Gminy Rajgród, ujęte w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków oraz Gminnej Ewidencji Zabytków

Lp.	Nr rejestru	Rodzaj obiektu	Okres z którego pochodzi zabytek	Lokalizacja
1	A-78 02.05.1980	Kościół paraf.	1865	Rydzewo
2		Dom	k. XIX w.	Rajgród, ul. Warszawska 21
3		Dom	1892	Rajgród, ul. Żabia 30
4		Dom	pocz. XX w.	Rajgród, ul. Piaski 7
5		Dom	pocz. XIX w.	Rajgród, ul. Szkolna 6

Lp.	Nr rejestru	Rodzaj obiektu	Okres z którego pochodzi zabytek	Lokalizacja
6		Dom	pocz. XX w.	Rajgród, ul. Żabia 15
7		Dom	pocz. XX w.	Rajgród, ul. Piaski 13
8		Dom	pocz. XX w.	Rajgród, ul. Żabia 11
9		Dom	1913	Rajgród, ul. Szkolna 23
10		Dom	1 poł XIX w.	Rajgród, ul. Szkolna 19
11		Dom	pocz. XX w.	Rajgród, ul. Piaski 14
12		Dom	poł. XIX w.	Rajgród, ul. Żabia 7
13		Dom	poł. XIX w.	Rajgród, ul. Szkolna 44
14		Dom	pocz. XX w.	Rajgród, ul. Piaski 17
15		Dom	1926	Rajgród, ul. Warszawska 7
16		Dom	k. XIX w.	Rajgród, ul. Warszawska 50
17		Budynek Urzędu Miejskiego	pocz. XX w.	Rajgród, ul. Warszawska 32
18		Dom	k. XIX w.	Rajgród, ul. Piaski 9
19		Stajnie	1912	Rajgród, ul. Żabia 24
20		Dom	1912	Rajgród, ul. Żabia 24
21		Dom	1860	Rajgród, ul. Warszawska 14
22		Dom	pocz. XX w.	Rajgród, ul. Warszawska 15
23		Dom	pocz. XX w.	Rajgród, ul. Warszawska 8
24		Zajazd (Posterunek Policji)	4 ćw. XIX w.	Rajgród, ul. Warszawska 11
25		Dom	k. XIX w.	Rajgród, ul. Piaski 12
26		Dom	pocz. XX w.	Rajgród, ul. Warszawska 54

Lp.	Nr rejestru	Rodzaj obiektu	Okres z którego pochodzi zabytek	Lokalizacja
27		Dom	k. XIX w.	Rajgród, ul. Warszawska 27
28		Dom	poł. XIX w.	Rajgród, Pl. Tysiąclecia 4
29		Dom	poł. XIX w.	Rajgród, Pl. Tysiąclecia 2/3
30		Dom	poł. XIX w.	Rajgród, Pl. Tysiąclecia 5
31		Dom	1920-1930	Rajgród, Pl. Tysiąclecia 10
32		Dom	ok. 1920	Rajgród, Pl. Tysiąclecia 6
33		Dom	ok. 1830	Rajgród, ul. Warszawska 4
34		Dom	ok. 1850	Rajgród, ul. Warszawska 6
35		Dom	ok. 1900	Rajgród, ul. Warszawska 38
36		Dom	pocz. XX w.	Rajgród, ul. Warszawska 31
37		Dom	1947	Rajgród, ul. Warszawska 36
38		Dom	k. XIX w.	Rajgród, ul. Warszawska 45
39	A-202 11.10.1985	Kamienica	k. XIX w.	Rajgród, ul. Warszawska 20
40	A-357 11.03.1988	Kaplica cmentarna	1826	Rajgród
41	A-395 11.08.1989	Kościół paraf.	1906-1912	Rajgród
42	A-230 08.09.1986	Dwór	k. XIX w.	Opartowo
43	A-381 24.01.1989	Młyn	1911	Wojdy
44		Kapliczka	2 pół. XIX w.	Kosity
45	A-230 08.09.1986	Zespół dworsko- folwarczny	XIX/XX w.	Opartowo
46	A-231 09.09.1986	Zespół dworsko- folwarczny	XIX/XX w.	Wojdy

Lp.	Nr rejestru	Rodzaj obiektu	Okres z którego pochodzi zabytek	Lokalizacja
47		Dom mieszkalny	1912	Rajgród ul. Piaski 8
48		Dom mieszkalny	pocz. XX w.	Rajgród ul. Warszawska 23
49		Szkoła Podstawowa	1939	Rajgród ul. Szkolna 24
50		Dróżniczówka	k. XIX w.	Kosówka 48
51		Dworek	l. 20 XX w.	Rajgród ul. Rajgrodzik 8
52		Dom mieszkalny	1848	Rajgród ul. Warszawska 27
53		Dróżniczówka	poł. XIX w.	Tama
54		Dom młynarza	l. 30 XX w.	Wojdy
55	A-231 09.09.1986	Czworak	l. 30 XX w.	Wojdy 21
56		Plebania	1936	Rydzewo
57		Dom mieszkalny	l. 30 XX w.	Rydzewo 9
58		Dom mieszkalny	1921	Rydzewo 11
59		Dom mieszkalny	pocz. XX w.	Rydzewo 18
60		Plebania	1935 - 1936	Rajgród ul. Piaski
61	A-149 07.03.1966r	Grodzisko („Góra Zamkowa”)	XI - XII w.	Rajgród ul. Szkolna

Źródło: Gminny program opieki nad zabytkami gminy Rajgród na lata 2013- 2016

3.5 Turystyka

Gmina Rajgród ma charakter rolniczo-turystyczny. Walory przyrodnicze i turystyczne to:

- Rynnowe Jezioro Rajgrodzkie o powierzchni 1514 ha, ok. 54 km linii brzegowej, średniej głębokości 17 m i najgłębszym punktem 52 m. Jezioro ma 5 odnóg, na których panują dogodne warunki do żeglowania.

- Kompleks leśny obejmujący obszar 30% powierzchni gminy, który porastają lasy, głównie iglaste z przewagą sosny, w których nad brzegami jezior zlokalizowanych zostały ośrodki wypoczynkowe.
- Bezpośrednie sąsiedztwo z Biebrzańskim Parkiem Narodowym, a zwłaszcza unikalnym kompleksem bagienno-torfowym „Czerwone Bagno”.
- Dolny bieg rzeki Jegrzni i Kanał Kuwasy to obszar styku z najcenniejszą substancją środkowego basenu z tysiącami hektarów unikalnych w skali światowej niskich łąk, bagien i torfowisk Czerwonego Bagna. Jest to siedlisko bezcennych gatunków roślin bagiennych, ornitofauny oraz największa w Polsce ostoja naturalna łosia.
- Rezerwat przyrody Czapliniec w okolicach wsi Betda istnieje od 1930 r. na powierzchni 11,58 ha. potwierdzony prawnie w 1958 r. Rezerwat utworzono dla ochrony kolonii lęgowej czapli siwej, a jednocześnie zachowania boru sosnowego (o 200 - letnim starodrzewie) z domieszką 140 - letniego świerka, a nadto torfowiska przejściowego z wieloma rzadkimi gatunkami roślin.

Dzięki licznym rzeczkom i kanałom Jezioro Rajgrodzkie jest włączone do szlaku wodnego przebiegającego z Olecka do Augustowa. Mocno wydłużone odnogi jeziora oraz urozmaicona linia brzegowa sprzyjają rozwojowi żeglarstwa. Osiągalna długość jednego odcinka na jeziorze wynosi 12 km. Przeważającymi wiatrami są wiatry północno - zachodnie.

Na całym jeziorze obowiązuje zakaz używania łodzi z silnikami spalinowymi.

Wody akwenu są bardzo atrakcyjne turystycznie, gdyż istnieje możliwość kąpieli i uprawiania sportów wodnych tj. żeglarstwo, kajakarstwo, licznie nad jezioro przybywają również wędkarze zainteresowani bogactwem i różnorodnością gatunków ryb występujących w Jeziorze Rajgrodzkim.

Fauna jeziora to wodne ptactwo: perkozy, łabędzie, kormorany, rybitwy, kilka gatunków dzikich kaczek oraz ryby: szczupak, okoń, miętus, ukleja, sieja, sielawa, płoć, leszcz, węgorz.

Urozmaicona rzeźba terenu podnosi atrakcyjność krajobrazową, zapewniając zmienność otoczenia, kontrastowość form, liczne punkty widokowe z rozległymi panoramami, co zachęca turystów do wędrówek pieszych, rowerowych, kajakowych po licznych szlakach na terenie całej Gminy. Na omawianym obszarze rozpoczynają się długie trzy szlaki piesze:

1. "czerwony" - z Rajgrodu do Biebrzańskiego Parku Narodowego;

2. "zielony" - z Tamy nad jez. Rajgrodzkim w głąb Pojezierza Etckiego;
3. "żółty" - prowadzący znad jez. Rajgrodzkiego na Suwalszczyznę;

oraz

4. Bardzo atrakcyjny jest opisany przez harcerzy szlak rowerowy wokół Jeziora Rajgrodzkiego (ok. 60 km); wspaniałe widoki, zabytki, możliwość kąpieli, oraz skorzystania ze sprzętu pływającego;
5. Rajgród i Tamę (4 km) łączy ścieżka rowerowa;
6. Oznaczony szlak rowerowy z Rajgrodu przez Wojdy, Rybczynę, Woźnawieś i Kuligi prowadzi do leśniczówki Grzędy w Biebrzańskim Parku Narodowym. Tutaj rozpoczynają się liczne szlaki po parku. Wędrując natknąć się można na liczne Obiekty Grobownictwa i Cmentarnictwa z okresu I i II Wojny Światowej.

Nad jeziorem istnieją bardzo dobre warunki do rozwoju turystyki i rekreacji, ośrodki wczasowe i liczne gospodarstwa agroturystyczne zapewniają dobrą bazę noclegową przybywającym turystom z całej Europy.

Miasto organizuje cyklicznie imprezy:

- 1 maja - Turniej piłki nożnej o Puchar Burmistrza Rajgrodu;
- 23 czerwca „Sobótka” to impreza popularyzująca tradycje kulturowe;
- szereg imprez żeglarskich odbywających się w okresie wakacji: regaty pod hasłem „Bezpieczne Wakacje”, regaty „O błękitną wstęgę J. Rajgrodzkiego”. Celem regat jest popularyzacja żeglarstwa wśród młodzieży;
- Turniej siatkówki plażowej.

Miejsca, które warto zobaczyć w Gminie Rajgród to:

Góra Zamkowa w Rajgrodzie

Wzniesienie o stromych zboczach sięgające do 15 m nad poziom wody, znajdujące się na półwyspie Jeziora Rajgrodzkiego najstarsza część Rajgrodu. W przeszłości było to grodzisko jaćwieskie, następnie gród książęcy, a od 1571 do końca XVIII wieku dwór starosty rajgrodzkiego. Obecnie z wierzchołka góry podziwiać można panoramę jeziora i okolice. Na zboczu góry estrada, a u jej podnóża plaża miejska.

Kościół Parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Rajgrodzie

Zbudowany z czerwonej cegły w stylu neogotyckim, w latach 1906-12; trójnawowy, z transeptem. W nawach bocznych witraże. W ołtarzu głównym XVII wieczny obraz Matki Boskiej Rajgrodzkiej - w opinii wiernych uznawany za cudowny. Parafia w Rajgrodzie erygowana została w 1519 r. przez Mikołaja Radziwiłła.

Rajgrodzki rynek (obecnie Plac 1000-lecia)

Po ostatniej wojnie zasadzony został drzewami. Zachował jednak trójkątny kształt, ponieważ powstał przy rozwidleniu drogi wychodzącej z rajgrodzkiego dworu: jedna kierowała się ku Mazowszu, a druga na Litwę. Przy rynku znajduje się szereg kamieniczek z końca XIX wieku i pierwszych lat wieku XX. Część z nich jest typową pożydowską architekturą.

Dworek organistów (Koniecków i Kurpiewskich)

XIX wieczny dworek znajdujący się w Rajgrodzie przy ulicy Warszawskiej, posiadający charakterystyczny ganek z zadaszeniem wspartym na kolumnach.

Kapliczka przydrożna w Rajgrodzie przy ulicy Warszawskiej

Drewniana kapliczka z połowy XIX wieku. Wewnątrz duży krzyż z rzeźbą Chrystusa Ukrzyżowanego - z pierwszej połowy XVII wieku.

Kaplica na cmentarzu

W Rajgrodzie na cmentarzu grzebalnym (naprzeciw kościoła) znajduje się murowana kaplica grobowa wzniesiona w 1826r. w stylu klasycystycznym

Dworek w Opartowie

XIX wieczny dworek, murowany, wzniesiony nad brzegiem Jeziora Rajgrodzkiego przez Niedźwieckich - byłych właścicieli Opartowa.

Młyn na Wojdach

Młyn wodny nad rzeką Jegrznią w Wojdach wzniesiony w 1911 r. przez Wacława Mościckiego - ostatniego właściciela majątku Wojdy, w którym znajdowało się ponad 100 ha stawów rybnych.

Kościół Parafialny pw. św. Wojciecha w Rydzewie

Drewniany, zbudowany w latach sześćdziesiątych XIX wieku na planie prostokąta. Wewnątrz zabytkowe organy.

3.6 Komunikacja i transport

Sieć drogową na obszarze Gminy Rajgród tworzą:

- droga krajowa nr 61 (Warszawa - Ostrołęka - Łomża - Grajewo - Augustów),
- drogi powiatowe,
- drogi gminne.

Z analizy układu dróg publicznych wynika, iż sieć tych dróg jest wystarczająca do obsługi istniejącej sieci osadniczej. Problemem jest niedostateczny stan nawierzchni wielu dróg. Sieć dróg wymagać będzie jednak uzupełnień do nowo powstających zespołów zabudowy rekreacyjnej.

Największym natężeniem ruchu charakteryzuje się droga krajowa przebiegająca przez Miasto Rajgród. Jest to trasa prowadząca przez Augustów do wschodniej granicy państwa a zatem obciążona ruchem tranzytowym.

4. STAN ŚRODOWISKA

4.1 Powietrze

Zanieczyszczenia powietrza stanowią zarówno gazowe, jak i pyłowe substancje emitowane do atmosfery. Do najbardziej toksycznych, a więc najbardziej niebezpiecznych należą: dwutlenek siarki, tlenki azotu, ozon oraz pyły. Związki dostają się do atmosfery w wyniku emisji spalin z pojazdów, elektrociepłowni, zakładów przemysłowych, składowisk odpadów i surowców. W zależności od wielkości emisji substancje zanieczyszczające dzieli się na:

- Punktowe - skupione na bardzo małym obszarze. Stanowią je zakłady przemysłowe i elektrociepłownie. Emitują głównie dwutlenki siarki, tlenki azotu, tlenek węgla oraz metale ciężkie,
- Liniowe - źródłami są szlaki transportowe. Emitują głównie tlenki azotu, tlenek węgla oraz metale ciężkie, w szczególności ołów,
- Powierzchniowe (rozproszone) - gospodarstwa domowe i niewielkie kotłownie oraz małe zakłady przemysłowe. Substancje przez nie emitowane to głównie pyły oraz dwutlenek siarki.

Oprócz antropogenicznych źródeł zanieczyszczeń powietrza, także wiele procesów naturalnych powoduje przedostawanie się do atmosfery szkodliwych substancji. Największymi źródłami są: erozja wietrzna skał, pożary lasów oraz niektóre procesy biologiczne. Negatywne skutki presji na powietrze nie ograniczają się jedynie do obszaru otoczenia źródła, gdyż zanieczyszczenia w atmosferze mogą być rozprzestrzeniane na znaczne odległości.

Obecnie oceny jakości powietrza wykonywane są w odniesieniu do obszaru stref. W województwie podlaskim, występują dwie strefy: aglomeracja białostocka (stanowiącą obszar powiatu miasta Białystok) oraz strefa podlaska (obejmującą m. in.: Gminę Rajgród). Wykonywana corocznie „Ocena poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacja stref województwa podlaskiego” wykazała za 2013 rok dla strefy podlaskiej (kryterium ochrona zdrowia) dla:

- zanieczyszczeń (SO₂, NO₂, benzenu, tlenku węgla i ołowiu) najwyższą klasę wynikową A, gdzie wielkości mierzonych zanieczyszczeń powietrza nie przekraczają dopuszczalnych wartości,

- zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM 10 - najniższą klasę wynikową A, gdzie wielkości mierzonego zanieczyszczenia powietrza nie przekraczają dopuszczalnych wartości,
- zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM 2,5 - najniższą klasę wynikową C, gdzie wielkości mierzonego zanieczyszczenia powietrza przekraczają dopuszczalne wartości powiększone o margines tolerancji dla 2013r. obszarem przekroczeń jest miasto Łomża,
- zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM 2,5 - najniższą klasę wynikową C, gdzie wielkości mierzonego zanieczyszczenia powietrza przekraczają poziom dopuszczalny(faza II 2/) gdzie obszarem przekroczeń jest miasto Łomża.

20 grudnia 2013 r. uchwałą nr XXXIV/414/13 sejmik województwa podlaskiego przyjął „Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej”. Program definiuje główne źródła zanieczyszczeń oraz same zanieczyszczenia powodujące niedotrzymanie standardów na terenie strefy podlaskiej (pył PM 10 i pył PM 2,5). POP określa również działania naprawcze zmierzające do przywrócenia standardów jakości powietrza w zakresie zanieczyszczeń objętych Programem w perspektywie do roku 2020.

4.2 Woda i ścieki

4.2.1 Wody powierzchniowe i podziemne

W układzie hydrograficznym Gmina Rajgród w całości należy do zlewni rzeki Biebrzy i jest zasobna w wody powierzchniowe oraz gruntowe. Głównym zbiornikiem wód powierzchniowych Gminy jest Jezioro Rajgrodzkie. Niewielkim jeziorem w całości położonym na terenie Gminy jest Jezioro Ślepe. Ponadto wschodnia granica Gminy przebiega wzdłuż linii brzegowej jezior Dręstwo i Tajno.

Jezioro Rajgrodzkie powstało w najstarszej fazie zlodowacenia bałtyckiego - fazie leszczyńskiej. Jest typowym zbiornikiem rynnowym o powierzchni 15,1 km², średniej głębokości 25 m i maksymalnej 52 m. Należy do grupy jezior Pojezierza Rajgrodzkiego. Ma ono silnie rozwiniętą linię brzegową (56 km długości). Tworzą ją cztery główne zatoki, z których dwie należą do Gminy Rajgród tj. południowa (3,25 km²) z największą wyspą Sacin i wschodnia (3,25 km²), z której wypływa rzeka Jegrznia oraz wiele mniejszych i wybiegające w jezioro półwyspy.

Wysokie brzegi jeziora (skarpy do kilkunastu metrów wysokości) są pokryte lasem. Dorodne lasy sosnowe nad odnogą południową i zbiornikiem głównym oraz bogata

roślinność przybrzeżna wytwarzają specyficzny mikroklimat. Rzeką przepływającą przez jezioro jest rzeka Jegrznia o długości 110,6 km. Poza Jegrznia istnieje sieć drobnych cieków wprowadzających swoje wody do jeziora. Są to rzeka Rzepiórka oraz dopływy do Jeziora Stackiego z Jeziora Białego, Krzywego i Jeziora Rudnik. Z jeziora wypływa rzeka Jegrznia. Odływ wody z jeziora do rzeki Jegrzni regulowany jest sześciosektorowym jazem o szerokości 26 m i wysokości piętrzenia około 1,5 m w Rajgrodzie. Ponadto w okresie wegetacji woda z jeziora odprowadzana jest Kanalem Kuwaskim poprzez dwusektorowy jaz w Czarnej Wsi do nawadniania łąk obiektu łąkarskiego - Kuwasy.

Dzięki licznym rzeczkom i kanałom Jezioro Rajgrodzkie jest włączone do szlaku wodnego przebiegającego z Olecka do Augustowa. Mocno wydłużone odnogi jeziora oraz urozmaicona linia brzegowa sprzyjają rozwojowi żeglarsstwa. Osiągalna długość jednego odcinka na jeziorze wynosi 12 km. Na całym jeziorze obowiązuje strefa ciszy, tj. zakaz używania łodzi z silnikami spalinowymi. Fauna jeziora to wodne ptactwo: perkozy, łabędzie, kormorany, rybitwy, kilka gatunków dzikich kaczek oraz ryby: szczupak, okoń, miętus, ukleja, sieja, sielawa, płoć, leszcz, węgorz.

Jezioro Rajgrodzkie to zbiornik wykazujący stratygrafię. Wyraźnie oddzielone od siebie warstwy, gdzie przebiegają procesy produkcji i rozkładu, utrudniają krążenie materii, jednak z drugiej strony złe warunki tlenowe pogłębiają intensywność wymiany substancji biogennych z osadów i warstw naddennych. Specyfika morfometryczna jeziora - rozczłonkowanie - decyduje o możliwości osadzania się materii wnoszonej do jeziora wraz z dopływami, spływami obszarowymi ze zlewni i pozwala wydzielić strefy akwenu mniej lub bardziej podlegające eutrofizacji.

W ramach monitoringu operacyjnego Jezioro Rajgrodzkie badane było w 2011 roku. Ocenę jakości wód jezior wykonano w oparciu o rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 listopada 2011 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych (Dz.U. Nr 257, poz. 1545). Podstawą oceny są wskaźniki biologiczne: chlorofil „a” jako wskaźnik intensywności rozwoju fitoplanktonu uzupełniony rekomendowanym przez GIOŚ wskaźnikiem (multimetriksem) fitoplanktonowym PMPL, wskaźnik okrzemkowy dla jezior IOJ charakteryzujący fitobentos oraz wskaźnik ESMI (makrofitowy indeks stanu ekologicznego) charakteryzujący stan roślinności naczyniowej w jeziorze. Wskaźniki oparte na bezkręgowcach bentosowych i ichtiofaunie są w trakcie opracowania i aktualnie nie są brane pod uwagę przy ocenie stanu jezior. W zależności od typu i rodzaju jeziora wartość wskaźników biologicznych przypisana jest jednej z 5 klas. Jezioro Rajgrodzkie otrzymało II klasę (stan ekologiczny dobry), co świadczy o dobrym stanie tej jednolitej części wód.

Głównymi rzekami Gminy Rajgród są:

- Jegrznia wypływająca z Jeziora Rajgrodzkiego i przepływająca przez Jezioro Dręstwo,
- Etk stanowiąca południową granicę Gminy.

W ramach badań wód powierzchniowych punkty monitoringowe ustanawiane są na zamknięciach jednostek, wyznaczonych przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, zwanych jednolitymi częściami wód (JCW). Monitoring JCW prowadzi się w sposób umożliwiający ocenę ich stanu oraz ilościowe ujęcie czasowej i przestrzennej zmienności elementów jakości i parametrów wskaźnikowych dla elementów biologicznych, hydromorfologicznych, fizykochemicznych i chemicznych.

W 2013 roku badaniami w ramach monitoringu wód powierzchniowych płynących objęto główne rzeki płynące przez teren powiatu grajewskiego Biebrzę i Etk oraz ich dopływy mające wpływ na stan ekologiczny i chemiczny wody. Na terenie Gminy Rajgród zlokalizowany został 1 punkt pomiarowo-kontrolny w miejscowości Kuligi na rzece Jegrzni. Lokalizację punktu prezentuje poniższa rycina.

Rycina 9 Lokalizacja punktu pomiarowo-kontrolnego na rzece Jegrzni w Gminie Rajgród

Źródło: Opracowanie własne EKOTON sp. z o. o. na podst. Informacji Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu grajewskiego w 2013 roku i www.geoportal.gov.pl

Rzeka Jegrznia to prawostronny dopływ Biebrzy o długości 110,6 km. Do Biebrzy uchodzi na 66,2 km jej biegu. Powierzchnia dorzecza wynosi 1011,1 km². Rzeka odwadnia wschodnią część Pojezierza Mazurskiego. Przepływa przez liczne jeziora, na terenie województwa podlaskiego są to: Jezioro Rajgrodzkie i Dręstwo. W dolnym biegu jest uregulowana (Kanał Woźnawiejski). Główne dopływy to: Czarna, Pietraszka, Przepiórka. Ze względu na dobrze wykształcony system hydrograficzny swojej zlewni stanowi jedno z ważniejszych źródeł zasilania Biebrzy w wodę. Do Jegrzni odprowadzane są ścieki z oczyszczalni w Olecku (woj. warmińsko-mazurskie) i Rajgrodzie (woj. podlaskie).

- Ocena stanu ekologicznego przeprowadzono na podstawie elementów:

- biologicznych: klasyfikacja - III klasa; w 2013 r. nie wykonano badań wskaźników biologicznych. Do oceny odziedziczono z 2012 r. makrofitowy indeks rzeczny (MIR) sklasyfikowany do III klasy czystości oraz indeks ichtiologiczny - III klasa (badania ichtiofauny przeprowadzone przez IRŚ Olsztyn w 2011 roku);

- stężenia wskaźników fizykochemicznych: klasyfikacja - II klasa; w 2013 r. nie wykonano badań wskaźników fizykochemicznych. Z 2012 roku odziedziczono wartości stężeń średniorocznych tych wskaźników, które mieściły się w klasie I i II.

- wskaźników fizykochemicznych wspomagających ocenę stanu ekologicznego, określonych jako substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego: w 2013 r. nie prowadzono badań tych wskaźników.

Stan ekologiczny w badanej JCW określono jako umiarkowany. O klasyfikacji zdecydowały wyłącznie odziedziczone z 2012 r. wskaźniki biologiczne.

- Ocena stanu chemicznego - do oceny odziedziczono wskaźniki zbadane w 2012 r.: rtęć i jej związki oraz składowe WWA [sumę benzo(g,h,i)peryleny i indeno(1,2,3)pirenu] - I klasa czystości. Na podstawie tych wskaźników stan chemiczny w badanej JCW określono jako dobry.

- Ocena obszaru chronionego wrażliwego na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych: stwierdzono przekroczenie w zakresie wskaźnika: makrofitowy indeks rzeczny (odziedziczony z 2012 r.). Badane JCW nie spełnia wymagań dla obszarów chronionych.

Stan ogólny JCW oceniono jako zły. O obniżeniu klasyfikacji końcowej zdecydowały wyłącznie wskaźniki biologiczne: makrofity i indeks ichtiologiczny. Badania wykonano z zachowaniem wszystkich wymogów procedury poboru i oznaczania, nie znaleziono

podstawy do odrzucenia wyników. Wskaźniki biologiczne pokazują długofalową jakość wody. Ich poprawa wymaga dłuższego czasu.

Gmina Rajgród położona jest na terenie obfitującym w liczne drobne cieki i sieć rowów melioracyjnych i kanałów, z których dwa: Kuwaski i Woźnawiejski (położony w Gminie Goniądz) mają duże znaczenie w układzie hydrograficznym i gospodarce wodami powierzchniowymi.

Obszar Gminy jest zasobny w wody gruntowe. Warunki występowania poziomów wodonośnych związane są ściśle z budową geologiczną Kotliny Biebrzańskiej i Pojezierza Etckiego. Zasadniczo występuje tu swobodny, ciągły poziom wodonośny utrzymujący się w utworach łatwo przepuszczalnych (piaskach, żwirach, torfach) na głębokościach poniżej 1 m w dolinach rzek i zagłębieniach do więcej niż 3 m na wysoczyźnie. Pod warstwą utworów trudno przepuszczalnych zwierciadło wód gruntowych utrzymuje się głębiej niż 3 m. Południowa i zachodnia część gminy wg dokumentacji hydrogeologicznej Polski znajduje się w obrębie „Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Doliny Biebrzy i Rzeki Etk”.

W zachodniej części gruntów miasta Rajgród udokumentowano zasoby eksploatacyjne wód gruntowych w wysokości 280 m³/h wysokiej jakości - przydatne do celów konsumpcyjnych bez konieczności uzdatniania. Wydajność z 4 wywierconych studni w pełni zaspokoi potrzeby zaopatrzenia w wodę konsumpcyjną Miasta i Gminy Rajgród.

Wody podziemne służą głównie zaspokojeniu potrzeb komunalnych i przemysłu. W ostatnich latach notuje się spadek zużycia wody podziemnej. Spowodowane jest to zmniejszonym zapotrzebowaniem na cele przemysłowe (spadek produkcji) oraz oszczędną gospodarkę wodą.

Pod względem hydrogeologicznym Gmina Rajgród znajduje się w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 217 „Pradolina rzeki Biebrza”. Powierzchnia zbiornika rozciągającego się wzdłuż zlewni Biebrzy, Wissy, Etku i dolnej Jegrzni oraz Kanału Augustowskiego. Na terenie Gminy występują trzy warstwy wodonośne: piętro czwartorzędowe, trzeciorzędowe i kredowe. Najlepiej rozpoznane jest piętro czwartorzędowe. Utwory czwartorzędowe tworzą wielowarstwowy zbiornik wód podziemnych, w którym piaszczysto żwirowe warstwy wodonośne rozdzielają warstwy słabo przepuszczalnych glin zwałowych. Warstwy wodonośne mają najczęściej miąższość około 20-40 m. Przypowierzchniowy poziom wodonośny cechuje się dużą zmiennością występowania zwierciadła wody. Zwierciadło wody jest na ogół swobodne, lokalnie może występować pod niewielkim ciśnieniem. Na wysoczyźnie układa się ono na głębokości od kilku do kilkunastu metrów, natomiast w dolinach cieków występuje tuż pod powierzchnią, powodując podtopienia i zabagnienia.

W ramach krajowej sieci monitoringu wód podziemnych, w 2009 i w 2011 roku badania prowadzone były w Jednolitych Częściach Wód Podziemnych (JCWPd) zagrożonych nieosiągnięciem dobrego stanu wód do 2015 roku. Na terenie województwa podlaskiego, nie wydzielono JCWPd zagrożonych nie osiągnięciem dobrego stanu ilościowego wód podziemnych do 2015 roku. Monitoring diagnostyczny wód podziemnych na terenie powiatu grajewskiego zrealizowany został w 2012 roku w dwóch punktach pomiarowych: punkt nr 1676 leżący w Grajewie w granicach JCWPd nr 34 oraz punkt nr 1677 leżący w Rajgrodzie również w granicach JCWPd nr 34. Ocenę stanu chemicznego wody oparto na Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2008r. w sprawie kryteriów i sposobu oceny stanu wód podziemnych (Dz. U. Nr 143 poz. 896).

Wyniki badań wody pobranej z ujęcia zlokalizowanego w okolicy Rajgrodu, na terenie zabudowy wiejskiej, o głębokości stropu 17 m wykazały III klasę jakości wody, co wskazuje również na dobry stan chemiczny. Do klasy III kwalifikowały się w tym ujęciu stężenia azotu azotanowego i wapnia. Podwyższone stężenie azotu azotynowego może jednak świadczyć o przedostawaniu się do wody zanieczyszczeń pochodzenia rolniczego.

4.2.2 Źródła zanieczyszczeń wód

W powiecie grajewskim wszystkie ośrodki miejskie i gminne wyposażone są w mechaniczno-biologiczne oczyszczalnie ścieków. Oczyszczalnie posiadają również największe zakłady przemysłowe funkcjonujące na terenie powiatu. W Gminie Rajgród najważniejszymi źródłami zanieczyszczeń wód powierzchniowych w 2013 roku były:

- ZGKiM Rajgród - Oczyszczalnia gminna Gminy Rajgród - m. Rajgród (odbiornik bezpośredni - rów melioracyjny do Jegrzni - dopływ Biebrzy)

W dniach 11-25.06.2013 przeprowadzono kontrolę interwencyjną, w czasie której stwierdzono zły stan techniczny oczyszczalni oraz ślady po pracach ziemnych. Według wyjaśnień zakładu w dniu 06.05.2013 r. nastąpiło rozszczelnienie kolektora łączącego przepompownię ścieków z oczyszczalnią - podjęto działania polegające na wymianie uszkodzonego odcinka kolektora. Udzielono instruktażu, przeprowadzono pomiary. Burmistrz Rajgrodu wyjaśnił, że mimo dwukrotnych prób nie udało się pozyskać środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na przygotowanie dokumentacji technicznej na budowę nowej oczyszczalni ścieków w Rajgrodzie. Gmina planuje realizację tego zadania na 2016 rok (patrz: tabela Zamierzenia inwestycyjne na terenie Gminy Rajgród do roku 2022) przy udziale środków z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich i Regionalnego Programu Operacyjnego. Podczas kolejnej kontroli w dn. 24-27.09.2013r. - nie stwierdzono

uchybień. Kontrola przeprowadzona w dn. 11.03.2014r. wraz z poborem ścieków nie wykazała przekroczeń wartości dopuszczalnych określonych pozwoleniem wodno-prawnym.

- Oczyszczalnia Nadleśnictwa Rajgród w Tamie - m. Tama gm. Rajgród (odbiornik bezpośredni Kanat Kuwasy d. Ełku) - Zakład nie był kontrolowany w 2013r.
- Oczyszczalnia Instytutu Technologiczno-Przyrodniczego w Falentach - Zakład Doświadczalny Biebrza - m. Biebrza gm. Rajgród (odbiornik bezpośredni Kanat Kuwasy d. Ełku) - Kontrola dotycząca przestrzegania wymagań ochrony środowiska w rolnictwie przeprowadzona w maju 2013 r. nie wykazała nieprawidłowości.

Priorytetowymi działaniami mającymi na celu ochronę wód powiatu grajewskiego są kontrole prawidłowej eksploatacji oczyszczalni ścieków oraz modernizacja i rozbudowa sieci kanalizacyjnej. Na terenach nieskanalizowanych istotną sprawą jest budowa szczelnych i wybieralnych szamb z zapewnieniem kontrolowanego wywozu ścieków dla mieszkańców i obiektów nie objętych zbiorowym systemem oczyszczania ścieków. Korzystnym działaniem gmin byłoby opracowanie pełnej ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków w poszczególnych gminach oraz wdrożenie harmonogramu wywozu nieczystości płynnych łącznie z opracowaniem i wdrożeniem systemu kar za ich niedotrzymanie. Gminy powinny posiadać dokładne dane nie tylko o ściekach z kanalizacji, ale także dotyczące ilości wywożonych zanieczyszczeń z szamb, by móc określić parametry oczyszczalni działających na swoim terenie.

Gmina Rajgród jest Gminą rolniczo - turystyczną. Gospodarstwa rolne zlokalizowane na terenie Gminy są źródłem powstawania nawozów naturalnych, które niewłaściwie przechowywane i stosowane stanowią potencjalne zagrożenie dla wód powierzchniowych i podziemnych.

Celem nadrzędnym wszystkich działań, wynikającym z transpozycji prawa wspólnoty europejskiej do prawodawstwa polskiego, jest osiągnięcie do 2015 roku dobrego stanu wód w Polsce.

4.2.3 Infrastruktura wodno - ściekowa

Sieć wodociągowa na terenie Gminy Rajgród jest stosunkowo dobrze rozwinięta i obejmuje 80% mieszkańców Gminy, natomiast słabo jest rozwinięta sieć kanalizacyjna. Porównanie Gminy Rajgród z pozostałymi gminami powiatu grajewskiego przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 4 Infrastruktura wodno-kanalizacyjna Gminy Rajgród na tle powiatu grajewskiego

Wyszczególnienie	Sieć rozdzielcza w km		Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania		Zużycie z wodociągów w gospodarstwach domowych	
	wodociągowa	kanalizacyjna	wodociągowe	kanalizacyjne	w dam ³	na 1 mieszkańca w m ³
	Stan na 31.12.2013 r.					
Powiat grajewski	603,1	95,7	6783	2769	1382,7	28,2
Grajewo - miasto	48,5	42,8	1940	1570	545,1	24,4
Grajewo - gmina wiejska	197,7	1,0	1240	5	237,5	39,3
Rajgród	112,5	9,1	678	248	129,0	23,7
Szczuczyn	81,0	9,8	1034	196	203,4	31,8
Radziłów	101,1	25	1088	412	169,8	34,3
Wąsosz	62,3	7,9	809	327	97,9	24,9

Źródło: opracowanie własne EKOTON sp. z o. o. na podst. danych GUS 31.12.2013 r.

Tabela 5 Ścieki komunalne oczyszczane oraz ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków na terenie gmin powiatu grajewskiego

Wyszczególnienie	Ścieki oczyszczane w dam ³			Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków			
	ogółem	w tym		ogółem		w tym	
		biologicznie	z podwyższonym usuwaniem biogenów	w liczbach bezwzględnych	w % ludności ogółem	biologicznych	z podwyższonym usuwaniem biogenów
Powiat Grajewski	825	220	605	27438	56,1	6173	21265
Grajewo - Miasto	605	-	605	21265	-	-	21265
Grajewo - gmina wiejska	4	4	-	143	-	143	-
Rajgród	95	95	-	1585	-	1585	-
Szczuczyn	66	66	-	1866	-	1866	-
Radziłów	29	29	-	1254	-	1254	-
Wąsosz	26	26	-	1325	-	1325	-

Źródło: opracowanie własne EKOTON sp. z o. o. na podst. danych GUS 31.12.2013 r.

W gospodarstwach w zabudowie rozproszonej, nieposiadających zorganizowanego systemu kanalizacji, ścieki gromadzone są w bezodpływowych zbiornikach szczelnych, lokalizowanych na własnych działkach. Szamba przydomowe wywożone są do miejskiej oczyszczalni ścieków w Rajgrodzie. Wywozem ścieków przydomowych zajmują się specjalistyczne firmy. Ocenia się jednak, że stan techniczny zbiorników jest

niezadawalający, co prowadzi do powolnego lecz systematycznego zanieczyszczenia gleby.

W związku z powyższym poważnym zagrożeniem dla środowiska naturalnego Gminy jest niekontrolowane odprowadzanie ścieków, ale również i odpadów stałych. Gmina ma nieregulowaną gospodarkę wodno - ściekową. Nieoczyszczone ścieki odprowadzane są do często nieszczelnych szamb. Zanieczyszczenia pochodzą również z odcieków z obiektów nieskanalizowanych, nieoczyszczonych wód opadowych z terenów i ciągów komunikacyjnych oraz z terenów rolniczych, jak i zrzutów odpadów w pobliżu lub bezpośrednio do cieków i zbiorników wodnych. Szczególne zagrożenie występuje na obszarach, gdzie jest wysoki stopień zwodociągowania, przy jednoczesnym braku kanalizacji i oczyszczalni ścieków

4.3 Ochrona dziedzictwa przyrodniczego

4.3.1 Lasy

Lasy są najbardziej naturalną formacją przyrodniczą związaną z krajobrazem oraz niezbędnym czynnikiem równowagi środowiska przyrodniczego. Szczególną rolę w ochronie ekosystemów leśnych ich biocenoz oraz zachodzących naturalnych procesów przyrodniczych, odgrywają tereny chronione i rezerваты leśne. Lasy spełniają bardzo różnorodne funkcje w sposób naturalny, którymi są:

- funkcje ekologiczne (ochronne) - zapewniające stabilizację stosunków wodnych, ochronę gleb przed erozją, kształtują klimat, stabilizują układ atmosfery, tworząc warunki do zachowania potencjału biologicznego gatunków i ekosystemów, zachowując różnorodność i złożoność krajobrazu,
- funkcje produkcyjne - polegające na pozyskiwaniu drewna z zachowaniem odnawialności, pozyskiwaniu niedrzewnych użytków z lasu, prowadzenie gospodarki łowieckiej oraz rozwijaniu turystyki,
- funkcje społeczne - które służą kształtowaniu korzystnych warunków zdrowotnych i rekreacyjnych dla społeczeństwa.

Lasy mają istotne znaczenie gospodarcze i są kluczowym elementem bezpieczeństwa ekologicznego oraz mają szczególne znaczenie w ochronie środowiska naturalnego.

Lasy zajmują 5882 ha, co stanowi około 30% powierzchni gruntów Miasta i Gminy.

Struktura własnościowa lasów to:

- lasy państwowe 4348 ha nadleśnictwa Rajgród: leśnictwo Bełda i Przejma obejmujące zwarty kompleks leśny w środkowej części Gminy oraz uroczysko Okoniówek i drobne kompleksy leśne w dolinie Biebrzy,
- lasy w granicach Biebrzańskiego Parku Narodowego - z głównym kompleksem nazywanym Lasem Ciszewskim w południowej części Gminy,
- lasy prywatne o pow. 1534 ha zgrupowane głównie nad Jeziolem Rajgrodzkim między Tamą a uroczyskiem Okoniówek i na obrzeżach kompleksu lasów państwowych w rejonie wsi Kuligi - Kozłówka.

W strukturze siedliskowych typów lasów dominują bory świeże i bory mieszane świeże z sosną III i IV klasy wiekowej jako gatunkiem panującym oraz lasy siedlisk bagiennych - olsy i bory mieszane bagienne z olszą i brzozą jako gatunki panujące. Lasy mieszane o różnogatunkowym składzie drzewostanu występują na niewielkich powierzchniach głównie przy jeziorach i na obrzeżach dolin.

Lasy państwowe prowadzą gospodarkę w oparciu o plany urządzenia lasów gospodarstwa leśnego, zaś lasy prywatne w oparciu o uproszczone plany urządzenia lasów poszczególnych obszarów wsi. Drzewostan jest zróżnicowany. Lasy pełnią głównie funkcję gospodarczą - produkcja wysokiej klasy surowca drzewnego oraz funkcję wodno i glebo ochronną. Są walorem krajobrazowym Gminy i ostoją dla dzikiego ptactwa i zwierząt.

Ważnym czynnikiem w rolniczym krajobrazie stanowią zalesienia i zadrzewienia, które wzbogacają przyrodę i odgrywają ważną rolę biocenotyczną. Cenne zadrzewienia śródpolne występują na krawędziach małych oczek wodnych i na pochyłych zboczach. Należy stwierdzić, że w wielu przypadkach oczka wodne i ich zadrzewienia zostały zlikwidowane przez zasypanie i wyrównanie w celu ułatwienia upraw polowych. Lasy spełniają rolę w likwidowaniu zanieczyszczeń środowiska naturalnego. W lasach absorpcja pyłów wynosi 30-50 % (1 ha buczyn pochłania średnio 70 ton pyłów, a także następuje absorpcja substancji gazowych (np. w olszynach do 85 % azotanów, fluoru i dwutlenku siarki). Ważnym elementem tłumienie fal akustycznych (w łągach na odległość 100 m od źródła dźwięku) wynosi od 70-90%.

Łąki i bagna występują jako:

- użytki zielone w dolinach rzek i są to głównie zmeliorowane wilgotne łąki i pastwiska na glebach murszowo-torfowych i murszowo-mineralnych,
- pastwiska na wilgotnych gruntach mineralnych w obniżeniach i na płaskich powierzchniach,

- nieużytki rolnicze w zabagnionych obniżeniach bezodpływowych i dolinie Biebrzy porośnięte zróżnicowanymi zespołami roślinności bagiennej od szuwarów trzcinowych i trzcinowo-łozowych po turzycowiska i mechowiska. Są to najcenniejsze pod względem przyrodniczym zespoły roślinne z całą gamą roślin chronionych i rzadkich. Największe tereny ich występowania w dolinie Jęgrzni i rzeki Ełk znajdują się w granicach BPN.
- Zbiorowiska roślinności wodnej występują we wszystkich zbiornikach wodnych i stanowią cenny element ekosystemów.

Oprócz wymienionych grup zbiorowisk ważną rolę w krajobrazie i ekosystemie Gminy pełnią mniejsze powierzchniowo, ale liczne zakrzaczenia i zadrzewienia występujące wzdłuż linii brzegowej jezior i na terenach zabudowanych. W strefie przyjeziornej pełnią one rolę filtru biologicznego i wzmacniają skarpę przed degradacją podnosząc także odporność jezior na degradację. Na terenach zabudowanych podnoszą walory krajobrazowe i klimatyczne.

4.3.2 Formy ochrony przyrody

Pojęcie ochrona przyrody oznacza ogół działań ukierunkowanych na zachowanie w niezmienionym lub optymalnym stanie przyrody ożywionej i nieożywionej, a także krajobrazu. Głównym celem ochrony przyrody jest utrzymanie stabilności ekosystemów i procesów ekologicznych oraz zachowanie różnorodności biologicznej. Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody (Dz. U. 2013, poz. 627), formami ochrony przyrody są:

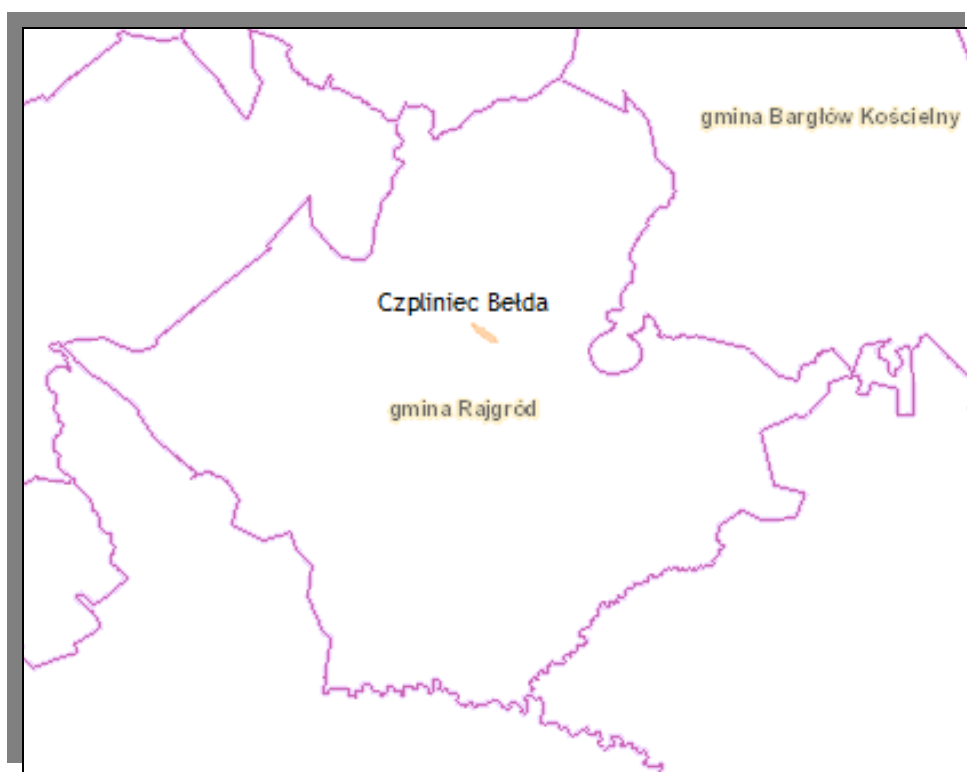
- parki narodowe,
- rezerwaty przyrody,
- parki krajobrazowe,
- obszary chronionego krajobrazu,
- obszary Natura 2000,
- pomniki przyrody,
- stanowiska dokumentacyjne,
- użytki ekologiczne,
- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,

- ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Na terenie Gminy Rajgród znajdują się:

- Rezerwat Czapliniec Bełda,
- Biebrzański Park Narodowy,
- Obszar Chronionego Krajobrazu Pojezierza Rajgrodzkiego,
- Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Ostoja Biebrzańska (PLB 200006),
- Projektowany Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dolina Biebrzy (PLH 200008)
- 3 pomniki przyrody
- Korytarz ekologiczny Dolina Biebrzy i Dolina Biebrzy-Puszcza Borecka

Rezerwat

Rycina 10 Położenie rezerwatu Czapliniec Bełda na terenie Gminy Rajgród

Źródło: www.geoserwis.gdos.gov.pl

Czapliniec Bętda

Rezerwat powstał w 1933 roku, powołany prawnie w 1958 r. na podstawie zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z 30.07.1958 (M.P. Nr 69, poz. 405).

Jest to rezerwat faunistycznych. Powołany w celu ochrony miejsc gnieźdzenia się czapli siwej (*Ardea cinerea*). Z czasem czaple przeniosły się na brzeg Jeziora Rajgrodzkiego. Obecnie rezerwat ten obejmuje fragment boru mieszanego z dorodnym, prawie dwustuletnim drzewostanem sosnowo-świerkowym. Ponadto w jego granicach występuje torfowisko przejściowe z wieloma rzadkimi gatunkami roślin. Powierzchnia całkowita rezerwatu to 11,6 ha. Obecnie rezerwat służy poznawaniu sukcesji roślinności.

Park Narodowy

Rycina 11 Położenie Biebrzańskiego Parku Narodowego wraz z otuliną na terenie Gminy Rajgród

Źródło: www.geoserwis.gdos.gov.pl

Biebrzański Park Narodowy

Został utworzony w 1993 roku w celu ochrony obszarów o najwyższych walorach przyrodniczych oraz wód powierzchniowych i podziemnych. Ze względu na niespotykane

w Europie tereny bagienno-torfowe oraz bardzo zróżnicowaną faunę, a w szczególności bogaty świat ptaków, park został umieszczony na liście obszarów chronionych konwencją RAMSAR. Jest to największy park narodowy w Polsce o powierzchni 59 223 ha. Ponad 1/4 powierzchni Biebrzańskiego Parku Narodowego 15547 ha stanowią lasy, grunty rolne - 18 182 ha, a nieużytki - słynne Bagna Biebrzańskie, w rzeczywistości najbardziej cenne przyrodniczo ekosystemy - 25 494 ha. Wokół Parku utworzono otulinę o powierzchni 66 824 ha. Rzeka Biebrza wraz ze swoimi starorzeczami, meandrami i zakolami stanowi główną oś hydrologiczną Parku. Szata roślinna parku odznacza się dużą różnorodnością, wysokim stopniem naturalności i obecnością wielu rzadkich gatunków. Jedną z jego charakterystycznych cech florystycznych jest dominacja świerka i duży udział gatunków borealnych i reliktyw glacialnych: brzoza niska, trzcinnik prosty, turzyca strunowa, turzyca życiowa, bażyna czarna, bagno zwyczajne, żurawina błotna, gnidosz królewski, tłustosz pospolity, wielosił błękitny, wierzba lapońska, skalnica torfowiskowa, niebielistka trwała, wetnianecka alpejska, borówka bagienna i szereg mszaków. W granicach Parku stwierdzono 90 gatunków podlegające ochronie całkowitej i 17 pod ochroną częściową, 45 gatunków tu występujących znalazło się na "Czerwonej liście roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce". Do najrzadszych gatunków należą: zanokcica zielona, skrzyp pstry, widłak wroniec, rosiczka długolistna, wążkrotka zwyczajna, tłustosz zwyczajny, płesznik zwyczajny, zaraza niebieska, niebielistka trwała, szachownica kostkowata, kosaciec bezlistny oraz 20 gatunków storczykowatych. Do najbardziej interesujących pod względem bogactwa florystycznego siedlisk zaliczyć należy obok mechowisk turzycowych - mineralne wyniesienia "grądy". Dolina Biebrzy jest unikatową w skali Europy enklawą dla ptaków wodno-błotnych. Obserwowano tu 271 gatunków ptaków, w tym ponad 180 lęgowych. Jest najważniejszą ostoją dubelta, kropiatki, orlika grubodziobego, rybitwy białoskrzydłej i derkacza w Europie Środkowej i Zachodniej. Dlatego też dolina Biebrzy została uznana przez BirdLife International za ostoję ptaków o randze światowej. Wśród drobnych ssaków uwagę zwraca pospolitość i wysokie zagęszczenie nornika północnego *Microtus oeconomus*, świadcząca o specyfice środowisk bagiennych. Z pozostałych ssaków na uwagę zasługują: wilk, wydra, łos i bóbr. Znajduje się tu największa w kraju ostoja łosia.

Obszary Chronionego Krajobrazu

Rycina 12 Położenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Pojezierza Rajgrodzkiego na terenie Gminy Rajgród

Źródło: www.geoserwis.gdos.gov.pl

Obszar Chronionego Krajobrazu Pojezierza Rajgrodzkie

Łączna powierzchnia tego obszaru to 12 027 ha. Celem jego powołania w roku 1982 była ochrona i zachowanie terenu o wysokich walorach przyrodniczych, kulturowych i wypoczynkowych. Ochrona Obszaru zrealizowana w ramach racjonalnej gospodarki rolnej i leśnej, polega na zachowaniu różnorodności biologicznej siedlisk przyrodniczych występujących na terenie Pojezierza Rajgrodzkiego. Obecnie na terenie Obszaru obowiązuje Rozporządzenie Nr 12/05 Wojewody Podlaskiego z dnia 25 lutego 2005 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pojezierza Rajgrodzkiego” (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 54 poz. 725 ze zm.).

Na Obszarze wprowadza się następujące zakazy:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;

- 2) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- 3) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- 4) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwoosuwickowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- 5) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- 6) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 7) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.

Obszary Natura 2000

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest systemem ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, wdrażanym od 1992 r. w sposób spójny pod względem metodycznym i organizacyjnym na terytorium wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej.

Sieć Natura 2000 tworzą dwa typy obszarów:

- obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO),
- specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO).

Na terenie Gminy Rajgród zlokalizowano 2 obszary należące do Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000:

- a) obszary specjalnej ochrony ptaków:
 - Ostoja Biebrzańska (PLB 200006).

b) projektowany specjalny obszar ochrony siedlisk:

- Dolina Biebrzy (PLH 200008).

Położenie ww. obszarów na terenie Gminy Rajgród przedstawiają poniższe ryciny.

Rycina 13 Położenie Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Ostoja Biebrzańska na terenie Gminy Rajgród

Źródło: www.geoserwis.gdos.gov.pl

Rycina 14 Położenie Projektowanego Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk Dolina Biebrzy na terenie Gminy Rajgród

Źródło: www.geoserwis.gdos.gov.pl

Ostoja Biebrzańska PLB 200006

Ostoja Dolina Biebrzy położona jest w Kotlinie Biebrzańskiej na obszarze Niziny Północnopodlaskiej. Stanowi ona rozległe, zatorfione obniżenie terenu, otoczone wysoczyznami morenowymi i równinami sandrowymi. Jest to obecnie największy kompleks dobrze zachowanych torfowisk niskich w Europie środkowej. Ostoja obejmuje obszar od ujścia Sidry po Narew.

W Dolinie Biebrzy wyróżnia się trzy baseny - górny (powyżej Rutkowszczyzny), środkowy (między Rutkowszczyzną a Osowcem) oraz dolny (między Osowcami ujściem Biebrzy do Narwii). Główną rzeką ostoi jest Biebrza. Większe jej dopływy to: Sidra, Netta z kanałem Augustowskim, Brzozówka, Ełk z Jegrznią i Wissa.

Biebrza i dolne odcinki jej dopływów regularnie wylewają w okresie wiosennym z czym związany jest strefowy układ roślinności, szczególnie dobrze widoczny w basenie dolnym. lasy zajmują tu ok. ¼ powierzchni ostoi, rosną zarówno na gruntach podmokłych (olsy porzeczkowe i torfowcowe, łąg olszowo-jesionowy czy bór bagienny), jak też na gruntach mineralnych (bory i grądy). Na całym terenie ostoi występują różne zarośla wierzbowe, w tym wierzby lapońskiej i brzozy niskiej.

W ostoi stwierdzono występowanie co najmniej 43 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Liczebności 19 gatunków mieszczą się w kryteriach

wyznaczania ostoi ptaków wprowadzonych przez BirdLife International. Ponadto 25 gatunków zostało zamieszczonych w Polskiej czerwonej księdze zwierząt. Ostoja Biebrzańska jest najważniejszą w Polsce i Unii Europejskiej ostoją wodniczki i orlika grubodziobego. Największa liczebność w Polsce i jedna z największych w Unii Europejskiej, osiągają ponadto: błotniak stawowy, cietrzew, derkacz, dubelt, uszatka błotna, kropiatka, rybitwa czarna i rybitwa białoskrzydła (w lata o wysokim poziomie wody). Bardzo ważna ostoja ptaków drapieżnych (kania ruda, kania czarna, bielik, błotniak zbożowy, gadożer, orzeł przedni i orzełek).

Dolina Biebrzy PLH 200008

Dolina Biebrzy należy do Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk. Jest szerokim, płaskim obniżeniem terenu wypełnionym torfem. Wyróżnia się w niej trzy niższe jednostki geomorfologiczne zwane basenami: północny - obejmuje dolinę na wschód od Sztabina, środkowy- od Sztabina do Osowca i południowy - od Osowca do ujścia Biebrzy do Narwi. Dominującymi siedliskami w obszarze są siedliska mokradłowe. Została powołana w celu ochrony rozległego, zatorfionego obniżenie terenu, otoczonego wysoczyznami morenowymi i równinami sandrowymi. Jest to obecnie największy kompleks dobrze zachowanych torfowisk niskich w Europie. Lasy zajmują ok.1/4 powierzchni ostoi, rosną zarówno na gruntach podmokłych (olsy porzeczkowe i torfowcowe, łąg olszowo-jesionowy czy bór bagienny), jak też na gruntach mineralnych (bory i grądy). Na całym terenie ostoi występują różne zarośla wierzbowe, w tym wierzby japońskiej i brzozy niskiej. Spośród ważnych dla Europy siedlisk przyrodniczych (wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej) na obszarze Doliny Biebrzy zidentyfikowano:

- starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki,
- górskie i niżowe murawy bliźniczkowe,
- zmiennowilgotne łąki trzęślicowe,
- ziólorośla górskie i ziólorośla nadrzeczne,
- naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne,
- zalewane muliste brzegi rzek,
- suche wrzosowiska,
- ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe,
- niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie,

- torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą,
- torfowiska przejściowe i trzęsawiska,
- górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk,
- grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny.

Obecnie trwa Projekt "Przygotowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000: SOO Dolina Biebrzy i OSO Ostoja Biebrzańska" o nr POIS.05.03.00-00-277/10, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko w ramach działania 5.3 priorytetu V. Realizacja projektu nie jest jeszcze zakończona.

Pomniki przyrody

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody ożywionej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów. Na terenie Gminy Rajgród znajdują się 3 pomniki przyrody. Najważniejsze informacje o pomnikach przyrody z terenu Gminy Rajgród przedstawiono w postaci poniższej tabeli. Dane pochodzą z Urzędu Miejskiego w Rajgrodzie.

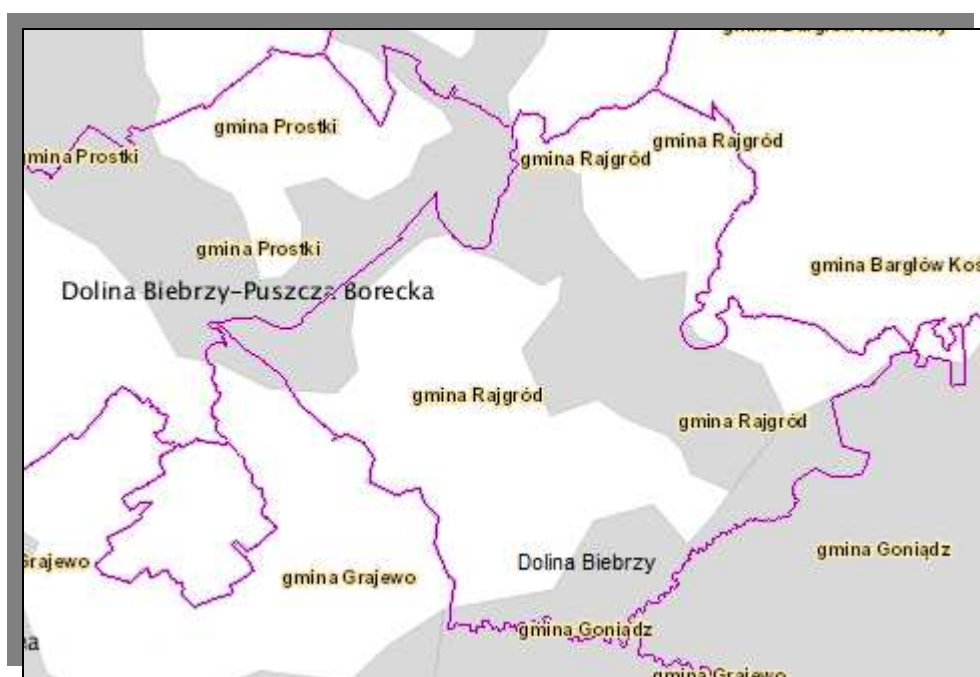
Tabela 6 Pomniki przyrody na terenie Gminy Rajgród

Lp.	Przedmiot ochrony	Lokalizacja	Charakterystyka
1.	Dąb szypułkowy	Rajgród	Wysokość - 31 m, wiek około 205 lat
2.	Dąb szypułkowy	Rajgród	Wysokość - 31 m, wiek około 205 lat
3.	Dąb szypułkowy	Rajgród	Wysokość - 26 m, wiek około 205 lat

Źródło: Opracowanie własne EKOTON sp. z o. o. na podst. danych uzyskanych z Urzędu Miejskiego w Rajgrodzie

Korytarze ekologiczne

Skuteczna ochrona wielu gatunków zwierząt wymaga nie tylko ochrony gatunkowej czy obszarowej. Niezbędne jest również zachowanie, łączności ekologicznej pomiędzy płatami siedlisk dostępnych dla tych zwierząt. Jest to szczególnie ważne w przypadkach gatunków o znacznych wymaganiach przestrzennych, jak np. duże drapieżniki. Zbyt małe i dodatkowo izolowane populacje zagrożone są wyginięciem ze względu na ich niewielką zmienność genetyczną i silny wpływ czynników losowych. Poszczególne gatunki zwierząt przemieszczają się najczęściej wielokrotnie wzdłuż tych samych obszarów - które dobrze znają i które zapewniają im bezpieczeństwo. Stąd istotna rola korytarzy ekologicznych umożliwiających zmniejszenie stopnia izolacji poszczególnych płatów siedlisk i ułatwienie przemieszczania się organizmów pomiędzy nimi, a co za tym idzie, zwiększenie prawdopodobieństwa kolonizacji izolowanych płatów. Korytarze powodują zwiększenie przepływu genów pomiędzy płatami siedlisk zapobiegające utracie różnorodności genetycznej oraz przeciwdziałające depresji wsobnej a także kształtują obniżenie śmiertelności, szczególnie wśród osobników młodych, wypartych z płatów dogodnych siedlisk, wskutek zachowań terytorialnych.

Rycina 15 Położenie korytarzy ekologicznych na terenie Gminy Rajgród

Źródło: www.geoserwis.gdos.gov.pl

Przez teren Gminy Rajgród przebiegają 2 korytarze ekologiczne - Dolina Biebrzy i Dolina Biebrzy-Puszcza Borecka, stanowiące część północnego korytarza ekologicznego. Najważniejszym zagrożeniem dla funkcjonowania korytarzy ekologicznych jest

przerywanie ich ciągłości przez infrastrukturę linową (drogi i linie kolejowe) oraz wylesianie powierzchni i rozwój obszarów zabudowanych.

Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów

W Polsce, ochroną gatunkową ścisłą i częściową objęte są gatunki roślin, zwierząt i grzybów wymienione w rozporządzeniach Ministra Środowiska:

- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. 2014, poz. 1409)
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. 2014, poz. 1348)
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. r. w sprawie ochrony gatunkowej grzybów (Dz. U. 2014, poz. 1408)

W stosunku do gatunków chronionych, rozporządzenia wprowadzają zakazy (np. niszczenia, zabijania, płoszenia, niszczenia schronień) oraz odstępstwa od tych zakazów. Na odstępstwo od zakazu w stosunku do gatunków chronionych należy uzyskać zezwolenie właściwego organu.

4.4 Gospodarka odpadami

Zgodnie z nowelizacją ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. 2006, Nr 144, poz. 1042 ze zm.) od 1 lipca 2013 roku gminy zapewniają czystość i porządek na swoim terenie i tworzą warunki niezbędne do ich utrzymania, a w szczególności zapewniają budowę, utrzymanie i eksploatację własnych lub wspólnych z innymi gminami regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK), obejmują wszystkich właścicieli zamieszkałych nieruchomości na terenie gminy systemem gospodarowania odpadami komunalnymi. Od 1 lipca 2013 r. Gmina Rajgród przejęła obowiązek odbioru odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości.

Zgodnie z *Planem Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2012 - 2017* w województwie podlaskim wydzielono cztery regiony gospodarki odpadami:

- Centralny (451,4 tys. mieszkańców),
- Południowy (150,4 tys. mieszkańców),
- Północny (269,9 tys. mieszkańców),

- Zachodni (329,3 tys. mieszkańców, w tym mieszkańcy gmin z województwa mazowieckiego: Andrzejewo, Boguty Pianki, Nur, Szulborze Wlk., Zaręby Kościelne).

W ramach tych regionów wydzielono się obszary objęte projektami finansowanymi w ramach POIiŚ. Gminy objęte projektami, ze względu na konieczność zachowania trwałości projektu oraz dla potwierdzenia uzyskania efektu ekologicznego kierują odpady do wskazanych instalacji regionalnych (przez wyznaczony okres trwałości projektu).

W regionach gospodarki odpadami wyznaczono następujące obszary:

- RGO Centralny: Obszar Białystok z instalacją termicznego przekształcania odpadów w ZUOK Białystok oraz pozostałymi instalacjami w ZUOK Hryniewicze.
- RGO Północny: Obszar Koszarówka.
- RGO Zachodni: Obszar Czartoria, Obszar Czerwony Bór.

Gmina Rajgród została przypisana do Obszaru Koszarówka. Zakład Zagospodarowania Odpadów w Koszarówce jest instalacją do składowania odpadów powstających w procesie mechaniczno - biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych.

Obecnie wszyscy mieszkańcy Gminy objęci są zorganizowaną zbiórką odpadów. W 2014 roku z terenu Gminy Rajgród zebranych zostało 750,74 Mg odpadów komunalnych. Selektywną zbiórką odpadów objętych jest 1769 mieszkańców.

Na terenie Gminy zbierane są następujące frakcje odpadów:

- zmieszane odpady komunalne,
- tworzywa sztuczne, opakowania wielomateriałowe i metal,
- papier i makulatura,
- szkło

Poniższa tabela prezentuje ilości materiałów zebranych selektywnie w latach 2013 - 2014.

Tabela 7 Rodzaje odpadów zbieranych w sposób selektywny i ich ilości w latach 2013-2014

	2013 r.	2014 r. (stan na 14 października)
Szkło [Mg]	8,8	13,97
Tworzywa sztuczne [Mg]	7,4	9,01
Makulatura [Mg]	5,8	4,43

Źródło: Dane uzyskane z Urzędu Miejskiego w Rajgrodzie

Szczególna uwaga Inspekcji Ochrony Środowiska zwrócona jest na odpady niebezpieczne, ze względu na ich największe negatywne oddziaływanie na środowisko w przypadku niewłaściwego postępowania przy zagospodarowaniu bądź utylizacji. Należą do nich m. in. wyroby zawierające azbest. Zgodnie z informacją uzyskana z Urzędu Miejskiego w Rajgrodzie w 2014 r. na terenie Gminy Rajgród znajdowało się 2823,86 Mg odpadów zawierających azbest. Gmina aktywnie uczestniczy w programie oczyszczania kraju z azbestu. Do końca roku 2014 ma być odebrane jeszcze 330,56 Mg wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy.

4.5 Klimat akustyczny

Hałasem przyjęto określać wszelkie niepożądane, nieprzyjemne, dokuczliwe, uciążliwe lub szkodliwe dźwięki oddziałujące na narząd słuchu i inne zmysły, oraz część organizmu człowieka. Z fizycznego punktu widzenia dźwięki te to drgania mechaniczne ośrodka sprężystego (gazu, cieczy lub ośrodka stałego). W zależności od źródła wystąpienia hałas można podzielić na dwa rodzaje - przemysłowy i komunikacyjny (drogowy, lotniczy, kolejowy). Hałas przemysłowy nie stwarza większych problemów, z uwagi na wymogi stawiane przez Centralny Instytut Ochrony Pracy, jak również z uwagi na dostępność metod ograniczania emisji do środowiska poprzez zastosowanie urządzeń i rozwiązań minimalizujących. Problemem jest natomiast hałas komunikacyjny, którego uciążliwość zarówno dla ludzi, jak i środowiska w głównej mierze uzależniona jest od: natężenia ruchu, udziału pojazdów ciężkich w strumieniu pojazdów, prędkości i stanu technicznego pojazdów, a także rodzaju i stanu nawierzchni. Długotrwałe przebywanie w strefie hałasu oddziałuje negatywnie na organizm ludzki powodując głównie uczucie zmęczenia, jak również stres, rozdrażnienia czy bezsenność. Ustawa prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 roku (Dz. U. 2013, poz. 1232 ze zm.) zgodnie z art. 3 pkt. 5, definiuje hałas jako dźwięki o częstotliwości od 16 Hz do 16 000 Hz. Hałas traktowany jest na gruncie tej ustawy jako emisja

wprowadzana bezpośrednio lub pośrednio, w wyniku działalności człowieka, do powietrza w postaci energii.

Podstawowym wymaganiem w tym zakresie jest nieprzekraczanie dopuszczalnych poziomów hałasu poza terenem objętym tytułem prawnym (prawo własności, użytkowanie wieczyste, dzierżawa, trwały zarząd etc.), w związku z eksploatacją urządzeń technicznych i obiektów budowlanych. Obowiązujące obecnie dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku określone zostały w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. 2014, poz. 112).

Klimat akustyczny województwa podlaskiego tworzy głównie komunikacja drogowa. Uregulowania prawne dotyczące zagadnienia ochrony przed hałasem zawiera ustawa Prawo ochrony środowiska. Według tej ustawy ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska poprzez utrzymanie poziomu hałasu poniżej dopuszczalnego, lub co najmniej na tym poziomie oraz zmniejszenie poziomu hałasu, co najmniej do dopuszczalnego, gdy nie jest on dotrzymany obecnie.

Corocznie na terenie województwa podlaskiego, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku prowadzi pomiary hałasu komunikacyjnego w wybranych punktach pomiarowo-kontrolnych. Badania przeprowadzane są w ramach planowych kontroli, a także w ramach działań interwencyjnych w wyniku skarg społeczeństwa. Na terenie Gminy Rajgród Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska nie przeprowadził badania hałasu komunikacyjnego.

W ramach działań minimalizujących można zastosować następujące środki ochrony przed hałasem komunikacyjnym:

1. ochrona przed hałasem „u źródła” - wszystkie przedsięwzięcia ingerujące w źródło dźwięku, powodujące zmniejszenie promieniowania energii akustycznej do środowiska. Dzieli się na następujące rodzaje zadań:

- ingerencja w konstrukcję pojazdów w celu zmniejszenia emisji hałasu,
- dobór konstrukcji arterii - emisja hałasu samochodowego jest m.in. efektem hałasu powodowanego interakcją kół i nawierzchni drogowej. Wypadkowa emisja hałasu zależy od rodzaju i jakości opon i nawierzchni drogowej,
- oddziaływanie na mniej hałaśliwą eksploatację pojazdów - istotne znaczenie dla zmniejszenia emisji hałasu pojazdów mają ograniczenia prędkości oraz zapobieganie częstym startom, hamowaniom, a szczególnie gwałtownym przyspieszeniom samochodów na niskich biegach i przy wysokich obrotach silników. Przyspieszanie samochodów występuje na ogół w obrębie skrzyżowań.

Dlatego też istotny efekt ograniczenia emisji hałasu można osiągnąć poprzez wymuszenie spokojnej jazdy ze stałą umiarkowaną prędkością stosując zsynchronizowaną sygnalizację świetlną tzw. „zieloną falę”.

2. urbanistyczne i architektoniczne - budowlane środki ochrony przeciwdźwiękowej - działania zmierzające do ograniczenia hałasu już wyemitowanego „do środowiska”.

Dzieli się na następujące grupy:

- budowa obwodnic miast, tworzenie nowych tras międzydzielnicowych, tworzenie nowych obwodnic wewnątrz miejskich. Rozwiązania te pozwalają na wyprowadzenie przede wszystkim ruchu ciężkiego oraz na zmniejszenie ruchu samochodów osobowych na terenach mieszkalnych,
- strefy „ruchu uspokojonego”. Ideą tworzenia stref jest hasło „jak najmniej ruchu samochodowego”. Realizowane jest ono poprzez: ograniczanie przepustowości ulic, ograniczanie prędkości, stwarzanie innych ograniczeń i utrudnień dla ruchu samochodów, całkowita eliminacja ruchu tranzytowego, tworzenie preferencji dla transportu zbiorowego, przyjaznego środowiska. Strefami takimi obejmowane są przede wszystkim obszary mieszkalne.

Architektoniczno - budowlane środki ochrony przeciwdźwiękowej:

- ekranowanie akustyczne - jest najczęściej stosowanym środkiem ochrony przeciwdźwiękowej w otoczeniu tras komunikacyjnych. Ekran akustyczny ma za zadanie zasłaniać odbiorcę przed dźwiękiem dochodzącym bezpośrednio od źródła. Dobrze zaprojektowane powinny służyć przede wszystkim do ochrony niskiej zabudowy mieszkaniowej. Aby ochronić wysoką zabudowę należy stosować rozwiązania specjalne: budowa drogi w wykopie, budowa tuneli lub półtuneli.
- architektoniczno - budowlane środki ochrony przeciwdźwiękowej. Najczęściej stosowanym rozwiązaniem jest podwyższanie izolacyjności akustycznej otworów okiennych. Dodatkową możliwością zabezpieczenia przed hałasem mieszkańców terenów zlokalizowanych wzdłuż tras komunikacyjnych jest odpowiednie ukształtowanie bryły budynku i funkcjonalne rozplanowanie pomieszczeń. Elewacje istniejących już budynków ekspozowane na hałas mogą być także chronione za pomocą przezroczystych ekranów zawieszanych na tej elewacji.

4.6 Promieniowanie elektromagnetyczne

Promieniowanie elektromagnetyczne (PEM) zaliczane jest do podstawowych zanieczyszczeń środowiska. Dzieli się je na naturalne i antropogeniczne. Naturalne - stale

występują w otoczeniu i określa się je mianem „tła”. Niejonizujące promieniowanie elektromagnetyczne od zawsze występuje w środowisku. Pochodzi ono z naturalnych źródeł takich jak Słońce, Ziemia, zjawiska atmosferyczne. Natomiast promieniowanie antropogeniczne związane jest szczególnie z liniami elektroenergetycznymi i instalacjami radiokomunikacyjnymi. Głównymi źródłami sztucznego promieniowania są: stacje bazowe telefonii komórkowej, stacje i linie energetyczne, stacje radiowe i telewizyjne oraz CB-radio i radiostacje amatorskie, wojskowe i cywilne urządzenia radionawigacji i radiolokacji, a nawet urządzenia powszechnego użytku: kuchenki mikrofalowe, monitory, aparaty komórkowe itp. Ciągły rozwój techniki powoduje znaczny wzrost ilości promieniowania elektromagnetycznego. Zasady ochrony przed oddziaływaniami (polami elektromagnetycznymi i hałasem) występującymi w otoczeniu linii elektroenergetycznych zostały zapisane w przepisach Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów (Dz. U. 2003, Nr 192, poz. 1883), Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. 2014, poz. 112) oraz w ustawie Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2013, poz. 1232 ze zm.). Znajomość problematyki oddziaływania linii energetycznych na środowisko ma istotne znaczenie przy ustalaniu zapisów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

W roku 2013 Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku zrealizował kolejny program badań pól elektromagnetycznych. Program ten zakładał skoncentrowanie pomiarów na obszarach dostępnych dla ludności tj. w centralnych dzielnicach lub osiedlach miast o liczbie mieszkańców przekraczającej 50tys. oraz w pozostałych miastach i na terenach wiejskich. Na terenie powiatu grajewskiego wytypowano do badań 2 punkty pomiarowe (w Szczuczynie i Wąsoszu). Oba punkty charakteryzowały się wynikami stanowiącymi 1,4 % wartości dopuszczalnej. Na podstawie przeprowadzonych pomiarów można stwierdzić, że w badanych w 2013 roku punktach pomiarowych, jak również w punktach badanych w latach poprzednich w powiecie grajewskim, nie stwierdzono przekroczeń dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych.

4.7 Zaopatrzenie w energię ciepłą i elektryczną

Gmina Rajgród nie posiada centralnego systemu ciepłowniczego. Zaopatrzenie w energię ciepłą, zarówno w zakresie potrzeb bytowych mieszkańców, jak i produkcyjnych, realizowane jest przez lokalne źródła energii. A więc zaopatrzenie w ciepło na potrzeby grzewcze i ciepłej wody jest realizowane wyłącznie w sposób indywidualny. Niewielkie zapotrzebowanie na ciepło obiektów publicznych i rozproszenie zabudowy nie sprzyjają tworzeniu scentralizowanej gospodarki ciepłej.

Źródła energii cieplnej na terenie Gminy Rajgród:

- Spółdzielnia Mieszkaniowa Lokatorsko - Własnościowa w Rajgrodzie,
- Budynek Urzędu Miasta i Gminy Rajgród,
- Szkoła Podstawowa w Rajgrodzie,
- Gimnazjum w Rajgrodzie,
- Zakład Doświadczalny Melioracji i Użytków Zielonych „Biebrza”,
- Nadleśnictwo Rajgród w Tamie,
- Szkoła Podstawowa w Rydzewie,
- Szkoła Podstawowa w Mieczach,
- Szkoła Podstawowa w Karczewie;

Ogrzewanie indywidualne bazuje w przeważającej ilości na węglu, w niewielkim stopniu wykorzystywany jest gaz płynny i olej opałowy. Coraz bardziej popularna staje się termomodernizacja budynków, w ramach której przeprowadzane modernizacje dotyczą wymiany kotłów w obiektach użyteczności publicznej z węglowych na olejowe lub na drewno.

Ogrzewanie indywidualne bazuje w przeważającej ilości na węglu, w niewielkim stopniu z gazu płynnego i oleju opałowego. Źródła ciepła istniejące na terenie Gminy Rajgród zaspakajają potrzeby mieszkańców. Jednak owe źródła wykorzystując jako paliwo węgiel, charakteryzują się niską sprawnością i wysokim poziomem emisji zanieczyszczeń do atmosfery.

W 2014 roku na terenie Gminy powstała farma wiatrowa będąca jedynym odnawialnym źródłem energii na terenie Gminy Rajgród.

Linie energetyczne i stacje transformatorowe, które znajdują się na terenie Gminy Rajgród pokrywają zapotrzebowanie mieszkańców. Rozprowadzenie energii elektrycznej do poszczególnych odbiorców odbywa się poprzez w większości napowietrzny system sieci SN 15 kV. Stan techniczny sieci jest różny w zależności od odcinka. Zasilania indywidualnych odbiorców dokonuje się poprzez układ sieci SN, które na wielu odcinkach wymagają modernizacji lub remontu. Na terenie Gminy zlokalizowanych jest szereg stacji transformatorowych słupowych. W Mieście Rajgród oraz w ośrodkach wypoczynkowych istnieją stacje murowane parterowe i wieżyczkowe. W ostatnich latach poza terenem Miasta Rajgród nie była prowadzona modernizacja sieci energetycznej. Ze względu

na rosnące zapotrzebowanie na energię elektryczną należy wziąć pod uwagę możliwości budowy nowych stacji transformatorowych.

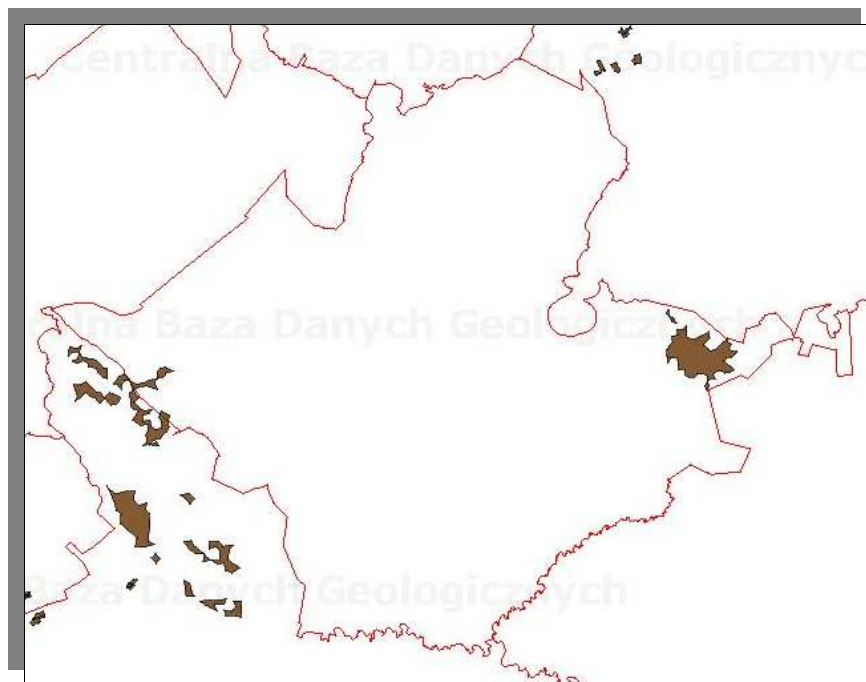
4.8 Zaopatrzenie w gaz

W Gminie Rajgród brak jest sieci gazowej. Fakt ten dodatkowo zmniejsza możliwości tworzenia alternatywnych źródeł ciepła. Zapotrzebowanie na gaz do użytku gospodarstw domowych pokrywane jest butlami 11 kg z gazem propan - butan. Dystrybucję wspomaga gęsta sieć punktów wymiany butli.

4.9 Złoże surowców

Eksploracja kopalin powoduje powstawanie w środowisku naturalnym zmian często nieodwracalnych. Ograniczenie się eksploatacji do jednej warstwy z równoczesnym przenoszeniem się z eksploatacją na inne złoże, powoduje niszczenie terenów oraz pozostawanie wartościowych partii złóż. Dotyczy to w szczególności wyrobisk o stosunkowo małej powierzchni, z reguły nieprzekraczającej 1 ha. Zwykle są to wyrobiska o niewielkiej głębokości, czynne czasowo w miarę potrzeb. Wynikiem takiej działalności jest pokrycie terenu dużą ilością wyrobisk, często niezagospodarowanych. Aby ograniczyć negatywny wpływ eksploatacji kopalin na środowisko należy eliminować „dziką eksploatację” i nie dopuszczać do podejmowania wydobycia kopalin bez wymaganej koncesji.

Według danych Państwowego Instytutu Geologicznego zamieszczonych w systemie MIDAS, na terenie Gminy Rajgród znajdują się 2 złoża kruszyw naturalnych. Lokalizację i charakterystykę złóż prezentuje poniższa rycina.

Rycina 16 Złóża zlokalizowane na terenie Gminy Rajgród

Źródło: www.bazagis.pgi.gov.pl

Oba złoża (Kosówka-Toczyłowo oraz Woźna Wieś) zlokalizowane na terenie Gminy Rajgród to kruszywa naturalne. Złóża są rozpoznane wstępnie a nadzór nad nimi pełni Okręgowy Urząd Górniczy - Lublin.

4.10 Nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2013, poz. 1232 ze. zm.) zakład stwarzający zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, w zależności od rodzaju, kategorii i ilości substancji niebezpiecznej znajdującej się w zakładzie uznaje się za zakład o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii (ZZR), albo za zakład o dużym ryzyku wystąpienia awarii (ZDR). Zgodnie z ww. ustawą poważna awaria to zdarzenie, w szczególności emisja, pożar lub eksplozja, powstałe podczas procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi oraz środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem. Również zgodnie z przywołanym powyżej aktem prawnym przez poważną awarię przemysłową rozumie się poważną awarię w zakładzie. Wystąpienie poważnej awarii przemysłowej związane jest z bezpośrednim zagrożeniem środowiska naturalnego. Ochrona środowiska przed poważną awarią oznacza zapobieganie zdarzeniom mogącym powodować awarię oraz ograniczenie jej skutków dla ludzi i środowiska.

WIOŚ w Białymstoku prowadzi rejestr obiektów mogących spowodować poważne awarie (zakłady dużego ryzyka i zakłady zwiększonego ryzyka oraz pozostałe zakłady), a także kontroluje te obiekty. Na terenie Gminy Rajgród nie ma zakładów wpisanych do rejestru.

Na terenie Gminy Rajgród mogą wystąpić zdarzenia stwarzające zagrożenie dla ludzi, mienia i środowiska wymagające prowadzenia akcji ratowniczych kwalifikowanych jako ratownictwo techniczne, a są to:

- Katastrofy i awarie budowlane,
- Awarie infrastruktury komunalnej,
- Wywroty drzew, rusztowań, dźwigów,
- Zdarzenia spowodowane siłami natury.

Na terenie Gminy mogą wystąpić zagrożenia spowodowane nagłym przejściem frontów atmosferycznych - powodzie, huragany, pożary, susze, gradobicia. Gwałtowne burze z gradobiciem, czyniące znaczne spustoszenia w zagrodach i na polach są również dużym zagrożeniem dla środowiska przyrodniczego. Susza, powoduje wyschnięcie cieków, obniżenie się poziomu wód gruntowych, znaczne obniżenie się poziomu wód w rzekach. Skutkiem suszy jest więc zwiększenie stężeń zanieczyszczeń w wodach, śnięcie ryb w rzekach, usychanie upraw rolnych i leśnych. Takie zagrożenie występuje głównie w wymiarze lokalnym.

Niebezpieczeństwo pożarowe w Gminie stwarzają przede wszystkim indywidualne gospodarstwa rolne, obszary leśne, oraz obiekty użyteczności publicznej. Najwięcej pożarów powstaje w gospodarce rolnej i lokalach mieszkalnych.

4.11 Edukacja ekologiczna

Pod pojęciem edukacja ekologiczna rozumie się formowanie wiedzy, rozwijanie wrażliwości oraz chęci działania na rzecz kształtowania, ochrony i poszanowania środowiska przyrodniczego. Edukacja ekologiczna może przybierać różne formy, w tym:

- Kształcenie ustawiczne - głównie poprzez programy edukacyjne, wykłady,
- Kształtowanie dzieci i młodzieży w zakresie ekologii - z wykorzystaniem gier, zabaw, inscenizacji, pomiarów,
- Zielone szkoły - poprzez bezpośredni kontakt z przyrodą

W powiecie grajewskim, podobnie jak w całym kraju, edukację dla zrównoważonego rozwoju prowadzi się w formalnym systemie kształcenia oraz poza nim. Działania na rzecz edukacji ekologicznej w powiecie podejmowane są przez Starostwo Powiatowe, poszczególne gminy powiatu, Nadleśnictwa, Biebrzański Park Narodowy, Związek Harcerstwa Polskiego, koła przyrodnicze, szkoły oraz przez samych mieszkańców powiatu. Formy edukacji ekologicznej są bardzo różne.

Aktywność władz powiatowych i gminnych, koncentruje się głównie na wspieraniu edukacji ekologicznej w szkołach, organizowaniu spotkań przedstawicieli samorządów z młodzieżą szkolną i prelekcji o tematyce ekologicznej, a także organizowaniu tradycyjnych akcji społecznych takich jak „Sprzątanie Świata”, „Dzień Ziemi”, „Dzień wiosny”, angażujących mieszkańców poszczególnych gmin, w tym głównie młodzież, do działań proekologicznych. W ramach akcji „Sprzątanie Świata” uczniowie sprzątają zazwyczaj tereny wokół szkoły lub pobliskie tereny leśne. Dodatkowo na terenie powiatu organizowane są liczne inicjatywy mające na celu podnoszenie wiedzy z tematyki przyrodniczej i środowiskowej, organizowane zarówno przez instytucje administracji publicznej, placówki szkolne oraz organizacje pozarządowe.

Przykładem działań z zakresu edukacji ekologicznej na terenie Gminy Rajgród są:

- w związku z sąsiedztwem Biebrzańskiego Parku Narodowego w szkołach dużą wagę przykładana się do edukacji przyrodniczej związanej z ochroną przyrody i parkami narodowymi,
- w lokalnej gazecie „Rajgrodzkie Echa” pojawiają się artykuły, poruszające problematykę ochrony środowiska,
- akcje zalesiania i tworzenia skupisk roślinności prowadzone jest przy udziale młodzieży szkolnej pod nadzorem Nadleśnictwa Rajgród,
- w celu zaspokojenia potrzeb rekreacyjno - wypoczynkowych mieszkańców i turystów tworzone są gospodarstwa ekologiczne i agroturystyczne,
- w szkołach prowadzone są wykłady i pogadanki, konkursy na temat ochrony przeciwpożarowej i szkodliwości wypalania łąk,
- organizowany jest przegląd filmów o tematyce ekologicznej „EkoRaj” oraz amatorskie wystawy zdjęć przyrodniczych.

W większości szkół podstawowych i gimnazjalnych działają koła Ligi Ochrony Przyrody tzw. szkolne kluby przyrodników, w ramach których organizowane są konkursy, wystawy i wycieczki mające na celu upowszechnienie wiedzy ekologicznej wśród dzieci i młodzieży.

Niedawno, dla Szkoły Podstawowej im. H. Sienkiewicza w Rajgrodzie opracowany został Program edukacji ekologicznej EKOKLASA. Program przeznaczony jest dla uczniów klas I-III. Program opiera się na treściach programowych I etapu edukacyjnego podstawy programowej, zawiera jednak zagadnienia wykraczające poza treści ujęte w/w podstawie. Treści dobrane są w taki sposób, aby były ciekawe, pobudzały do myślenia, poszukiwania, a przede wszystkim do działania. Zostały ujęte w następujące moduły tematyczne: Pojęcia ekologiczne, czyli mała porcja teorii, Gospodarka odpadami, Śladami ZSEE, Ochrona przyrody, „Zielona Wyspa”- zieleń wokół Szkoły, Woda i My. W każdym module zostały określone osiągnięcia ucznia w formie wiadomości, umiejętności i postaw.

Główny nacisk w programie kładzie się przede wszystkim na działania dzieci w środowisku i dla środowiska. Zaplanowano więc szereg konkretnych zadań do wykonania: opracowanie Dekalogu Ekologa i Kalendarza Ekologicznego, segregacja śmieci w szkole, zbiórka makulatury, zużytych baterii, płyt CD, przeprowadzenie warsztatów edukacyjnych pod hasłem: jak prawidłowo sortować odpady?, zorganizowanie eko-giełdy, przeprowadzenie akcji w szkole i wśród rodziców, mającej na celu promocję zakupu środków czystości w postaci koncentratów oraz papieru z recyklingu, przeprowadzenie akcji "bidon kontra plastikowa butelka" oraz "śniadaniówka kontra folia aluminiowa", wykonanie prezentacji multimedialnej "Co należy zrobić z ZSEE?", wykonanie ulotki informacyjnej na temat ZSEE -adresy miejsc oddawania ZSEE w najbliższej okolicy; zorganizowanie zbiórki ZSEE na terenie szkoły, zorganizowanie wycieczki do Biebrzańskiego Parku Narodowego, oczyszczalni ścieków i ujęcia wody, zorganizowanie konkursu na projekt ogródka przed szkołą, udział uczniów w realizacji zwycięskiego projektu poprzez uczestniczenie w pracach ogrodniczych, wykonanie inwentaryzacji roślin rosnących na terenie szkoły według klucza, opracowanie treści tablic i wykonanie ścieżki edukacyjnej „Rośliny wokół nas”. Swoistego rodzaju „klamrą spinającą” wszystkich wymienionych działań będzie międzyklasowy konkurs na miano „EKOKLASY”, bowiem suma punktów zdobytych w poszczególnych konkursach zdecyduje, która klasa uzyska tytuł „EKOKLASA.” Konkurs ten powinien odegrać tę szczególną rolę mobilizując uczniów do większego zaangażowania w działania na rzecz klasy.

Realizacja wymienionych zadań ma angażować nie tylko uczniów, ale także rodziców, nauczycieli i innych pracowników szkoły, bowiem wszyscy jesteśmy partnerami walce o ochronę środowiska. Dla prawidłowej i efektywnej realizacji przedstawionego programu jest szczególnie ważne szerokie stosowanie metod aktywizujących przy jednoczesnym ograniczaniu do minimum metod podających. Proponujemy wykorzystywanie w pracy z uczniami następujących metod: zajęcia terenowe, wycieczki, eksperyment, pomiar, działalność praktyczna, praca z materiałami źródłowymi, lekcje multimedialne, analiza plansz, foliogramów, map, programów multimedialnych, pogadanki, dyskusje, burza mózgów, film, rozwiązywanie zadań z kart pracy, obserwacje kierowane i spontaniczne.

Sprawna i efektywna realizacja programu wymaga od nauczyciela także stosowania odpowiednich, urozmaiconych form pracy, tj. jednolitych (indywidualnej, grupowej, zbiorowej) oraz zróżnicowanych, uwzględniających różnice indywidualne między uczniami. Szczególnie korzystna i zalecana jest praca grupowa, która uczy dzieci współpracy, odpowiedzialności za siebie, kolegów i powierzone zadania.

Warunkiem koniecznym do realizacji opracowanego programu jest utworzenie szkolnej pracowni ekologicznej, wyposażonej w nowoczesne zaplecze techniczne, tj. tablica interaktywna, projektor multimedialny, laptopy, głośniki, urządzenie wielofunkcyjne, aparat fotograficzny oraz różnorodne środki dydaktyczne np. mapy, plansze edukacyjne, foliogramy, multimedialna encyklopedia przyrody, atlasy, filmy DVD, plansze interaktywne.

Niestety w 2014 roku nie udało się wdrożenie Programu z powodu braku uzyskania funduszy zewnętrznych. Gmina planuje uzyskanie funduszy w kolejnych latach.

Na terenach cennych przyrodniczo edukacja prowadzona jest przez administrację lasów państwowych (Nadleśnictwa) oraz Biebrzański Park Narodowy. W Nadleśnictwach edukacja prowadzona jest w oparciu o naturalne walory przyrodnicze tego obszaru, m.in. kompleksy leśne, rezerваты przyrody i bogatą różnorodność siedlisk leśnych i śródpolnych. Upowszechnianie wiedzy o środowisku naturalnym prowadzone jest poprzez system zintegrowanych działań, do których należą:

- różnorodne zajęcia edukacyjne z młodzieżą szkolną,
- zajęcia terenowe,
- spotkania z leśnikami w szkołach,
- akcje, konkursy i imprezy okolicznościowe skierowane do dzieci i młodzieży szkolnej, studentów, poszczególnych grup zawodowych oraz społeczności lokalnej,
- współpraca z mediami w zakresie edukacji przyrodniczej i promocji regionu.

Warunkiem koniecznym powodzenia działań z zakresu ochrony środowiska jest prowadzenie edukacji ekologicznej wszystkich grup społecznych. Równie ważna, obok edukacji ekologicznej dzieci i młodzieży jest edukacja ekologiczna dorosłych. Najlepszym i najszybszym sposobem podniesienia świadomości ekologicznej dorosłych jest zaangażowanie możliwie dużej liczby mieszkańców w procesy decyzyjne. Wymaga to ustanowienia odpowiednich zapisów prawnych i szerokiego informowania społeczeństwa o przysługującym mu prawie do podejmowania decyzji mających wpływ na stan środowiska.

4.12 Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej pociągnęło za sobą wiele zobowiązań, z których nasze państwo musi się wywiązać. Z racji na duży nacisk stawiany na ochronę środowiska w państwach członkowskich, Polska przyjęła m.in. wytyczne Dyrektywy 96/61/WE (tzw. dyrektywy IPPC). Zgodnie z tym dokumentem nasze państwo dąży do dostosowania istniejących technologii do najlepszych dostępnych technik (ang. BAT - Best Available Techniques). W odpowiedzi na prawo unijne powstała w Polsce Polityka ekologiczna państwa na lata 2009 - 2012 z perspektywą do roku 2016. Zakłada ona działania zmierzające do racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych, które posłużyły do wyznaczanie kierunków ochrony środowiska na terenie analizowanej Gminy.

Racjonalne wykorzystanie materiałów

Zmniejszenie materiałochłonności i odpadowości produkcji jest jednym z ważniejszych celów polityki ekologicznej, gdyż jest to jedna z dróg realizacji zasady likwidacji zanieczyszczeń, uciążliwości i zagrożeń u źródła, która ponadto pozwala na uzyskanie korzyści gospodarczych w postaci zmniejszenia nakładów na produkcję, a w konsekwencji zmniejszenia obciążeń obywateli z tytułu wykorzystywania zasobów naturalnych i ochrony środowiska.

Celem długookresowym (do 2025 r.) jest pełne wdrożenie idei zrównoważonej produkcji i konsumpcji, dla której zmniejszenie materiałochłonności i odpadowości produkcji jest celem głównym, a także zasad stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT), wynikiem wprowadzenia których jest istotne zmniejszenie materiałochłonności i odpadowości produkcji oraz poprawa efektywności ekonomicznej procesów wytwórczych.

Racjonalna gospodarka wodą

Działania dla zrationalizowania użytkowania wód powinny brać jako punkt wyjścia możliwości ekosystemów wodnych - ilościowe i jakościowe. Powinny one objąć wszystkie dziedziny gospodarki korzystające z zasobów wód, w tym przede wszystkim:

- przemysł,
- gospodarkę komunalną,

- rolnictwo.

Zastosowanie najlepszych dostępnych technik produkcji przemysłowej i najlepszych dostępnych praktyk rolniczych powinno doprowadzić do zmniejszenia zapotrzebowania na wodę i do ograniczenia ładunków odprowadzanych do odbiorników zanieczyszczeń. Racjonalizacja zużycia wody w gospodarstwach domowych powinna zmierzać przede wszystkim do ograniczenia jej marnotrawstwa, stosowania wodoszczędnej aparatury czerpalnej i sprzętu gospodarstwa domowego oraz dalszego rozwoju pomiaru zużycia wody. Konieczne jest również dalsze ograniczanie strat w systemach rozprowadzania wody. Podstawowymi instrumentami stymulującymi racjonalizację zużycia wody oraz ilości i jakości odprowadzanych ścieków powinna być cena usług wodociągowych i kanalizacyjnych odzwierciedlająca realną wartość wody, łącznie z ochroną zasobów wodnych, w aspekcie samofinansowania się zakładów dostarczających wodę i odprowadzających ścieki (taryfy za usługi) i samofinansowania się gospodarki wodnej (opłaty za szczególne korzystanie z wód). W przypadku odprowadzania ścieków do kanalizacji opłaty taryfowe powinny być powiązane z kontrolą zanieczyszczeń u źródła ich powstawania i być uzależnione od odprowadzanego ładunku zanieczyszczeń.

Dla wdrożenia podstawowych zasad w perspektywie długookresowej (do 2025 r.) przewiduje się pełne wdrożenie idei zrównoważonej produkcji i konsumpcji w odniesieniu do zużycia wody na cele przemysłowe, komunalne i rolnicze, wprowadzenie zasady stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT) w systemach poboru, uzdatniania i dystrybucji wody oraz osiągnięcie wskaźników zużycia wody na jednostkę lub wartość produkcji oraz na jednego mieszkańca nie przekraczających średnich wartości dla państw należących do Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD).

Racjonalne wykorzystanie energii

Jednym z podstawowych celów polityki ekologicznej jest zmniejszanie energochłonności gospodarki, zarówno procesów wytwórczych jak i świadczenia usług oraz konsumpcji. Pomimo znaczącego zmniejszenia energochłonności wytwarzania dochodu narodowego w latach 1990 - 1997 w ramach dotychczasowej polityki ekologicznej i restrukturyzacji gospodarczej (z ponad 2 ton oleju ekwiwalentnego/1 tys. USD PKB do ok. 1,2 tony), wskaźnik ten jest w dalszym ciągu ok. dwukrotnie wyższy niż w krajach OECD i Unii Europejskiej (podobnie jak wskaźniki zużycia materiałów i surowców). Podstawowe założenia polityki energetycznej państwa przewidują, że w związku z dalszym urealnianiem cen energii, postępem w modernizacji i restrukturyzacji działalności gospodarczej oraz wzrostem świadomości społecznej sprzyjającej oszczędzaniu energii,

zużycie energii w przeliczeniu na jednostkę krajowego produktu będzie się nadal zmniejszać.

Zasadnicze kierunki działań w zakresie dalszego zmniejszania jednostkowego zużycia energii we wszystkich dziedzinach sfery produkcji, świadczenia usług i konsumpcji powinny dotyczyć:

- Podtrzymania i rozszerzenia występujących już tendencji w zakresie zmian struktury wytwarzania dochodu narodowego, poprzez dalsze ograniczanie aktywności najbardziej energochłonnego przemysłu ciężkiego oraz rozwój przemysłu wysokiej techniki i sektora usług,
- Szerokiego wprowadzenia wysoce energooszczędnych technologii i urządzeń w tych dziedzinach produkcji i usług, których aktywność zostanie utrzymana lub będzie wzrastać (przy czym powinny one zapewniać zarówno zmniejszenie energochłonności samych procesów wytwórczych jak i poprawę parametrów energetycznych końcowych wyrobów), a także szerokiego wprowadzenia takich technologii i urządzeń do stosowania w gospodarstwach domowych, instytucjach publicznych i obiektach użyteczności publicznej,
- Zmniejszenia strat energii, zwłaszcza energii cieplnej, w systemach przesyłowych, poprawy parametrów energetycznych budynków oraz dalszego podnoszenia sprawności wytwarzania energii i tym samym dalszej poprawy relacji pomiędzy ilością wytwarzanej energii finalnej oraz ilością zużywanej energii pierwotnej.

Działaniom w zakresie zmniejszania energochłonności musi towarzyszyć kontynuowanie przedsięwzięć zmieniających sposób zaspokajania istniejących potrzeb energetycznych, przede wszystkim strukturę wykorzystania nośników energii, w kierunku dalszego zwiększania udziału energii elektrycznej w ogólnym zużyciu energii finalnej (a zmniejszania finalnego zużycia energii pochodzącej bezpośrednio ze spalania paliw), zwiększania udziału w produkcji energii gazu i ropy naftowej (w miejsce węgla), poprawy jakości węgla i innych paliw, a także wzrostu udziału w produkcji energii elektrycznej i cieplnej energetycznych nośników odnawialnych (energia wody i wiatru, energia geotermalna, energia słoneczna, energia z biomasy) oraz pochodzących z odpadów.

Ochrona gleb

Zapewnienie racjonalnego wykorzystania występujących w Polsce zasobów gleb, łączącego w sobie racjonalność ekonomiczną, zwłaszcza w ujęciu długookresowym, oraz racjonalność ekologiczną, powinno polegać na:

- Ograniczeniu zakresu zagospodarowywania gleb w sposób, który nie odpowiada w pełni ich przyrodniczym walorom, poprzez przeciwdziałanie przejmowaniu gleb nadających się do wykorzystania rolniczego lub leśnego, a także stwarzających np. cenne możliwości w zakresie tworzenia służących zachowaniu różnorodności biologicznej użytków ekologicznych, na inne cele, zwłaszcza dla potrzeb realizacji różnego typu inwestycji,
- Zmniejszeniu skali ograniczeń, jakie dla optymalnego wykorzystania biologicznego potencjału gleb w ramach zagospodarowania rolniczego, leśnego lub czysto ekologicznego stwarzają procesy degradacji spowodowanej imisją zanieczyszczeń, a także erozją oraz niewłaściwą agrotechniką (w tym niewłaściwie wykonanymi melioracjami) na terenach podatnych na erozję, wokół cieków i zbiorników wodnych, itp.,
- Lepszym dostosowaniu do naturalnego, biologicznego potencjału gleb, formy ich zagospodarowania rolniczego lub leśnego oraz przyjętych kierunków i intensywności produkcji (rodzaju uprawianych lub hodowanych gatunków oraz stosowanych metod uprawy i hodowli), z ewentualnym uwzględnieniem możliwości korygowania naturalnych własności gleby (np. poprzez nawożenie, najlepiej organiczne, lub odkwaszające wapnowanie), a także z uwzględnieniem warunków ekonomicznej opłacalności,
- Eliminacji produkcji rolniczej, lub odpowiedniej zmianie struktury upraw, na glebach zanieczyszczonych substancjami niebezpiecznymi dla zdrowia, wszędzie tam, gdzie stopień tego zanieczyszczenia przekracza dopuszczalne wskaźniki.

W horyzoncie długookresowym (do 2025 r.) należy uzyskać stan, w którym powierzchnia terenów rekultywowanych w skali jednego roku będzie nie mniejsza niż powierzchnia terenów przekazywanych do rekultywacji po ich uprzednim, nierolniczym wykorzystaniu. Będzie przy tym stosowana zasada pełnego rekompensowania nakładów na rekultywację przez poprzedniego użytkownika.

Wzbogacanie i racjonalna eksploatacja zasobów leśnych

W gospodarce leśnej w Polsce dominuje obecnie model racjonalnego użytkowania zasobów. Odchodzi się stopniowo od surowcowego modelu gospodarstw leśnych w kierunku rozwijania trwale zrównoważonej wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, której elementem jest także ochrona różnorodności biologicznej w lasach. Zasady trwałego rozwoju lasów i leśnictwa ujęte są w dokumencie Polityka leśna państwa przyjętym w kwietniu 1997 r. przez Radę Ministrów. W dokumencie tym wyznaczono cele i kierunki rozwoju leśnictwa, ogromną wagę przypisując ochronie zasobów przyrodniczych lasów i zwiększenia ich powierzchni. Do Polityki opracowane zostały programy działań: Krajowy program zwiększania lesistości i Instrukcja wielkoobszarowej inwentaryzacji stanu lasu. W celu ujednoczenia polityki leśnej stworzone zostały również wytyczne wskazujące kierunek działania: Ramowe wytyczne w sprawie zakresu i stopnia szczegółowości prognozy oddziaływania na środowisko planu urządzenia lasu, Ramowe wytyczne w sprawie projektowania w planie urządzenia lasu zadań z zakresu ochrony przyrody dla obszaru Natura 2000 na gruntach w zarządzie nadleśnictwa.

Ochrona zasobów kopalin

Ochrona zasobów kopalin będzie koncentrowała się na ograniczaniu wydobycia, jeśli możliwe jest znalezienie substytutu danego surowca (na bazie surowców odnawialnych lub odpadów), spełniającego wymogi efektywności ekologiczno-ekonomicznej, a także na zmniejszaniu zużycia surowca w przeliczeniu na jednostkę produktu. Poszukiwanie i wykorzystywanie spełniających określone kryteria substytutów kopalin będzie wspierane finansowo drogą pośrednich i bezpośrednich subsydiów. Równocześnie będzie doskonała polityka koncesyjna wykorzystująca instrumenty ekonomiczne nawiązujące do wartości kopaliny podstawowej i towarzyszącej w złożu.

5. PODSUMOWANIE STANU OBECNEGO

W celu uporządkowania informacji zebranych m.in. w wyniku dokonanej analizy stanu aktualnego środowiska naturalnego Gminy Rajgród oraz innych zebranych w trakcie prac danych i informacji posłużono się analizą SWOT.

Analiza **SWOT** jest narzędziem, dzięki któremu można zanalizować i rozpoznać silne i słabe strony, a także istniejące i potencjalne szanse i zagrożenia płynące z szerokiej gamy czynników.

W poniższej tabeli przedstawiono strategiczne czynniki, istotnie wpływające w dalszych rozdziałach Programu na formułowanie celów, kierunków i zadań zmierzających do poprawy stanu środowiska Gminy Rajgród.

W wyniku analizy określono mocne i słabe strony Gminy (czynniki wewnętrzne), a na tej podstawie wyznaczono szanse i zagrożenia (czynniki zewnętrzne), rozpatrując je nie tylko pod kątem ochrony środowiska, lecz także w kontekście czynników społeczno - gospodarczych związanych pośrednio lub bezpośrednio ze środowiskiem, kierując się nadrzędną zasadą zrównoważonego rozwoju, na której założeniach opiera się niniejszy Program. W kolejnym etapie przypisano wartości od 1 do 5 poszczególnym elementom, aby określić siłę oddziaływania i ustalić priorytetowe czynniki w każdej z grup. Wśród szans i zagrożeń wyróżniono potencjalne i obecne oraz przypisano im przewidywany trend zmian.

Tabela 8 Analiza czynników wewnętrznych Gminy Rajgród

Grupy czynników	ZESTAWIENIE MOCNYCH I SŁABYCH STRON GMINY RAJGRÓD	
	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
ŚRODOWISKOWE (stan i ochrona środowiska oraz stan infrastruktury ochrony środowiska)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atrakcyjne położenie Gminy pomiędzy Biebrzańskim Parkiem Narodowym a Pojezierzem Rajgrodzkim ▪ Dobry stan wód Jeziora Rajgrodzkiego ▪ Mało przekształcone środowisko naturalne i wysokie walory przyrodnicze regionu ▪ Duża powierzchnia leśna (30 % obszaru Gminy) ▪ Liczne formy ochrony przyrody pozwalające na rozwój turystyki ▪ Wysoki odsetek mieszkańców (80 %) korzystający z sieci wodociągowej ▪ stały wzrost długości sieci kanalizacyjnej ▪ Wzrost popularności przyzagrodowych oczyszczalni ścieków ▪ Korzystne warunki do rozwoju agroturystyki ▪ Dobry stan jakości powietrza atmosferycznego ▪ Bogate zasoby wód podziemnych i dobry ich stan chemiczny ▪ Brak przekroczeń dopuszczalnych wartości promieniowania elektromagnetycznego 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zły stan jakości JCW (rzeka Jegrznia) ▪ Niewielki stopień skanalizowania Gminy a tym samym duża ilość zbiorników na ścieki, których stan nie jest zadowalający lub nie ma pełnej informacji na ich temat ▪ Niewielkie zasoby złóż naturalnych ▪ Znaczne nasilenie ruchu samochodów ciężarowych o dużej ładowności po drogach nieprzystosowanych do dużych obciążeń - głównie drogi krajowe ▪ Zanieczyszczenie odpadami lasów i obrzeży jezior po sezonie letnim
KULTUROWE (dziedzictwo kulturowe i historyczne, turystyka i infrastruktura turystyczna)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dobrze rozwinięta sieć szlaków turystycznych ▪ Bogate dziedzictwo historyczne i kulturowe analizowanego regionu ▪ Liczne zabytki 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niewystarczająca, w stosunku do możliwości, oferta kulturalna i turystyczna

Grupy czynników	ZESTAWIENIE MOCNYCH I SŁABYCH STRON GMINY RAJGRÓD	
	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
GOSPODARCZE (inwestycje, przedsiębiorstwa, pozostała infrastruktura)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mała liczba zakładów przemysłowych uciążliwych dla środowiska ▪ Linie energetyczne i stacje transformatorowe pokrywające zapotrzebowania mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Brak sieci ciepłowniczej - budynki ogrzewane są indywidualnie surowcami nieodnawialnymi - emisja niska
SPOŁECZNE (ludność, migracje, demografia)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Duży odsetek ludności w wieku produkcyjnym (ponad 63 %) ▪ W miarę stała liczba ludności w Gminie na przestrzeni ostatnich 10 lat 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ujemny przyrost naturalny

Źródło: Opracowanie własne Ekoton. sp. z o.o.

Tabela 9 Analiza czynników zewnętrznych Gminy Rajgród

SZANSE				ZAGROŻENIA			
czynniki	O/P	WARTOŚĆ	TREND	czynniki	O/P	WARTOŚĆ	TREND
Rozwój turystyki i funkcji kulturalnych opartych o dziedzictwo historyczne i kulturowe regionu	O	4	↑	Niebezpieczeństwo nasilania się różnic interesów między ochroną środowiska a strategicznym dla regionu rozwojem społeczno-gospodarczym	P	4	↑
Poprawa układów komunikacyjnych (drogi kolejne)	O	5	↑	Nasilająca się konkurencja sąsiednich samorządów o korzystanie ze środków unijnych	P	4	↑
Położenie przy ważnych szlakach komunikacyjnych, stwarzające szansę rozwoju współpracy transgranicznej	O	4	↑	Nasilająca się presja turystyki na środowisko (w tym turystyka wodna)	P	5	↑
Rozwój przedsiębiorczości opartej na nieuciążliwych ekologicznie, nowoczesnych technologiach	P	1	↑	Brak pełnej inwentaryzacji przydomowych zbiorników na ścieki (szamb)	O	4	→
Możliwość korzystania z funduszy unijnych przy realizacji szerokiej gamy przedsięwzięć	P	5	↑	Transport substancji niebezpiecznych przez teren Gminy, stanowi zagrożenie dla ludności i środowiska przyrodniczego	P	3	→
Tworzenie warunków do rozwoju małych i średnich firm	P	4	↑	Przebieg tras tranzytowych przez teren Miasta przy niedostosowanym układzie komunikacyjnym (brak obwodnic)	O	5	→
Rozwijanie wykorzystywania energii odnawialnej	O	3	↑	Zagrożenia pożarowe, powódzie, huragany, pożary, susze, gradobicia i torfowisk	P	3	→
Walory regionu umożliwiają tworzenie gospodarstw ekologicznych i rozwoju agroturystyki	O	5	↑				
Wzrost zainteresowania kulturą regionalną i zróżnicowaniem przyrodniczym (powrót do korzeni)	O	4	↑				

SZANSE				ZAGROŻENIA			
czynniki	O/P	WARTOŚĆ	TREND	czynniki	O/P	WARTOŚĆ	TREND
Wzrost popytu na produkty ekologiczne	O	4	↑				
Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców szansą na utrzymanie czystego stanu środowiska	O	5	↑				

Oznaczenia użyte w tabeli:

O/P
O - obecne, P - potencjalne

WARTOŚĆ
(1-5)
1 - mało znaczące
2 - słabe
3 - średnie
4 - silne
5 - bardzo silne

TREND
→ staty
↑ tendencja wzrostowa
↓ tendencja malejąca

Źródło: Opracowanie własne Ekoton. sp. z o.o.

Gmina Rajgród posiada silny potencjał do poprawy warunków w zakresie ochrony środowiska oraz innych czynników składających się na zrównoważony rozwój. W zakresie czynników wewnętrznych przeważają mocne strony Gminy, w otoczeniu zaś - szanse przeważają nad zagrożeniami.

Gmina Rajgród posiada korzystne zasoby wewnętrzne, przejawiające się w walorach środowiskowych. Jako mocną stroną obszaru wskazano liczne formy ochrony przyrody (rezerwat przyrody, Park Narodowy, Obszar Chronionego Krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody) oraz Jezioro Rajgrodzkie i obszary leśne. Zasoby te są idealne do wykorzystania w celu budowy świadomości ekologicznej mieszkańców poprzez organizację szkoleń, imprez promujących zdrowy styl życia czy też warsztatów dla dzieci i młodzieży.

Dużą szansą dla Gminy jest rosnąca popularność rozwoju agroturystyki i zwiększony popyt na żywność ekologiczną, regionalną. Obecnie działających na rynku gospodarstw agroturystycznych oferujących usługi wysokiej jakości jest niewiele. Gmina posiada duży potencjał do tworzenia tego typu obiektów i gospodarstw: z roku na rok przybywa coraz więcej klientów korzystających z ich usług, które stają się ciekawą formą wypoczynku. Ponadto członkostwo w UE stworzyło ogromną szansę dla pozyskania klientów zagranicznych, dla których wypoczynek w gospodarstwie agroturystycznym jest bardzo atrakcyjny i niedrogi. Następną szansą jest możliwość korzystania z funduszy europejskich w zakresie rozwoju infrastruktury ochrony środowiska oraz innych dziedzin. Dobry stan środowiska naturalnego na tym terenie również wpływa na korzyść gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych.

Położenie w paśmie krajowych i międzyregionalnych szlaków komunikacyjnych stwarza szansę rozwoju współpracy transgranicznej.

Wśród mocnych stron gminy, zwraca uwagę fakt funkcjonowania niewielkiej liczby zakładów przemysłowych szczególnie uciążliwych i degradujących środowisko (klimat akustyczny Gminy kształtowany jest głównie przez hałas komunikacyjny).

Komentując zagrożenia należy podkreślić, iż wynikają one głównie z prawdopodobieństwa pojawienia się w przyszłości negatywnej presji na środowisko, spowodowanej rozwojem turystyki. Wynika to z faktu niedostatecznie rozwiniętej infrastruktury turystycznej (zaplecza technicznego), co może prowadzić do niekorzystnego oddziaływania na środowisko i być przyczyną obniżenia walorów przyrodniczych.

Szansą na rozwój Gminy jest promocja obszaru, która zachęciłaby turystów do liczniejszego przybywania na teren Gminy. Jednocześnie wdrażana od najmłodszych lat edukacja ekologiczna mieszkańców pozwoli na kontrolowanie turystyki w sposób, który nie będzie zagrażał środowisku.

6. CELE I KIERUNKI OCHRONY ŚRODOWISKA

Cele zostały określone na podstawie analizy stanu środowiska oraz prognozowanych zmian w oparciu o obowiązujące przepisy oraz nowe wymagania prawne, a także cele dokumentów strategicznych wyższego szczebla, oraz planów i programów powiatowych i gminnych. Przy formułowaniu celów i zadań wzięto pod uwagę z jednej strony uwarunkowania Gminy Rajgród, z drugiej strony bariery i wytyczne wynikające z oceny realizacji dotychczasowego gminnego *Programu ochrony środowiska do 2014 r.*, a także możliwości finansowania działań. Zaproponowane w niniejszym *Programie* cele i działania będą przede wszystkim przyczyniać się do utrzymania i zachowania obecnego stanu środowiska, ale również do stopniowej poprawy jego poszczególnych komponentów. Naczelną zasadą przyjętą w przedmiotowym *Programie* jest zasada zrównoważonego rozwoju, która zapewnia zharmonizowany rozwój gospodarczy i społeczny zgodny z ochroną walorów środowiska.

Nadrzędny cel *Programu* określony został jako:

**Zrównoważony rozwój Gminy Rajgród
szansą na poprawę i promocję środowiska naturalnego**

Powyższy, nadrzędny cel będzie realizowany poprzez cele i zadania ekologiczne Gminy, które są zgodne z Polityką ekologiczną państwa, Programem Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011 - 2014 oraz Programem Ochrony Środowiska dla Powiatu Grajewskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą na lata 2016 - 2019. Realizacja *Programu* odbywać się będzie w oparciu o cele długoterminowe obejmujące zakres do 2022 roku, oraz wyznaczone w ramach każdego z celów długoterminowych - cele krótkoterminowe, zakładane do realizacji w latach 2015 - 2018.

Cele długoterminowe określone zostało następująco:

1: Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza

2: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych i racjonalizacja ich wykorzystania

3: Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej na różnych poziomach organizacji

4: Zmniejszenie zagrożenia hałasem poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących standardów

5: Ochrona przed polami elektromagnetycznymi

6: Ograniczanie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii

7: Zapobieganie powstaniu poważnych awarii przemysłowych

8: Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi

9: Ochrona powierzchni ziemi

10: Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców

W poniższej tabeli dla każdego celu długoterminowego zostały przyporządkowane cele krótkoterminowe i wyznaczone zostały zadania służące realizacji tych celów.

Tabela 10 Zestawienie celów i zadań ochrony środowiska Gminy Rajgród

Cele długoterminowe, przewidziane do realizacji do 2022 roku	Cele krótkoterminowe, przewidziane do realizacji w latach 2015 - 2018	Zadania
Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza	Ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych	Rozwój nowej i modernizacja istniejącej infrastruktury drogowej
		Docieplanie budynków (termomodernizacja)
		Nasadzenia pasów zieleni w ramach budowy lub modernizacji ciągów komunikacyjnych
		Zwiększanie powierzchni leśnej
Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych i racjonalizacja ich wykorzystania	Zapewnienie dobrej jakości wody pitnej mieszkańcom	Stały nadzór i kontrola stacji uzdatniania wody oraz prowadzenie niezbędnych modernizacji
		Ograniczenie stosowania nawozów sztucznych i środków ochrony roślin poprzez popularyzację rolnictwa ekologicznego
		Budowa szczelnych płyt gnojowych i zbiorników na gnojovicę

Cele długoterminowe, przewidziane do realizacji do 2022 roku	Cele krótkoterminowe, przewidziane do realizacji w latach 2015 - 2018	Zadania
	Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi Gminy Rajgród	Stosowanie technologii oszczędzających wodę w zakładach przemysłowych i gospodarstwach rolno-hodowlanych
		Rozwój nowej i modernizacja istniejącej infrastruktury wodno-ściekowej
		Modernizacja komunalnych oczyszczalni ścieków, powstawanie oczyszczalni przydomowych
	Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych poprzez zapobieganie eutrofizacji	Ograniczenie stosowania nawozów i chemizacji rolnictwa
		Rozwój i modernizacja infrastruktury wodno-ściekowej
		Racjonalny rozwój turystyki wodnej
Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej na różnych poziomach organizacji	Pogłębienie i udostępnienie wiedzy o zasobach przyrodniczych Gminy Rajgród	Pogłębienie świadomości ekologicznej poprzez działania z zakresu edukacji ekologicznej, popularyzacja wiedzy o obszarach szczególnie cennych i zagrożonych
	Stworzenie prawno-organizacyjnych warunków i narzędzi dla ochrony przyrody	Stworzenie skutecznego narzędzia do zarządzania obszarami Natura 2000 w postaci planów zadań ochrony lub planów ochrony
		Wdrażanie istniejących planów i programów obszarów chronionych
	Ochrona struktury i zapewnienie stabilności siedlisk i ekosystemów	Działania na rzecz aktywnej ochrony przyrody - związane bezpośrednio ze specyfiką cennych ekosystemów
		Kanalizacja ruchu turystycznego na obszarach przyrodniczo cennych poprzez wyznaczanie szlaków turystycznych
		Rekultywacja zdegradowanych terenów poprzez zalesienia
		Kompensacje i minimalizacje w obrębie obszarów chronionych zwłaszcza obszarów NATURA 2000
	Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach wiejskich Gminy Rajgród	Kontynuacja tradycyjnych form rolnictwa ekstensywnego
Zapobieganie konfliktom ekologicznym na obszarach chronionych	Organizowanie spotkań i kampanii informacyjnych, miejscowej społeczności, potencjalnych inwestorów i organizacji ekologicznych w celu poszukiwania wspólnego dialogu	
Zmniejszenie zagrożenia hałasem poprzez obniżenie	Eliminacja narażenia mieszkańców na hałas	Rozwój infrastruktury drogowej i modernizacja nawierzchni

Cele długoterminowe, przewidziane do realizacji do 2022 roku	Cele krótkoterminowe, przewidziane do realizacji w latach 2015 - 2018	Zadania
jego natężenia do poziomu obowiązujących standardów		<p>Budowa odpowiednich elementów architektonicznych zabezpieczających przed wpływem nadmiernego hałasu drogowego (ekrany akustyczne, odpowiednia konstrukcja budynków) oraz nasadzenia zieleni izolacyjnej wzdłuż dróg lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie</p> <p>Synchronizacja sygnalizacji świetlnej (tzw. „zielona fala”), stosowanie ograniczeń prędkości na terenach zabudowanych, zwłaszcza w strefach osiedli mieszkaniowych</p>
Ochrona przed polami elektromagnetycznymi	Utrzymanie poziomów promieniowania elektromagnetycznego poniżej dopuszczalnej wartości	Prawidłowa lokalizacji, budowa i eksploatacja urządzeń i instalacji emitujących pole elektromagnetyczne
Ograniczanie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii	Zwiększenie wykorzystania OZE	<p>Promocja innowacyjnych technologii w zakresie „zielonej energii”</p> <p>Ograniczenie zużycia energii (energochłonności) - rezygnacja z konwencjonalnych źródeł pozyskiwania energii na rzecz pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych</p>
Zapobieganie powstaniu poważnych awarii przemysłowych	Monitoring obszarów zagrożonych wystąpieniem poważnych awarii przemysłowych	<p>Kontrola szczelności zbiorników i instalacji paliwowych</p> <p>Ograniczenie materiałochłonności i wykorzystania substancji niebezpiecznych w zakładach przemysłowych</p> <p>Utrzymanie sprawnego systemu alarmowego</p> <p>Stała aktualizacja tras przewozu substancji niebezpiecznych</p>
Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi	Ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalin	Racjonalne wykorzystanie złóż kopalin
Ochrona powierzchni ziemi	Zagospodarowanie powierzchni ziemi zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju	Ochrona cennych przyrodniczo obszarów przed nadmiernym przekształceniem
	Identyfikacja obszarów zanieczyszczonych i zdegradowanych, ich rekultywacja i zagospodarowanie	Przekształcenie nieużytków poprzez zalesienia
Wzrost świadomości ekologicznej	Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie ochrony powietrza i racjonalnej gospodarki odpadami	<p>Rozpowszechnianie recyklingu i właściwego sposobu segregacji odpadów</p> <p>Zaangażowanie w akcje typu „Sprzątania świata” dzieci, młodzieży i osób dorosłych</p>

Cele długoterminowe, przewidziane do realizacji do 2022 roku	Cele krótkoterminowe, przewidziane do realizacji w latach 2015 - 2018	Zadania
	Oszczędność wody oraz jej ochrona jako wynik większej świadomości ekologicznej mieszkańców	Ograniczenie marnotrawstwa zasobów wodnych
		Propagowanie ekologicznego stylu życia
	Pogłębienie świadomości ekologicznej w obrębie pozostałych elementów środowiska	Mobilizowanie społeczeństwa do podejmowania działań proekologicznych
		Tworzenie lokalnych ośrodków edukacji ekologicznej
		Wspieranie instytucji i organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną środowiska
		Angażowanie do działań ekologicznych, mieszkańców w każdym wieku

Źródło: opracowanie własne EKOTON sp. z o. o. na podst. Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Grajewskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą na lata 2016 - 2019

Cele i zadania z zakresu gospodarki odpadami w Gminie Rajgród zostały określone w oparciu o Plan gospodarki odpadami województwa podlaskiego na lata 2012 - 2017.

7. Plan operacyjny

Zgodnie z Wytycznymi do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu lokalnym i regionalnym (Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2002 r.) programy gminne powinny składać się z dwóch części:

- 1) Zadań własnych (zawierających przedsięwzięcia, które finansowane będą w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji gminy),
- 2) Zadań koordynowanych (pozostałe zadania związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które będą finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla powiatowego, wojewódzkiego i centralnego).

7.1 Zadania własne

Wykaz planowanych zadań własnych, wraz z terminem realizacji, jednostką odpowiedzialną, szacowanymi kosztami przedsięwzięcia i źródłami finansowania zawiera poniższe zestawienie.

Tabela 11 Wykaz planowanych zadań własnych Gminy Rajgród związanych z ochroną środowiska planowanych do realizacji w latach 2015 - 2022

Lp.	Nazwa zadania	Termin realizacji	Jednostka odpowiedzialna	Koszty przedsięwzięcia (zł)	Źródła finansowania
1.	Odbiór odpadów komunalnych z terenu posesji zamieszkałych	Praca ciągła	Samorząd gminy	W miarę posiadanych środków	Budżet gminy
2.	Selektywna zbiórka odpadów i ich recykling	Praca ciągła	Samorząd gminy, ZOO Koszarówka	W miarę posiadanych środków	Budżet gminy
3.	Dalsze usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Rajgród	Praca ciągła	Samorząd gminy	W miarę posiadanych środków	Budżet gminy Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku

Lp.	Nazwa zadania	Termin realizacji	Jednostka odpowiedzialna	Koszty przedsięwzięcia (zł)	Źródła finansowania
4.	Promocja ekologicznej Turystyki - wspieranie rozwoju agroturystyki	Praca ciągła	Samorząd gminy	W miarę posiadanych środków	Budżet gminy
5.	Wspieranie rozwoju rolnictwa ekologicznego	Praca ciągła	Samorząd gminy	W miarę posiadanych środków	Budżet gminy
6.	Działalność związana z edukacją ekologiczną	Praca ciągła	Samorząd gminy	W miarę posiadanych środków	Budżet gminy
7.	Zalesienia	Praca ciągła	Samorząd gminy	W miarę posiadanych środków	Budżet gminy
8.	Stworzenie Programu zaopatrzenia w energię i ciepło	2016	Samorząd gminy	W miarę posiadanych środków	Budżet gminy
9.	Stworzenie Programu gospodarki niskoemisyjnej	2016	Samorząd gminy	W miarę posiadanych środków	Budżet gminy

7.2 Zadania koordynowane

Zadania koordynowane są to pozostałe zadania związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie gminy, ale podległych bezpośrednio organom wojewódzkim, bądź centralnym. W poniższej tabeli przedstawiono harmonogram realizacji zadań koordynowanych, wynikający z dokumentów strategicznych wyższego szczebla. Określone zadania koordynowane są zbieżne z celami i kierunkami ochrony środowiska na terenie Gminy Rajgród i powiatu grajewskiego. W zestawieniu zawarto także najważniejsze priorytety ekologiczne. Wszystkie z określonych poniżej zadań koordynowanych są zadaniami ciągłymi.

Tabela 12 Harmonogram realizacji zadań koordynowanych przez Gminę Rajgród

Priorytety ekologiczne	Cele długoterminowe	Zadania	Jednostka odpowiedzialna za realizację zadania	Źródła finansowania
Ochrona powietrza atmosferycznego	Kontynuacja działań związanych z utrzymaniem odpowiedniego poziomu jakości powietrza	Spełnienie wymagań prawnych w zakresie jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych	miasta i gminy (w tym Gmina Rajgród), przedsiębiorstwa energetyczne, administratorzy i właściciele budynków	Środki własne, NFOŚiGW, WFOŚiGW, środki UE
Racjonalna gospodarka wodna	Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych i racjonalizacja ich wykorzystania	Zapewnienie dobrej jakości wody pitnej	Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji, miasta i gminy (w tym Gmina Rajgród), zarząd województwa, WSSE, RZGW	Środki własne, WFOŚiGW, NFOŚiGW, środki UE
		Racjonalizacja gospodarowania zasobami wód	Administratorzy sieci, Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji, miasta i gminy (w tym Gmina Rajgród), RZGW, WIOŚ w Białymstoku	Środki własne, środki UE
		Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych	Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji, RZGW, miasta i gminy (w tym Gmina Rajgród), zakłady przemysłowe, WIOŚ w Białymstoku, właściciele gospodarstw domowych, podmioty gospodarcze, właściciele gospodarstw rolnych, Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego	Środki własne, WFOŚiGW, NFOŚiGW, środki UE

Priorytety ekologiczne	Cele długoterminowe	Zadania	Jednostka odpowiedzialna za realizację zadania	Źródła finansowania
Ochrona przyrody i krajobrazu	Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej na różnych poziomach organizacji	Pogłębianie i udostępnianie wiedzy o zasobach przyrodniczych	miasta i gminy (w tym Gmina Rajgród), RDOŚ, RDLP, organizacje pozarządowe, dyrekcje Parków Narodowych, instytucje naukowe	Life + PO LiŚ NFOŚiGW WFOŚiGW
		Stworzenie instytucjonalnych i prawnych warunków i narzędzi dla ochrony przyrody	RDOŚ, RDLP, dyrekcje Parków Narodowych, miasta i gminy (w tym Gmina Rajgród)	Life + PO LiŚ NFOŚiGW WFOŚiGW
		Zachowanie lub odtworzenie właściwej struktury i stanu ekosystemów i siedlisk	RDLP, RDOŚ, dyrekcje Parków Narodowych, miasta i gminy (w tym Gmina Rajgród)	Life + PO LiŚ NFOŚiGW WFOŚiGW
		Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach wiejskich	ARiMR, PODR	PROW
		Zapobieganie konfliktom ekologicznym na obszarach chronionych	miasta i gminy (w tym Gmina Rajgród), RDOŚ, organizacje pozarządowe, dyrekcje Parków Narodowych	Life + NFOŚiGW WFOŚiGW
Ochrona przed hałasem	Zmniejszenie zagrożenia hałasem poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących standardów	Rozpoznanie i ocena stopnia narażenia mieszkańców województwa na ponadnormatywny hałas	zarządy miast/gmin/powiatów (w tym Gminy Rajgród), Zarządcy dróg, linii kolejowych i lotnisk, WIOŚ w Białymstoku	Środki własne, środki UE
		Eliminacja narażenia mieszkańców na hałas	Gminy (w tym Gmina Rajgród), Zarządcy dróg, WIOŚ w Białymstoku	Środki własne, środki UE

Priorytety ekologiczne	Cele długoterminowe	Zadania	Jednostka odpowiedzialna za realizację zadania	Źródła finansowania
Ochrona przed polami elektromagnetycznymi	Ochrona przed polami elektromagnetycznymi	Utrzymanie poziomów promieniowania elektromagnetycznego poniżej wartości dopuszczalnych	WIOŚ	Środki własne, NFOŚiGW, WFOŚiGW, środki UE
Rozwój zielonych technologii	Ograniczanie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii	Zwiększenie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii	Gminy (w tym Gmina Rajgród), przedsiębiorstwa, administratorzy budynków	Środki własne zarządów i właścicieli, NFOŚiGW, środki UE
Ochrona przed poważnymi awariami przemysłowymi	Zapobieganie powstaniu poważnych awarii przemysłowych	Monitoring obszarów zagrożonych wystąpieniem poważnych awarii przemysłowych	Jednostki samorządów terytorialnych (w tym Gminy Rajgród), podmioty gospodarcze, służby interwencyjne, WIOŚ	Budżety województwa i jednostek samorządów terytorialnych, środki własne podmiotów, budżet państwa, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej
Ochrona złóż surowców naturalnych	Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi	Ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalin	Jednostki samorządów terytorialnych (w tym Gminy Rajgród),	Budżet województwa

Priorytety ekologiczne	Cele długoterminowe	Zadania	Jednostka odpowiedzialna za realizację zadania	Źródła finansowania
Ochrona gleb przed zanieczyszczeniami	Ochrona powierzchni ziemi	Zagospodarowanie powierzchni ziemi zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju	Wojewoda, samorządy terytorialne - i podległe im jednostki, ARiMR, podmioty gospodarcze	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, banki - kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
		Wskazanie obszarów zanieczyszczonych i ich rekultywacja	Wojewoda, samorządy terytorialne - i podległe im jednostki, ARiMR, podmioty gospodarcze	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, banki - kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe

Priorytety ekologiczne	Cele długoterminowe	Zadania	Jednostka odpowiedzialna za realizację zadania	Źródła finansowania
Edukacja ekologiczna	Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców	Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie ochrony powietrza i właściwej gospodarki odpadami	Zarząd Województwa, Zarządy Powiatów, Gmin (w tym Gminy Rajgród), media	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, banki - kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
		Oszczędność wody oraz jej ochrona jako wynik większej świadomości ekologicznej mieszkańców	Zarządy Powiatów, Gmin (w tym Gminy Rajgród), media	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, banki - kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
		Wzrost świadomości ekologicznej w obrębie pozostałych elementów środowiska	Zarządy Powiatów, Gminy (w tym Gminy Rajgród), media, PODR	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów

Priorytety ekologiczne	Cele długoterminowe	Zadania	Jednostka odpowiedzialna za realizację zadania	Źródła finansowania
				gospodarczych, banki - kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe

*Legenda:**środki UE - środki Unii Europejskiej**PO IiŚ - Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko**PROW - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich**NFOŚiGW - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej**WFOŚiGW - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej**RDOŚ - Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Białymstoku**WIOŚ - Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku**RDLP - Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych**RZGW - Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej ARiMR - Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa**PODR - Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego WSSE - Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Białymstoku**WZMiUW- Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych*

Źródło: opracowanie własne EKOTON sp. z o. o. na podst. Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Grajewskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą na lata 2016 - 2019 oraz Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011-2014

7.3 Zamierzenia inwestycyjne w zakresie ochrony środowiska

Poza zadaniami własnymi i koordynowanymi Gmina Rajgród zakłada również realizację konkretnych zamierzeń inwestycyjnych. Poniższe zestawienie zamierzeń zostało opracowane w oparciu o informacje uzyskane z Urzędu Miejskiego w Rajgrodzie.

Tabela 13 Zamierzenia inwestycyjne na terenie Gminy Rajgród do roku 2022

Lp.	Miejscowość	Nazwa zadania	Zakładany termin realizacji	Szacowane koszty przedsięwzięcia (zł)	Źródła finansowania
1.	Rajgród Kolonia Lewa	Rozbudowa wodociągu rozdzielczego	2015	1834835,78	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
2.	Rajgród	Budowa oczyszczalni ścieków w Rajgrodzie	2016	3000000	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska, PROW, Regionalny Program Operacyjny
3.	Gmina Rajgród	Zakup lekkiego używanego samochodu pożarniczego do działań ratowniczo gaśniczych na rzecz ochrony środowiska i dziedzictwa przyrodniczego na terenie Gminy Rajgród	2014	30 000,00	Program Operacyjny RYBY
4.	Rajgród	Oszczędzanie energii w budynkach użyteczności publicznej w Gminie Rajgród (Termomodernizacja Szkoły Podstawowej w Rajgrodzie)	2015	1 319 340,00	Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2009-2014 w ramach Programu Operacyjnego PL 04 „Oszczędzanie energii i promowanie odnawialnych źródeł energii”
5.	Rybczyzna	Rozbudowa sieci wodociągowej na terenie gminy Rajgród - Rybczyzna	2016	120 000,00	PROW, RPO
6.	Czarna Wieś	Budowa sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej w Czarnej Wsi	2016	600 000,00	PROW, RPO
7.	Rajgród	Wdrożenie projektu EKOKLASA do Szkoły Podstawowej w Rajgrodzie	2016	19 558,00	WFOŚiGW

Źródło: Opracowanie własne EKOTON sp. z o. o. na podst. danych uzyskanych z Urzędu Miejskiego w Rajgrodzie

8. ZAGADNIENIA SYSTEMOWE

8.1 Zarządzanie i monitoring środowiska

Zarządzanie środowiskiem w Polsce odbywa się na 4 niezależnych szczeblach: centralnym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym.

Strukturę tworzą odrębne i niezależne od siebie organy zarówno rządowe, jak i samorządowe, działające na zasadzie subsydiarności (dany szczebel administracji realizuje te zadania, które nie mogą być skutecznie realizowane na szczeblu niższym). Zgodnie z art. 376 ustawy Prawo ochrony środowiska i ustawą o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko z dnia 3 października 2008 r. organami ochrony środowiska są:

- Wójt, Burmistrz lub Prezydent Miasta - realizują zadania związane ze zwykłym korzystaniem ze środowiska przez osoby fizyczne, w tym: wycinanie drzew, krzewów, utrzymanie zieleni, realizują uchwały rad gminy w sprawie utrzymania czystości i porządku w gminach, zaopatrzenia w wodę, ciepło, energię, odprowadzenia ścieków, systemu zbierania odpadów komunalnych, realizacji postanowień Planu Zagospodarowania Przestrzennego gminy.
- Starosta - wydaje decyzje o dopuszczalnym poziomie hałasu, przyjmuje wyniki pomiarów wielkości emisji z instalacji, wydaje decyzje zobowiązujące do prowadzenia dodatkowych pomiarów wielkości emisji z instalacji oraz przyjmuje wyniki tych pomiarów, przyjmuje zgłoszenia instalacji nie wymagającej pozwolenia emisyjnego, wydaje decyzje ustalające wymagania w zakresie ochrony środowiska do instalacji, z której emisja nie wymaga pozwolenia, wydawanie pozwoleń emisyjnych, wydaje decyzje zobowiązujące do przedłożenia przeglądu ekologicznego, wydaje decyzje nakładające obowiązek ograniczenia oddziaływania na środowisko lub przywrócenia do stanu poprzedniego.
- Sejmik Województwa - przyjmuje programy naprawcze związane z ochroną powietrza, ustala rodzaje lub jakość paliw dopuszczonych do stosowania, przyjmuje programy naprawcze związane z ochroną przed hałasem - jest to kompetencja współdzielona z radą powiatu, ustanawia obszary ograniczonego użytkowania - kompetencja współdzielona z radą powiatu.
- Marszałek Województwa - jest organem właściwym w sprawach: przedsięwzięć i zdarzeń na terenach zakładów, gdzie jest eksploatowana instalacja, która jest kwalifikowana jako przedsięwzięcie mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, oraz w sprawach przedsięwzięcia mogącego znacząco oddziaływać

na środowisko realizowanego na terenach innych niż wyżej wymienione, marszałek prowadzi bazy danych o środowisku, podejmuje działania przygotowujące podjęcie przez sejmik uchwały w sprawie programu naprawczego w zakresie ochrony powietrza, podejmuje określone działania związane z ryzykiem wystąpienia lub wystąpieniem przekroczeń dopuszczalnych albo alarmowych poziomów substancji w powietrzu, wydaje decyzje nakładające na podmiot korzystający ze środowiska, który prowadzi działalność powodującą wprowadzanie substancji do powietrza, obowiązek prowadzenia pomiarów poziomów tej substancji w powietrzu - na obszarze, na którym istnieje przekroczenie dopuszczalnego poziomu substancji w powietrzu w odniesieniu do zakładów objętych ogólną kompetencją marszałka, przyjmuje informacje o wykorzystywanych substancjach stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska.

- Wojewoda - do zadań leżących w kompetencji tego organu, w zakresie ochrony środowiska należy: współdziałanie i prowadzenie spraw w zakresie wykonywania nadzoru nad uchwałami organów Podlaskiej Izby Rolniczej, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz izb gospodarczych, w tym merytoryczna ocena uchwał tych organów; zapewnienie współdziałania jednostek organizacyjnych administracji rządowej i samorządowej działających na obszarze województwa, w zakresie zapobiegania zagrożeniom środowiska; sprawowanie nadzoru instancyjnego w zakresie właściwego przestrzegania przepisów prawa budowlanego, w szczególności - zgodności zagospodarowania terenu z miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego oraz wymaganiami ochrony środowiska; prowadzenie postępowań dotyczących oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko w ramach prowadzonego postępowania w sprawie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę inwestycji należących do własności Wojewody, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej w odniesieniu do dróg wojewódzkich i krajowych oraz lotnisk użytku publicznego. Prowadzenie spraw w zakresie planowania, finansowania, budowy, rozbudowy, przebudowy i utrzymania rzecznych, drogowych i kolejowych przejść granicznych: uzyskiwanie decyzji lokalizacji inwestycji celu publicznego, o uwarunkowaniach środowiskowych przedsięwzięcia, operatów wodnoprawnych i pozwoleń wodnoprawnych, studiów wykonalności inwestycji, pozwoleń na budowę, pozwoleń na użytkowanie. Do zadań w zakresie rolnictwa, należą - w zakresie uzgadniania, w przypadku zamkniętego użycia organizmów genetycznie modyfikowanych zaliczanych do III i IV kategorii, planów postępowania na wypadek awarii powodującej niekontrolowane ich rozprzestrzenianie się, prowadzenie publicznie dostępnego wykazu danych o dokumentach zawierających informacje o środowisku i jego ochronie.

- Minister właściwy do spraw środowiska - jest organem odpowiedzialnym za realizację Polityki ekologicznej państwa, konwencji międzynarodowych, przygotowanie projektów ustaw ekologicznych i rozporządzeń wykonawczych.
- Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska - wykonuje swoje działania przy pomocy Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, jest centralnym organem administracji rządowej mającym współudział w realizacji polityki ochrony środowiska w zakresie ochrony przyrody i kontroli procesu inwestycyjnego, kontroluje odpowiedzialność za zapobieganie szkodom w środowisku oraz naprawę tych szkód, gromadzi dane i sporządza informacje o sieci Natura 2000 i innych obszarach chronionych oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, współpracuje z organami ochrony środowiska innych państw, organizacjami międzynarodowymi oraz Komisją Europejską, współpracuje z Głównym Konserwatorem Przyrody, Państwową Radą Ochrony Przyrody w zakresie ochrony przyrody oraz Krajową Komisją do spraw Ocen Oddziaływania na Środowisko, współpracuje z jednostkami samorządu terytorialnego w sprawach ocen oddziaływania na środowisko i ochrony przyrody, bierze udział w strategicznych ocenach oddziaływania na środowisko, bierze udział w postępowaniu w sprawie trans granicznego oddziaływania na środowisko, wykonuje zadania związane z Naturą 2000, o których mowa w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, wykonuje zadania związane z udziałem organizacji w systemie ekozarządzania i audytu (EMAS) na zasadach i w zakresie ogólnym w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o krajowym systemie ekozarządzania i audytu (EMAS).
- Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska - wykonuje zadania przy pomocy Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska oraz przy współpracy z dyrektorami parków krajobrazowych lub zespołów parków krajobrazowych, jest organem do którego zadań należy udział w strategicznych ocenach oddziaływania na środowisko, przeprowadzenie ocen oddziaływania przedsięwzięć na środowisko lub udział w tych ocenach, tworzenie i likwidacja form ochrony przyrody na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, ochrona i zarządzanie obszarami Natura 2000 i innymi formami ochrony przyrody, wydawanie decyzji na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, wykonywanie innych zadań o których mowa w ustawie z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie, przekazywanie danych do bazy danych prowadzonej przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, o ocenach oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko oraz strategicznych ocenach oddziaływania na środowisko, w tym danych o dokumentacji sporządzonej w ramach tych postępowań, współpraca z organami jednostek samorządu terytorialnego w sprawach ocen oddziaływania

na środowisko i ochrony przyrody, współpraca z organizacjami ekologicznymi, wykonywanie zadań, w tym wydawanie decyzji oraz zlecenia ekspertyz z zakresu gospodarki odpadami. Ponadto regionalny dyrektor ochrony środowiska może zwracać się do regionalnej rady ochrony przyrody o wydanie opinii w sprawach z zakresu ochrony przyrody należących do jego kompetencji.

- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska - kontrolujący przestrzeganie wymogów ochrony środowiska przez wszystkich korzystających ze środowiska, bada i ocenia stan środowiska (monitoring środowiska), wymierza kary za nieprzestrzeganie wymogów ochrony środowiska, prowadzi działania zapobiegające nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska.

W prawie ochrony środowiska wyróżnia się następujące grupy decyzji administracyjnych:

- decyzje podejmowane w procesie inwestycyjnym,
- decyzje reglamentacyjne,
- decyzje opłatowe,
- decyzje karne,
- decyzje interwencyjne.

Podjęcie odpowiedniej decyzji istotnej dla ochrony środowiska wymaga współdziałania z innymi organami, które może przybierać formę opinii, porozumienia, uzgodnienia czy zgody. Szczegółowe zasady dotyczące postępowań zamieszczone są w Kodeksie postępowania administracyjnego.

8.2 Zarządzanie i monitoring realizacji *Programu*

8.2.1 Monitorowanie *Programu*

Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska na lata 2015 - 2018 z perspektywą na lata 2019 - 2022 dla Gminy Rajgród jest narzędziem wdrażania polityki ochrony środowiska na terenie Gminy. Związane jest to z koniecznością monitorowania celów i zadań wyznaczonych przez *Program*.

Realizacja *Programu* będzie wymagała współdziałania z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, Wojewodą i podległymi mu służbami, jednostkami gospodarczymi i społecznymi, które posiadają odpowiednie kompetencje, określone w przepisach prawnych, a także pozarządowymi organizacjami ekologicznymi.

Proces wdrażania *Programu* wymaga kontroli i odpowiedniego monitoringu wdrażanej polityki, którego najważniejszym elementem jest ocena realizacji zadań z punktu widzenia osiągnięcia założonych celów. W związku z tym, co cztery lata ocenie będzie podlegał postęp *Programu*, w wyniku którego sporządzana będzie aktualizacja *Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Rajgród*. W celu stałej kontroli, co 2 lata Zarząd Gminy będzie oceniał stopień wykonania *Programu*, po którym sporządzony będzie każdorazowo Raport z realizacji gminnego *Programu ochrony środowiska* i będzie on przedkładany Radzie Gminy.

W celu ułatwienia oceny realizacji *Programu* zaproponowane zostały wskaźniki monitorowania, wśród których możemy wyróżnić mierniki ekologiczne, ekonomiczne i społeczne.

Tabela 14 Wskaźniki monitorowania *Programu ochrony środowiska* w Gminie Rajgród

Cele strategiczne oraz wskaźniki monitorowania stanu środowiska	Jednostka miary	Źródło informacji o wskaźniku
1. KONTYNUACJA DZIAŁAŃ ZWIĄZANYCH Z POPRAWĄ JAKOŚCI POWIETRZA		
Liczba zmodernizowanych kotłowni	szt.	dane własne JST, WIOŚ
Wielkość emisji niskiej	%, Mg/rok	dane własne JST, GUS, WIOŚ
Łączna emisja zanieczyszczeń gazowych	Mg/rok	GUS, WIOŚ
Liczba budynków objętych termomodernizacją	szt.	dane własne JST
2. OSIĄGNIĘCIE I UTRZYMANIE DOBREGO STANU WÓD POWIERZCHNIOWYCH ORAZ OCHRONA JAKOŚCI WÓD PODZIEMNYCH I RACJONALIZACJA ICH WYKORZYSTANIA		
Ilość wykonanej infrastruktury dla ochrony środowiska: <ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba nowopowstałych SUW ▪ liczba zmodernizowanych SUW ▪ liczba przydomowych oczyszczalni ścieków ▪ liczba zmodernizowanych komunalnych oczyszczalni ścieków ▪ długość sieci wodociągowej ▪ długość sieci kanalizacyjnej sanitarnej i deszczowej 	szt. szt. szt. szt. km km	WIOŚ, GUS
Ludność korzystająca z oczyszczalni - ogółem (w ogólnej liczbie ludności)	%	WIOŚ, GUS
Pobór wód podziemnych	dam ³	WIOŚ, GUS
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku	dam ³	WIOŚ, GUS

Cele strategiczne oraz wskaźniki monitorowania stanu środowiska	Jednostka miary	Źródło informacji o wskaźniku
Ładunki zanieczyszczeń w oczyszczonych ściekach: <ul style="list-style-type: none"> ▪ BZT₅ ▪ CHZT ▪ Zawiesina ogólna ▪ Azot ogólny ▪ Fosfor ogólny 	kg/rok kg/rok kg/rok kg/rok kg/rok	WIOŚ, GUS
3. ZACHOWANIE, ODTWORZENIE I ZRÓWNOWAŻONE UŻYTKOWANIE RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ NA RÓŻNYCH POZIOMACH ORGANIZACJI		
Ilość stworzonych korytarzy i przejść ekologicznych	szt.	dane własne JST
Udział obszarów przyrodniczo cennych, chronionych prawnie	ha, %	dane własne JST, RDOŚ
Podjęte działania ochronne (np. nowe pomniki przyrody, użytki ekologiczne, rezerваты, obszary chronionego krajobrazu)	szt.	dane własne JST, RDOŚ
Liczba zorganizowanych spotkań i kampanii informacyjnych, miejscowej społeczności, potencjalnych inwestorów i organizacji ekologicznych	szt.	dane własne JST
4. ZMNIEJSZENIE ZAGROŻENIA HAŁASEM POPRZEZ OBNIŻENIE JEGO NATĘŻENIA DO POZIOMU OBOWIĄZUJĄCYCH STANDARDÓW		
Liczba uciążliwych źródeł hałasu	szt.	dane własne JST, WIOŚ
Liczba stref ciszy (jeziora)	szt.	dane własne JST, RDOŚ
Długość zmodernizowanej infrastruktury drogowej	km	dane własne JST
5. OCHRONA PRZED POLAMI ELEKTROMAGNETYCZNYMI		
Poziom pola elektromagnetycznego	V/m	WIOŚ
6. OGRANICZANIE ZUŻYCIA ENERGII ORAZ ZWIĘKSZENIE WYKORZYSTANIA ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII		
Udział odnawialnych źródeł energii w produkcji energii	kW, %	dane własne JST
Liczba nowych instalacji wykorzystujących OZE	szt.	dane własne JST
7. ZAPOBIEGANIE POWSTANIU POWAŻNYCH AWARII PRZEMYSŁOWYCH		
Ilość wykorzystywanych substancji niebezpiecznych w zakładach przemysłowych	kg	dane PPKSP w Grajewie, Dane własne JST
Roczna ilość przewozu substancji niebezpiecznych przez teren powiatu	Mg	dane PPKSP w Grajewie, Dane własne JST
8. ZRÓWNOWAŻONA GOSPODARKA ZASOBAMI NATURALNYMI		
Liczba eksploatowanych złóż kopalin	szt.	dane własne JST, PIG
9. OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI		
Udział powierzchni zalesianych do powierzchni ogółem	ha, %	dane własne JST, GUS
10. WZROST ŚWIADOMOŚCI EKOLOGICZNEJ		
Ilość przeprowadzonych działań edukacyjnych	szt.	dane własne JST
Ilość i długość ekologicznych ścieżek edukacyjnych	szt., km	dane własne JST

Cele strategiczne oraz wskaźniki monitorowania stanu środowiska	Jednostka miary	Źródło informacji o wskaźniku
Nakłady na edukację ekologiczną	zł, %	dane własne JST
Ilość organizacji pozarządowych działających aktywnie na rzecz ochrony środowiska i edukacji ekologicznej	szt.	dane własne JST

Źródło: opracowanie własne EKOTON sp. z o. o.

Ocena realizacji *Programu* powinna zawierać:

- Kontrolę wykonania zadań, określonych w harmonogramie realizacji *Programu*,
- Ocenę realizacji celów i działań określonych w *Programie*, opartą na wskaźnikach charakteryzujących stan środowiska.

Przy nowelizacji *Programu* powinny być wykorzystane wyniki przeprowadzonych ocen realizacji niniejszego *Programu* oraz uwzględnione uwarunkowania wewnętrzne, jak i zewnętrzne.

8.2.2 Uwarunkowania realizacyjne *Programu*

Koordynatorem i głównym wykonawcą niniejszego *Programu ochrony środowiska* będzie organ władzy wykonawczej w Gminie. Realizacji *Programu* służyć będą wykorzystywane przez władze samorządowe instrumenty prawne, ekonomiczno-finansowe i społeczne.

8.2.3 Uwarunkowania prawne

Obowiązek opracowania Programów ochrony środowiska zarówno na szczeblu wojewódzkim, powiatowym jak i gminnym nakłada ustawa Prawo ochrony środowiska. Programy ochrony środowiska wykonywane są co 4 lata, dodatkowo co 2 lata Zarząd Gminy zobowiązany jest do sporządzania Raportu z wykonania *Programu*, który następnie przedstawia się Radzie Gminy.

Do podstawowych instrumentów prawnych ochrony środowiska w Polsce należą: standardy, normy środowiskowe, pozwolenia oraz odpowiedzialność cywilna, karna lub administracyjna. Za realizację celów i zadań wyznaczonych w *Programie* odpowiada samorząd gminy, jednak bez współpracy z instytucjami mu podległymi, organami dysponującymi znacznie szerszymi uprawnieniami wynikającymi z ich kompetencji, jak i samorządami gminnymi wcielenie w życie programu może okazać się bardzo trudne.

Aby współpraca poszczególnych jednostek przynosiła efekty należy zadbać o sprawność w systemie wymiany informacji pomiędzy komórkami. Również niedociągnięcia i opóźnienia dotyczące powstających aktów prawnych będą miały niekwestionowany wpływ na terminowość przeprowadzanych działań.

8.2.4 Planowanie przestrzenne

Planowanie przestrzenne to dziedzina zmierzająca do zapewnienia prawidłowego rozwoju poszczególnych obszarów, sztuka organizowania przestrzeni na potrzeby człowieka, przy jednoczesnym uwzględnieniu wzajemnych powiązań poszczególnych regionów, a nawet nadrzędnych interesów ogólnokrajowych. Realizacja planowania przestrzennego przebiega w oparciu o ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu przestrzennym (Dz. U. 2012, poz. 647 ze zm.).

Główne zadania Gminy w zakresie planowania przestrzennego to oparcie zamierzeń inwestycyjnych i związanych z zagospodarowaniem przestrzeni o zapisy i ustalenia wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rajgród, które jest dokumentem regulującym zasady ochrony środowiska i korzystania z jego zasobów.

8.2.5 Uwarunkowania społeczne

Narzędziami o charakterze społecznym są:

- dostęp do informacji,
- komunikacja społeczna,
- edukacja i promocja ekologiczna.

Ustawa Prawo ochrony środowiska nakłada na instytucje rządowe i samorządowe obowiązek wzajemnego informowania się i uzgadniania. Obowiązek ten dotyczy zarówno wymiany informacji między przedstawicielami różnych szczebli samorządu jak również przepływu informacji pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego a obywatelami (podmiotami gospodarczymi, jak również osobami fizycznymi). Zgodnie z ustaleniami ustawy każdy obywatel ma prawo do informacji o środowisku. W 2003 roku Polska ratyfikowała Konwencję o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz o dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska podpisaną w 1999 roku w Aarhus. Postanowienia Konwencji odnoszą się do udziału społeczeństwa w przygotowaniu planów i programów mających znaczenie dla

środowiska i określają podstawowe obowiązki organów państwowych w zakresie zapewnienia udziału społecznego w postępowaniach dotyczących środowiska. Szczegółowe warunki udziału społeczeństwa w dostępie do informacji określa ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska, oraz ocenach oddziaływania na środowisko z dnia 3 października 2008 r. (Dz. U. 2013, poz. 1235).

8.2.6 Związek z integracją europejską

W celu stworzenia integralności polskiego prawa z prawem Unii Europejskiej Polska od czasu przystąpienia do Unii nieustannie prowadzi działania dostosowawcze w zakresie prawa krajowego.

Wdrożenie nowelizacji ustaw z zakresu ochrony środowiska jest czasochłonne, jednak docelowo jest warunkiem osiągnięcia stabilności zarządzania środowiskiem. Na szczególną uwagę zasługują następujące aspekty: udział społeczny i udzielanie informacji o stanie środowiska i jego ochronie, zmiany dotyczące gospodarki wodno-ściekowej, rozwiązywanie problemów ochrony przyrody oraz gospodarka odpadami.

8.2.7 Efekt transgraniczny

Gmina Rajgród nie jest Gminą przygraniczną - od najbliższej granicy państwa dzieli ją ok. 50 km. Pomimo tego bierze udział w projektach transgranicznych. Niedawno zakończyła się realizacja projektu „Współpraca Jonawy (Litwa) i Rajgrodu (Polska) przy realizacji szkoleń i ćwiczeń pracowników służb ochrony przeciwpożarowej” oraz „Poznajmy się lepiej”. Projekty współfinansowane były ze środków Europejskiego Funduszu Regionalnego oraz budżetu państwa w ramach Programu Współpracy Transgranicznej „Litwa - Polska” 2007 - 2013 Fundusz Małych Projektów.

W trakcie realizacji jest operacja pn.: „Oszczędzanie energii w budynkach użyteczności publicznej w Gminie Rajgród”. Dofinansowanie zadania przewidziane ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2009-2014 w ramach Programu Operacyjnego PL04 „Oszczędzanie energii i promowanie odnawialnych źródeł energii”.

9. ASPEKTY FINANSOWE REALIZACJI PROGRAMU

Uwarunkowania ekonomiczne stanowią istotny element realizacyjny niniejszego *Programu*. Brak funduszy na przeprowadzenie zaplanowanych inwestycji może przyczynić się do przeciągnięcia w czasie danej inwestycji bądź całkowitego jej zaniechania.

Realizacja zadań wymienionych w *Programie* wymaga koncentracji znacznych środków w krótkim czasie. Jako najważniejsze potraktowano te zadania *Programu*, których realizacja prowadzi do spełnienia norm prawa ochrony środowiska i dostosowania do wymogów związanych z integracją Polski z Unią Europejską.

Zakłada się stosowanie takich metod realizacji poszczególnych zadań *Programu*, które charakteryzują się uzyskaniem optymalnych efektów ekologicznych i ekonomicznych. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez sporządzanie analiz finansowo-ekonomicznych oraz ekologicznych każdego z zadań.

Zgodnie z ustawą prawo ochrony środowiska głównymi instrumentami finansowo-prawnymi ochrony środowiska są:

- opłaty za korzystanie ze środowiska (ponoszone za wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, wprowadzanie ścieków lub wód do ziemi, pobór wód, składowanie odpadów),
- administracyjne kary pieniężne,
- podatki i inne daniny publiczne.

Innymi instrumentami finansowymi, pozwalającymi na właściwe zarządzanie środowiskiem są między innymi:

- środki budżetowe, w tym: z budżetu centralnego, województwa, powiatu, gminy,
- środki zagraniczne bezzwrotne uzyskane w ramach programów międzynarodowych i funduszy pomocowych, w tym: środki UE, Fundusz Spójności, Fundusze Strukturalne, w tym: Sektorowe Programy Operacyjne, Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego,
- kredyty i pożyczki krajowe,
- kredyty i pożyczki zagraniczne,

W województwie podlaskim głównymi źródłami finansowania inwestycji są:

Środki własne samorządu terytorialnego

Część z zaplanowanych zadań będzie musiała zostać sfinansowana ze środków własnych. Ponadto, nawet w momencie chęci pozyskania niektórych dotacji konieczne jest zapewnienie wkładu własnego na wymaganym poziomie. Środki te pochodzą z opłat lokalnych, podatków własnych, oraz udziałów w podatkach wpływających do budżetu państwa.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

- wspiera finansowo przedsięwzięcia podejmowane dla poprawy jakości środowiska w Polsce, traktując jako priorytetowe te zadania, których realizacja wynika z konieczności wypełnienia zobowiązań Polski wobec Unii Europejskiej,
- formy pomocy: pożyczki, dotacje inwestycyjne i nie inwestycyjne, dopłaty do kredytów bankowych, umorzenia, finansowanie kapitałowe,

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku

- wspiera finansowo przedsięwzięcia związane z ochroną wód, powierzchni ziemi, powietrza, przyrody, przed hałasem, wspomaganie wykorzystania lokalnych źródeł energii odnawialnej, termomodernizacji, wspomaganie ekologicznych form transportu, edukacji ekologicznej, gospodarki odpadami w tym azbestu itp.
- formy pomocy: dofinansowanie poprzez pożyczki i dotacje wdrażania projektów związanych z realizacją programów ochrony poszczególnych elementów środowiska,

Program Infrastruktura i Środowisko

W ramach programu realizuje się duże inwestycje infrastrukturalne w zakresie ochrony środowiska, transportu, energetyki, kultury i dziedzictwa narodowego, ochrony zdrowia oraz szkolnictwa wyższego. Celem programu jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska i zdrowia. W zakresie ochrony środowiska

przewidziano dofinansowanie projektów ochrony przyrody i bezpieczeństwa ekologicznego, a także edukacji ekologicznej (głównie w ramach II i V osi priorytetowej)

- kto może uzyskać dotacje: samorządy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, parki narodowe i Lasy Państwowe

Program Operacyjny Kapitał Ludzki

Celem programu jest umożliwienie pełnego wykorzystania potencjału zasobów ludzkich, poprzez wzrost zatrudnienia i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw i ich pracowników, podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa, zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego oraz wsparcie dla budowy struktur administracyjnych państwa. Program Operacyjny Kapitał Ludzki finansowany jest w 85% ze środków Unii Europejskiej (Europejskiego Funduszu Społecznego) oraz w 15% ze środków krajowych.

Program Operacyjny Europejskiej Współpracy Terytorialnej

- celem jest realizacja programów: współpraca transgraniczna (trzy dwustronne programy na granicy polsko - niemieckiej z udziałem Meklemburgii, Brandenburgii i Saksonii, Polska - Republika Czeska, Polska - Słowacja, Polska - Litwa, Polska - Szwecja - Dania (Południowy Bałtyk), współpraca transnarodowa (Obszar Europy Środkowo-Wschodniej, Region Morza Bałtyckiego), program współpracy międzyregionalnej obejmujący całe terytorium UE. W ramach tego instrumentu z udziałem Polski realizowane będą programy współpracy transgranicznej z Ukrainą, Białorusią i Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej.

Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej

- cel: przyspieszenie tempa rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej (województw: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego), poprzez „Tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej”

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

Program ten jest największym programem pomocowym dla sektora rolno-spożywczego w historii Polski. Wszystkie działania są współfinansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz ze środków krajowych przeznaczonych na ten cel w ustawie budżetowej.

Główne cele, których realizację ułatwia pomoc finansowa udzielana z PROW to:

- przyspieszanie modernizacji gospodarstw rolnych;
- podwyższanie konkurencyjności przetwórstwa spożywczego i jakości żywności;
- ożywienie przemian w rolnictwie i rynku ziemi przez przyznawanie rent strukturalnych oraz premii ułatwiających start zawodowy młodym rolnikom i finansowanie scalania gruntów;
- zachęcanie rolników do gospodarowania w sposób przyjazny środowisku oraz do zachowania rodzimych ras i cennych przyrodniczo siedlisk roślin;
- wspieranie dopłatami ONW działalności rolniczej na terenach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania;
- polepszanie lesistości kraju przez udzielanie pomocy finansowej na zalesianie gruntów o małej przydatności rolniczej;
- pobudzanie przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy na terenach wiejskich;
- odnowa wsi, rozbudzenie aktywności jej mieszkańców i budowa kapitału społecznego na wsi;
- podwyższanie kwalifikacji rolników i właścicieli lasów oraz ułatwianie im dostępu do płatnych usług doradczych;
- polepszanie jakości życia na terenach wiejskich.

Obecnie Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi jest na etapie konsultacji projektu Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014 - 2020) stanowiącego kontynuację perspektywy 2007-2013.

- cel: doprowadzenie do zapewnienia opłacalności produkcji rolnej, modernizacji gospodarstw i przetwórstwa artykułów rolnych, wspieranych przez rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej

- działania: wsparcie gospodarstw na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, płatności dla obszarów Natura 2000 oraz związanych z wdrożeniem Ramowej Dyrektywy Wodnej, program rolnośrodowiskowy, zalesianie gruntów, odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy i wprowadzanie instrumentów zapobiegawczych, zróżnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, wsparcie terenów wiejskich (gospodarka wodno-ściekowa, tworzenie systemu zbierania, segregacji, wywozu odpadów komunalnych, energia ze źródeł odnawialnych, scalanie gruntów, gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi)

4 PO RYBY Program Operacyjny „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013”

Celem programu jest racjonalna gospodarka żywymi zasobami wód i poprawa efektywności sektora rybackiego, podniesienie konkurencyjności polskiego rybołówstwa morskiego, rybactwa śródlądowego i przetwórstwa ryb, poprawa jakości życia na obszarach zależnych od rybactwa.

Program Life

Obejmuje swym zakresem ochronę przyrody i bioróżnorodności, przeciwdziałanie zmianom klimatu, zminimalizowanie wpływu negatywnych skutków wpływu zanieczyszczeń środowiska na zdrowie ludzi, zrównoważone wykorzystanie zasobów, racjonalna gospodarka odpadami. Nabór przedłożonych projektów następuje na poziomie krajowym, jednak ostateczna ocena i związana z nią decyzja o przyznaniu dofinansowania zależy od Komisji Europejskiej.

- zakres: ochrona przyrody i bioróżnorodności, przeciwdziałanie zmianom klimatu, zminimalizowanie wpływu negatywnych skutków wpływu zanieczyszczeń środowiska na zdrowie ludzi, zrównoważone wykorzystanie zasobów, racjonalna gospodarka odpadami

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020

Zgodnie z projektem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego z na lata 2014-2020 (listopad 2013) działania związane z ochroną środowiska będą finansowane w ramach Osi V Gospodarka niskoemisyjna oraz w ramach Osi VI Ochrona

środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami i Osi VIII Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej.

W RPOWP 2014-2020 wyznaczono następujące priorytety inwestycyjne:

- promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii,
- promowanie efektywności energetycznej i wykorzystanie OZE przez MŚP/przez przedsiębiorstwa,
- wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym,
- promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych,
- zaspokajanie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego,
- zaspokajanie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego,
- ochrona i przywrócenie bioróżnorodności, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie systemów ochrony ekosystemów, w tym programu NATURA 2000 oraz zielonej infrastruktury,
- działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego, w tym rekultywacja terenów przemysłowych i redukcja zanieczyszczenia powietrza,
- ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów.

Bank Ochrony Środowiska S.A.

Udziela preferencyjnych kredytów m.in. na zakup i montaż wyrobów służących ochronie środowiska. Kredytobiorca musi posiadać wkład własny. BOŚ przy udzielaniu pożyczek zwraca uwagę na efektywność ekologiczną zadania i jego zgodność z priorytetami dla polityki ekologicznej województwa.

- beneficjentami mogą być: osoby prawne i osoby fizyczne (w tym podmioty prowadzące działalność gospodarczą)

Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju

Finansuje projekty z zakresu ochrony środowiska poprzez kredyty, udział kapitałowy, gwarancje, przedmiotem kredytowania są głównie wodociągi, kanalizacja, odpady stałe, transport miejski, rewitalizacja, beneficjentami mogą być: gminy, przedsiębiorstwa komunalne, oraz władze lokalne.

Komercyjne kredyty bankowe

Komercyjne banki, ze względu na duże koszty finansowe związane z oprocentowaniem, nie są zbyt często brane pod uwagę jako podstawowe źródła finansowania inwestycji, częściej jako uzupełnienie środków z pożyczek preferencyjnych. Warunki komercyjnych kredytów inwestycyjnych udzielanych jednostkom samorządu terytorialnego są zazwyczaj każdorazowo negocjowane indywidualnie.

Środki własne inwestorów

Niektóre inwestycje będą pokrywane ze środków własnych podmiotów gospodarczych i inwestorów prywatnych. Inwestycje przewidywane do realizacji przez podmioty gospodarcze mogą być dofinansowywane z kredytów komercyjnych oraz uzupełniająco z funduszy ochrony środowiska, pod warunkiem uznania danego zadania za priorytetowe.

10. STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM

Podstawą prawną opracowania *Aktualizacji Programu Ochrony Środowiska na lata 2015 - 2018 z perspektywą na lata 2019 - 2022 dla Gminy Rajgród* jest art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2013, poz. 1232 ze zm.), który nakłada na organ wykonawczy Gminy obowiązek sporządzenia Programu.

W *Programie* ujęto analizę uwarunkowań wynikających z Polityki ekologicznej państwa, oraz innych dokumentów strategicznych krajowych i wojewódzkich oraz planów i programów powiatowych oraz gminnych a także prawa unijnego. *Program* zawiera ocenę stanu środowiska Gminy, wskazując na główne zagrożenia środowiska. Opisane komponenty środowiska dotyczą: stanu jakości powietrza atmosferycznego, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, ochrony przyrody i krajobrazu, ochrony przed hałasem, ochrony przed polami elektromagnetycznymi, odnawialnych źródeł energii, poważnych awarii przemysłowych oraz kopalini i gleb. Uwzględniono również analizę zagadnień dotyczących edukacji ekologicznej oraz infrastruktury ochrony środowiska.

Informacje środowiskowe dla poszczególnych komponentów środowiska przedstawione zostały również w sposób graficzny (na rycinach) Dodatkowo, na podstawie stanu aktualnego, w opracowaniu dokonano analizy mocnych i słabych stron ukazujących szanse i zagrożenia Gminy.

Uwzględniając powyższe analizy, stan środowiska, główne problemy środowiskowe, obowiązujące i planowane zmiany przepisów prawa polskiego i wspólnotowego, programy i strategie rządowe, regionalne i lokalne koncepcje oraz dokumenty planistyczne określono w *Programie* cele długoterminowe do roku 2022 oraz krótkoterminowe na lata 2015 - 2018 dla każdego z wyznaczonych priorytetów środowiskowych. Nadrzędnym celem niniejszego *Programu* jest zrównoważony rozwój Gminy Rajgród przy poprawie i promocji środowiska naturalnego. W *Programie* wyznaczono 10 długoterminowych celów:

1. Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza

Cele krótkoterminowe:

- Ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych

2. Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych i racjonalizacja ich wykorzystania

Cele krótkoterminowe:

- Zapewnienie dobrej jakości wody pitnej mieszkańcom
- Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi Gminy Rajgród
- Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych poprzez zapobieganie eutrofizacji

3. Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej na różnych poziomach organizacji.

Cele krótkoterminowe:

- Pogłębienie i udostępnienie wiedzy o zasobach przyrodniczych Gminy Rajgród
- Stworzenie prawno-organizacyjnych warunków i narzędzi dla ochrony przyrody
- Ochrona struktury i zapewnienie stabilności siedlisk i ekosystemów
- Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach wiejskich Gminy Rajgród
- Zapobieganie konfliktom ekologicznym na obszarach chronionych

4. Zmniejszenie zagrożenia hałasem poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących standardów.

Cele krótkoterminowe:

- Eliminacja narażenia mieszkańców na hałas

5. Ochrona przed polami elektromagnetycznymi.

Cele krótkoterminowe:

- Utrzymanie poziomów promieniowania elektromagnetycznego poniżej dopuszczalnej wartości

6. Ograniczanie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii

Cele krótkoterminowe:

- Zwiększenie wykorzystania OZE

7. Zapobieganie powstaniu poważnych awarii przemysłowych

Cele krótkoterminowe:

- Monitoring obszarów zagrożonych wystąpieniem poważnych awarii przemysłowych

8. Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi

Cele krótkoterminowe:

- Ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalin

9. Ochrona powierzchni ziemi.

Cele krótkoterminowe:

- Zagospodarowanie powierzchni ziemi zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju
- Identyfikacja obszarów zanieczyszczonych i zdegradowanych, ich rekultywacja i zagospodarowanie

10. Wzrost świadomości ekologicznej

Cele krótkoterminowe:

- Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie ochrony powietrza i racjonalnej gospodarki odpadami
- Oszczędność wody oraz jej ochrona jako wynik większej świadomości ekologicznej mieszkańców
- Pogłębienie świadomości ekologicznej w obrębie pozostałych elementów środowiska

W celu określenia konkretnych zadań w obrębie każdego z priorytetów uwzględniono zapisy Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Grajewskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą na lata 2016 - 2019, Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011-2014 oraz informacjami uzyskanymi z Urzędu Miejskiego w Rajgrodzie. Cele i zadania z zakresu gospodarki odpadami w Gminie zostały określone w oparciu o Plan gospodarki odpadami województwa podlaskiego na lata 2012 - 2017. W osiągnięciu założonych w *Programie* celów mają służyć określone w harmonogramie *Programu* działania, ze wskazaniem podmiotu odpowiedzialnego za realizację oraz szacunkowych kosztów jego realizacji. W *Programie* określono również zasady zarządzania *Programem ochrony środowiska* oraz monitoringu jego realizacji.

SPIS RYCIN

RYCINA 1 POŁOŻENIE GMINY RAJGRÓD NA TLE WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO I POWIATU GRAJEWSKIEGO.....	54
RYCINA 2 SĄSIĘDZTWO GMINY RAJGRÓD.....	55
RYCINA 3 MIEJSCOWOŚCI NA TERENIE GMINY RAJGRÓD.....	56
RYCINA 4 GMINA RAJGRÓD NA TLE MEZOREGIÓW FIZYCZNOGEOGRAFICZNYCH.....	58
RYCINA 5 ZMIANY LICZBY LUDNOŚCI W GMINIE RAJGRÓD NA PRZESTRZENI LAT 2004 - 2013.....	59
RYCINA 6 UDZIAŁ LUDNOŚCI W GMINIE RAJGRÓD WG EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU.....	60
RYCINA 6 UDZIAŁ LUDNOŚCI W GMINIE RAJGRÓD WG EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU.....	61
RYCINA 7 STRUKTURA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH NA TERENIE GMINY RAJGRÓD.....	63
RYCINA 8 LOKALIZACJA PUNKTU POMIAROWO-KONTROLNEGO NA RZECIE JEGRZNI W GMINIE RAJGRÓD.....	76
RYCINA 9 POŁOŻENIE REZERWATU CZAPLINIEC BĘLDA NA TERENIE GMINY RAJGRÓD.....	85
RYCINA 10 POŁOŻENIE BIEBRZAŃSKIEGO PARKU NARODOWEGO WRAZ Z OTULINĄ NA TERENIE GMINY RAJGRÓD.....	86
RYCINA 11 POŁOŻENIE OBSZARU CHRONIONEGO KRAJOBRAZU POJEZIERZA RAJGRODZKIEGO NA TERENIE GMINY RAJGRÓD.....	88
RYCINA 12 POŁOŻENIE OBSZARU SPECJALNEJ OCHRONY PTAKÓW OSTOJA BIEBRZAŃSKA NA TERENIE GMINY RAJGRÓD.....	90
RYCINA 13 POŁOŻENIE PROJEKTOWANEGO SPECJALNEGO OBSZARU OCHRONY SIEDLISK DOLINA BIEBRZY NA TERENIE GMINY RAJGRÓD.....	91
RYCINA 14 POŁOŻENIE KORYTARZY EKOLOGICZNYCH NA TERENIE GMINY RAJGRÓD.....	94
RYCINA 16 ZŁOŻA ZLOKALIZOWANE NA TERENIE GMINY RAJGRÓD.....	103

SPIS TABEL

TABELA 1 ZADANIA NA TERENIE GMINY RAJGRÓD ZREALIZOWANE DO ROKU 2014.....	45
TABELA 2 DODATKOWE ZADANIA ZREALIZOWANE NA TERENIE GMINY RAJGRÓD DO 2014 ROKU.....	52
TABELA 3 ZABYTKI NIERUCHOME ZLOKALIZOWANE NA TERENIE GMINY RAJGRÓD, UJĘTE W WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW ORAZ GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW.....	65
TABELA 4 INFRASTRUKTURA WODNO-KANALIZACYJNA GMINY RAJGRÓD NA TLE POWIATU GRAJEWSKIEGO.....	81
TABELA 5 ŚCIEKI KOMUNALNE OCZYSZCZANE ORAZ LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA Z OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW NA TERENIE GMIN POWIATU GRAJEWSKIEGO.....	81
TABELA 6 POMNIKI PRZYRODY NA TERENIE GMINY RAJGRÓD.....	93
TABELA 7 RODZAJE ODPADÓW ZBIERANYCH W SPOSÓB SELEKTYWNY I ICH ILOŚCI W LATACH 2013-2014.....	97
TABELA 8 ANALIZA CZYNNIKÓW WEWNĘTRZNYCH GMINY RAJGRÓD.....	113
TABELA 9 ANALIZA CZYNNIKÓW ZEWNĘTRZNYCH GMINY RAJGRÓD.....	115
TABELA 10 ZESTAWIENIE CELÓW I ZADAŃ OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY RAJGRÓD.....	119
TABELA 11 WYKAZ PLANOWANYCH ZADAŃ WŁASNYCH GMINY RAJGRÓD ZWIĄZANYCH Z OCHRONĄ ŚRODOWISKA PLANOWANYCH DO REALIZACJI W LATACH 2015 - 2022.....	123
TABELA 12 HARMONOGRAM REALIZACJI ZADAŃ KOORDYNOWANYCH PRZEZ GMINĘ RAJGRÓD.....	125
TABELA 13 ZAMIERZENIA INWESTYCYJNE NA TERENIE GMINY RAJGRÓD DO ROKU 2022.....	131
TABELA 14 WSKAŹNIKI MONITOROWANIA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA W GMINIE RAJGRÓD.....	136

SPIS LITERATURY

1. Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej, tzw. Ramowa Dyrektywa Wodna,

2. Dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego - potocznie zwana Dyrektywą "azotanową"
3. Pakiet klimatyczno-energetyczny
4. Polityka ekologiczna państwa w latach 2009 - 2012 z perspektywą do roku 2016,
5. II Polityka ekologiczna państwa (dokument z perspektywą do 2025 roku),
6. Krajowy Plan Gospodarki Odpadami
7. Krajowy Program Oczyszczania Kraju z Azbestu (POKZA)
8. Krajowy program zwiększania lesistości,
9. Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
10. Program ochrony środowiska województwa podlaskiego na lata 2011 - 2014,
11. Plan gospodarki odpadami województwa podlaskiego na lata 2012 - 2017,
12. Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu województwa podlaskiego,
13. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego,
14. Strategia rozwoju województwa podlaskiego do 2020 r.,
15. Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej,
16. Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Grajewskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą na lata 2016 - 2019,
17. Plan rozwoju lokalnego powiatu grajewskiego w latach 2007 - 2013,
18. Plan ochrony przed szkodliwością azbestu i program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Powiatu Grajewskiego na lata 2007-2032,
19. Gminny Program ochrony środowiska do 2014 r.,
20. Plan rozwoju lokalnego Gminy Rajgród na lata 2008 - 2015,
21. Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Rajgród, 2011 r.,
22. Gminny program opieki nad zabytkami gminy Rajgród na lata 2013- 2016,
23. SDF Dolina Biebrzy PLH200008, data aktualizacji: październik 2013 r.,

24. SDF, Ostoja Biebrzańska PLB200006, data aktualizacji: październik 2013 r.,
25. Rozporządzenie Nr 12/05 Wojewody Podlaskiego z dnia 25 lutego 2005 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pojezierza Rajgrodzkiego” (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 54 poz. 725 ze zm.),
26. Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu grajewskiego w 2013 roku, WIOŚ w Białymstoku, Delegatura w Łomży, wrzesień 2014 r.,
27. Klasyfikacja jezior województwa podlaskiego badanych w 2011 roku (zweryfikowana przez Instytut Ochrony Środowiska z uwzględnieniem opinii eksperckiej) WIOŚ w Białymstoku, Delegatura w Suwałkach, grudzień 2012 r.,

ZASOBY INTERNETOWE

Strona Gminy Rajgród - www.um.rajgrad.pl oraz www.bip.um.rajgrad.wrotapodlasia.pl

System Informacji Przestrzennej Urzędu Miejskiego w Rajgrodzie - www.rajgrad.e-mapa.net

Strona Głównego Urzędu Statystycznego - www.stat.gov.pl

Strona Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Białymstoku - www.wios.bialystok.pl

Strona Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska - www.gdos.gov.pl oraz www.geoserwis.gdos.gov.pl

Strona Ministerstwa Środowiska - www.mos.gov.pl

Strona Natura 2000 - www.natura2000.gdos.gov.pl

Strona Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody - www.crfop.gdos.gov.pl

Strona Państwowego Instytutu Geologicznego - www.pgi.gov.pl

Geoportal - www.geoportal.gov.pl